

Uwch 1 (B2) Dysgu Cymraeg – Gogledd Cymru

dysgucymraeg.cymru
learnwelsh.cymru

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Dysgu
Learn

Croeso!

Croeso i'r Cwrs Uwch. Yn y cwrs yma, mi fyddwch chi'n mwynhau darnau darllen, gwylio a gwrando sy'n dod o lyfrau neu gylchgronau Cymraeg, ac o raglenni ar Radio Cymru ac S4C. Mi fydd yr eirfa ar ddechrau'r uned yn eich helpu i ddeall y darnau hyn, felly mi fydd yn well dysgu'r eirfa cyn y wers. Mae'r darnau gwrando a gwylio ar ein gwefan – www.dysgucymraeg.cymru – ac mae darnau ychwanegol (*additional*) ac ymarferion eraill yma i'ch helpu chi efo geirfa a gramadeg hefyd. Mae adrannau Gwaith cartref yng nghefn y llyfr yma. Mae thema ym mhob uned – gobeithio byddwch chi'n mwynhau'r dewis o themâu. Yn yr unedau adolygu, mae gofyn i chi wneud rhywbeth ymarferol (*practical*) fel dosbarth.

Mae'n bwysig ymarfer eich sgiliau mor aml â phosib y tu allan i'r dosbarth – gwrandewch ar Radio Cymru, gwyliwch S4C a darllenwch yn Gymraeg! Mi fydd eich tiwtor hefyd yn deud wrthoch chi am lawer o gyfleoedd i ymarfer ac i ddefnyddio eich Cymraeg. Pob lwc!

Cynnwys

Uned	Thema	Patrwm
1	Her	Gorffennol cryno (e.e. mi es i, mi welodd o)
2	Edrych i'r Dyfodol	Y dyfodol (e.e. mi fydda i, mi wela i)
3	Y Goedwig	Y dyfodol – berfau afreolaidd (mi a i, mi ga i, mi wna i, mi ddo i)
4	Teimlo'n Chwithig	Yr amodol (e.e. mi faswn i, mi ddylwn i)
5	Celf	Y cymal enwol (e.e. dw i'n meddwl bod...)
6	Y Môr	Atebion
7	Arferion	Cynffoneiriau (e.e. toedd? on'd do?)
8	Arwyr	Y goddefol (e.e. mi ges i fy ngeni, mi gaeth y tŷ ei werthu)
9	Trefnu Digwyddiad	Adolygu
10	Cymuned	Cymharu ansoddeiriau (e.e. cymaint, cystal, yn dalach na, haws)
11	Teulu a Ffrindiau	Cymharu ansoddeiriau (e.e. gorau, tala)
12	Bwyd	Geiriau lluosog
13	Byw heb...	Arddodiaid (e.e. ar, am, heb)

Cynnwys

Uned	Thema	Patrwm
14	Ffasiwn	Arddodiaid cyfansawdd (e.e. ar ôl, o flaen)
15	Amser	Rhifolion
16	Y tro cynta	Trefnolion (cynta, ail, trydydd ac ati)
17	Trefnu Taith	Adolygu
18	Does 'na nunlle'n debyg i adre...	Y cymal enwol (e.e. dw i'n meddwl y...)
19	Cerddoriaeth	Defnyddio pwyslais efo'r cymal enwol (e.e. dw i'n meddwl mai....)
20	Fi ydy'r person gorau ar gyfer y swydd!	Pwyslais
21	Anifeiliaid anwes	Yr amodol cryno (e.e. mi synnwn i, mi welwn i)
22	Teithio Cymru	Byth ac erioed
23	Mynd allan am fwyd	Adolygu
24	Cyfathrebu	Hwn, hon, hyn
25	Yr amgylchedd	Mewn ac yn

Uned 1 – Her

Nod yr uned hon ydy...

- Dod i adnabod eich dosbarth a'ch tiwtor
- Adolygu'r gorffennol cryno (e.e. mi redes i, mi fwytodd o)
- Siarad am heriau a chwaraeon
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

- **enwau benywaidd** *feminine nouns*
- **enwau gwrywaidd** *masculine nouns*
- **berfenwau** *verb-nouns*
- **ansoddeiriau** *adjectives*
- **arall** *others*

dawn (doniau)	talent(s)
her(iau)	challenge(s)
llinell derfyn (llinellau terfyn)	finishing line(s)
ymdrech(ion)	effort(s)
ysgyfarnog(od)	hare(s)

balchder	pride
cyhyr(au)	muscle(s)
llysenw(au)	nickname(s)
milwr (milwyr)	soldier(s)
pellter(au/oedd)	distance(s)

codi pwysau	to lift weights, weightlifting
cyflawni	to achieve, to fulfil
datrys	to solve
gwibio	to dart, to sprint
herio	to challenge
llongyfarch	to congratulate
trechu	to defeat, to beat

buddugol	triumphant
corfforol	physical
creadigol	creative
cystadleuol	competitive
eithafol	extreme
ffeithiol	factual
serth	steep

a'i wynt yn ei ddwrn	moving at a quick pace / out of breath
go iawn	real
wneith hynny ddim drwg	it won't do any harm
yn gwmws	exactly (de Cymru)
yn y fan a'r lle	there and then

Siaradwch

Ar y bwrdd mae cardiau sy'n disgrifio sut mae pobl yn teimlo neu bethau y maen nhw'n eu gwneud.

- i. Yn y tabl, mae rhestr o'r geiriau sy ar y cardiau. Efo'ch partner, ceisiwch ffeindio'r disgrifiad gorau o bob gair.

Gair	Disgrifiad
cystadleuol	sialens anodd
rhestri	sut i goginio rhywbeth
her	syniadau gwahanol a diddorol
creadigol	help i gofio pethau mae'n rhaid i chi eu gwneud
datrys	peintio a phapuro
llyfr ffeithiol	disgrifiad o berson sy isio ennill bob tro
rysáit	distaw/heb symud
llonydd	ateb
addurno	ddim yn stori

- ii. Dewiswch **ddau** gerdyn sy'n eich disgrifio chi'n dda, ac **un** cerdyn sydd ddim yn eich disgrifio chi'n dda o gwbl!

Mae llawer o eiriau lluosog (*plural*) ar y cardiau. Heb edrych yn ôl, dach chi'n cofio beth ydy'r lluosog?

gŵyl	nofel
problem	noswaith
llyfr	rysáit
pen-blwydd	lle
bwyd	rhestr

Gwranddo 1
Wil ac Elin

Mae Wil ac Elin yn gweithio efo'i gilydd. Maen nhw'n cael brecwast yn ffreutur (*canteen*) y gwaith, ac mae Wil yn deud ei fod wedi gosod her iddo fo ei hunan.

- i. **Gwrandewch am y geiriau hyn:**
cael gwared	cyhyrau	hollol benderfynol
melys	5 bob ochr	y gampfa
codi pwysau	pethau iachus	wneith hynny ddim drwg...
- ii. **Ar ôl gwranddo eto, atebwch y cwestiynau hyn efo'ch partner:**

Be mae Wil yn ei gael i frecwast?

.....

Be ydy her Wil?

.....

Erbyn pryd mae o isio cyflawni'r her?

.....

Pa ymarfer corff mae o wedi'i wneud?

.....

Archebodd o fwyd iach i ginio?

.....

Codi pwysau – dach chi'n medru meddwl am eiriau eraill mae'n bosib eu rhoi o flaen y gair 'pwysau'?

.....

Siaradwch:
Sut dach chi'n cadw'n heini?

Adolygu’r gorffennol cryno

Be wnaethoch chi a’ch partner yn ystod yr haf?

	mis Mehefin	mis Gorffennaf	mis Awst
fi			
fy mhartner			

Cadarnhaol		Cwestiwn Treigladd Meddal		Negyddol Treigladd Meddal / Llaes	
Mi redas i	Mi dales i	Redas i?	Dales i?	Redas i ddim	Thalas i ddim
Mi redest ti	Mi dalest ti	Redest ti?	Dalest ti?	Redest ti ddim	Thalest ti ddim
Mi redodd o/hi	Mi dalodd o/hi	Redodd o/hi?	Dalodd o/hi?	Redodd o/hi ddim	Thalodd o/hi ddim
Mi redon ni	Mi dalon ni	Redon ni?	Dalon ni?	Redon ni ddim	Thalon ni ddim
Mi redoeh chi	Mi daloch chi	Redoch chi?	Daloch chi?	Redoch chi ddim	Thaloch chi ddim
Mi redon nhw	Mi dalon nhw	Redon nhw?	Dalon nhw?	Redon nhw ddim	Thalon nhw ddim

Cofiwch, hefyd, fod y ffurfiau isod yn gyffredin iawn, iawn.

Cadarnhaol	Cwestiwn	Negyddol
(Gw)nes i redeg/dalu.*	(W)nes i redeg/dalu?	(W)nes i ddim rhedeg/talu.
(Gw)nest ti redeg/dalu.*	(W)nest ti redeg/dalu?	(W)nest ti ddim rhedeg/talu.
(Gw)naeth o/hi redeg/dalu.	(W)naeth o/hi redeg/dalu?	(W)naeth o/hi ddim rhedeg/talu.
(Gw)naethon ni redeg/dalu.	(W)naethon ni redeg/dalu?	(W)naethon ni ddim rhedeg/talu.
(Gw)naethoch chi redeg/dalu.	(W)naethoch chi redeg/dalu?	(W)naethoch chi ddim rhedeg/talu.
(Gw)naethon nhw redeg/dalu.	(W)naethon nhw redeg/dalu?	(W)naethon nhw ddim rhedeg/talu.

* Neu Mi wnes i redeg/dalu ac ati

Help llaw

- Cofiwch** fod berf gryno’n treiglo’n **feddal** ar ddechrau cwestiwn ac ar ôl **mi**.
- Ar ddechrau brawddeg negyddol, mae T C P yn treiglo’n **llaes**, a B G D M L I Rh yn treiglo’n **feddal**, e.e. **ch**lywes i ddim, **dd**arlles i ddim.
- Mae gwrthrych (*object*) y ferf yn treiglo hefyd, sef y gair sy’n dilyn y person ar ôl y ferf, e.e.
Mi redas i **dd**eg milltir wythnos diwetha. Mi fwyodd hi **g**acen i de.
Mi benderfynon nhw **f**ynd i’r dref. Mi wnaethoch chi golli rhaglen dda ar y teledu.
- Dydy’r **gwrthrych amhendant** ddim yn treiglo yn dilyn **ddim** mewn brawddegau negyddol, e.e.
Fwyodd hi ddim **b**rechdanau o gwbl. Phrynais i ddim **d**illad newydd.

Darllenwch y darn isod, a thanlinellwch fôn y berfau. Mae’r ferf gyntaf wedi ei gwneud i chi.

Mi gerddes i at y llinell. Mi anadles i’n drwm. Mi glywes i sŵn y gwn. Mi ddechreuodd y ras. Mi redas i’n gyflym dros y bryn – yn rhy gyflym. Mi arhoses i am funud wrth ochr y llwybr. Mi yfes i ddiod o ddŵr. Mi ddechreuas i redeg eto, yn araf. Ond, roedd carreg fawr ar y llwybr. Mi syrthies i. Roedd fy nghoes yn brifo’n ofnadwy. Mi gerddes i i’r ochr. Mi wylies i’r rhedwyr eraill yn mynd heibio.

Rŵan, edrychwch ar y bonion sy wedi’u tanlinellu, ac ysgrifennwch y **berfenwau**.

Er enghraifft: cerdded

Efo'ch partner, llenwch y bylchau yn yr amser gorffennol

Mi	o'r fedal aur am yr ail dro.	(ennill)
Mi	nhw Oleuni'r Gogledd ar eu gwyliau.	(gweld)
Mi	ni redeg marathon Caerdydd.	(mwynhau)
Mi	i ar nofel Gymraeg yn y car.	(gwrando)
Mi	y ferch wneud naid bynji i godi pres.	(cynnig)
Mi	nhw eu swyddi i deithio yn Ewrop.	(gadael)
Mi	nhw gopa'r Wyddfa mewn llai nag awr.	(cyrraedd)
Mi	ni bres i ddechrau busnes.	(benthyg)
Mi	i rywun yn torri i mewn i fy nhŷ.	(dal)
Mi	i yn fy swydd newydd fis yn ôl.	(dechrau)

Ymarfer

Mi redes i ddwy filltir ddoe.

Mi gerddes i ddwy filltir ddoe.
Mi fwytes i ddau ddarn o dôst ddoe.
Mi brynes i bedwar crys newydd ddoe.
Mi beinties i ddwy ystafell ddoe.
Mi smwddies i naw crys ddoe.
Mi wnes i ddwy gacen ddoe.
Mi ddalies i dri thrên gwahanol ddoe.
Mi goginies i ginio i chwech ddoe.
Mi gyrhaeddes i adre am un ar ddeg o'r gloch.

Mi redes i dair milltir.

Mi sgwennes i dri llythyr ddoe.
Mi dales i bum bil ddoe.
Mi ffonies i dri ffrind ddoe.
Mi ddarllenes i ddau bapur newydd ddoe.
Mi ges i dri llythyr ddoe.
Mi fenthycies i bum llyfr o'r llyfrgell.
Mi adawes i'r dafarn am ddeg o'r gloch.

Darllen

Guto Nyth Brân

Geirfa:
llysenw serth ysgyfarnog dawn llwynog

Rhedwr cyflym iawn oedd Guto Nyth Brân. Mi gaeth o ei eni yn 1700 yn y Rhondda, a'i enw go iawn oedd Griffith Morgan. Mi gaeth o ei **lysenw** achos ei fod o'n byw ar fferm o'r enw Nyth Brân.

Pan oedd Guto'n fachgen ifanc, mi sylweddolodd ei dad fod **dawn** arbennig ganddo. Roedd o'n medru casglu'r defaid at ei gilydd yn gyflymach na'r cŵn, ac yn medru dal **ysgyfarnogod** a **llwynogod** ar ei ben ei hun.

Cariad Guto oedd Siân y Siop, a hi oedd yn trefnu ei rasys. Trefnodd ras i Guto yn erbyn capten o Loegr ar Gomin Hirwaun, ger Aberdâr yn ne-ddwyrain Cymru. Doedd y capten erioed wedi colli ras. Ond Guto enillodd, ac mi gaeth o £400 yn wobr.

Ymhen amser, roedd Guto wedi trechu holl redwyr yr ardal. Ond, yn 1737, mi ddaeth rhedwr newydd i'w herio, sef Sais o'r enw Prince.

Mi rasiodd Guto yn erbyn Prince o Gasnewydd i Fedwas (tua 12 milltir). Roedd cefnogwyr Prince wedi taflu gwydr ar y llwybr er mwyn ceisio anafu Guto. Prince oedd ar y blaen am amser hir, ond wrth ddringo'r allt **serth** ar y ffordd i mewn i Fedwas, mi wibiodd Guto heibio iddo, a'i wynt yn ei ddwrn. Mi enillodd y ras mewn 53 munud, a'i wobr oedd 1,000 Gini (£150,000 heddiw).

Roedd Siân yn aros am Guto wrth y llinell derfyn. Mi roiodd ei breichiau amdano, a churo'i gefn i'w longyfarch. Roedd calon Guto'n curo'n drwm ar ôl ei waith caled. Yn drist iawn, mi syrthiodd Guto'n farw yn y fan a'r lle.

Cysylltwch yr idiomau hyn â'r ystyr cywir

go iawn
a'i wynt yn ei ddwrn
yn y fan a'r lle

ar yr eiliad honno'n union
gwir, real
yn gyflym iawn / allan o wynt

Siaradwch efo'ch partner am y lluniau hyn o stori Guto Nyth Brân.

Rhowch nhw yn y drefn gywir a dudwch y stori wrth eich gilydd (partner 1, wedyn partner 2) heb edrych yn ôl ar y sgript os ydy hynny'n bosib.

Gwyllo a gwrando 2

Geirfa:

milwr

yn gwmws

Gwrandewch ar Lowri Morgan yn siarad am sut mae hi'n paratoi i redeg ras heriol. Gwnewch nodiadau.

Yn eich grwpiau, gan ddefnyddio eich nodiadau, ceisiwch feddwl am dri chynghor i rywun sy'n bwriadu rhedeg ras hir a heriol am y tro cyntaf.

1.

2.

3.

Dydy Lowri ddim yn deud 'Dwedodd e wrtho i' na 'Dwedodd fy hyfforddwr ar y pryd'. Beth mae hi'n ei ddeud?

Dwedodd e wrtho i

Dwedodd fy hyfforddwr ar y pryd

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio'r gorffennol cryno yn gywir.

siarad am heriau a chwaraeon, gan ddefnyddio geirfa ac idiomau newydd.

Uned 2 – Edrych i'r Dyfodol

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu'r dyfodol
- Siarad am bethau dach chi'n meddwl fydd yn digwydd yn y dyfodol
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd er mwyn siarad am y dyfodol

Geirfa

- **enwau benywaidd** *feminine nouns*
- **enwau gwrywaidd** *masculine nouns*
- **berfenwau** *verb-nouns*
- **ansoddeiriau** *adjectives*
- **arall** *others*

bwydlen(ni)	<i>menu(s)</i>
chwilen (chwilod)	<i>beetle(s)</i>
tudalen flaen	<i>front page</i>

meithrin	<i>to nurture, to cultivate</i>
plannu	<i>to plant</i>

at eich dant	<i>to your taste</i>
---------------------	----------------------

adloniant	<i>entertainment</i>
gwrtaiath (gwртеithiau)	<i>fertiliser(s)</i>
gwyddonydd (gwyddonwyr)	<i>scientist(s)</i>
india corn	<i>maize, sweetcorn</i>
nwy methan	<i>methan gas</i>
pennawd (penawdau)	<i>headline(s)</i>
sioncyn (sioncod) y gwair	<i>grasshopper(s)</i>
trychfil(od)	<i>insect(s)</i>
ynni	<i>energy</i>

gwyddonol	<i>scientific</i>
ysgafn	<i>light</i>

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Mewn grwpiau, heb edrych yn ôl ar Uned 1, nodwch ffurfiau lluosog y geiriau hyn.

rhestr	gŵyl
problem	noson
llyfr	rysáit
nofel	pen-blwydd
bwyd	lle

Cwmwl geiriau

Mae geiriau o Uned 1 yn y cwmwl geiriau. Dach chi'n cofio ystyr y geiriau? Gweithiwch efo'ch partner i wneud pum brawddeg yn defnyddio berfau yn yr amser **gorffennol**. Rhaid i chi gynnwys gair o'r cwmwl geiriau ym mhob brawddeg, e.e. Mi redodd Menna i fyny'r allt **serth** yn gyflym.

serth
creadigol
llynydd
rysáit
trechu
herio
cyhyrau
ffeithiol
llinell derfyn
rhestr
addurno
gwibio
ymdrech
milwr

-
-
-
-
-

Adolygu'r dyfodol

Ysgrifennwch ddyddiau'r wythnos yn y golofn gyntaf. Yna, siaradwch efo'ch partner am be fyddwch chi'n ei wneud yr wythnos hon.

	Fi	Fy mhartner
Fory		

Help llaw

Bod	Gweld	Fel arfer, dach chi'n rhoi'r terfyniadau hyn ar y berfau: -a i -wn ni -i di -wch chi -ith o/hi -an nhw
Mi fydda i	Mi wela i	
Mi fyddi di	Mi weli di	
Mi fydd o/hi	Mi welith o/hi	
Mi fyddwn ni	Mi welwn ni	
Mi fyddwch chi	Mi welwch chi	
Mi fyddan nhw	Mi welan nhw	

Mae **Mi fydda i'n gweld** yn cyfateb i *I'll be seeing* ac mae **Mi wela** yn cyfateb i *I'll see*.

Cofiwch am y **treigladd meddal** ar ôl berf gryno, e.e. 'Mi fwyta i frechdan i ginio'.

Ymarfer

Efo'ch partner, cysylltwch y brawddegau â'r atebion cywir. Yna, dudwch y brawddegau wrth eich gilydd, gan gymryd tro i wneud Rhan 1 a Rhan 2.

Rhan 1	Rhan 2
Mae fy nghar wedi torri i lawr.	Mi roia i dabled i ti.
Dw i'n sychedig.	Mi reda i i'r siop tships.
Mae gen i gur pen.	Mi droia i'r gwres i fyny.
Dw i'n oer!	Mi ddiffodda i'r gwres.
Dw i'n boeth!	Mi helpa i di.
Dw i isio bwyd.	Mi roia i lifft i ti.
Mae gen i broblem.	Mi bryna i ddiod i ti.

Edrychwch ar yr atebion:

- Fydda i'n mynd yn y roced? Byddi!
- Fyddi di'n dŵad eto? Bydda!
- Fydd y ci'n dŵad efo ni? Na fydd, mae o'n rhy hen.
- Fydd y gath yn dŵad efo ni? Na fydd, mae hi'n rhy wyllt.
- Fydd y pysgod aur yn dŵad? Na fyddan, does dim digon o le i'r tanc.
- Fyddwn ni'n teithio am amser hir? Byddwn.
- Dw i ddim isio mynd! Mi fydd gen i hiraeth!

Efo'ch partner, cysylltwch y ferf gywir â gweddill y frawddeg.

Mi dalwn ni ddillad newydd ar gyfer y briodas.

Fyddwch ni'r bil yfory.

Mi brynwn chi'n mynd dramor eleni?

Mi wrandawa nhw'r tiwtor yn y wers wythnos nesa.

Weli i ar y newyddion bore yfory.

Mi welan di Jac yfory?

Siarad am y dyfodol

Gweithiwch mewn grwpiau. Defnyddiwch y cardiau geirfa i feddwl am bum peth fydd yn digwydd yn y flwyddyn 2150, a phum peth fydd ddim yn digwydd. Defnyddiwch **Mi fydd / Mi fyddwn ni** neu **Fydd ddim / Fyddwn ni ddim** i wneud brawddegau. Mi fyddwch chi'n adrodd yn ôl i weddill y dosbarth.

Storom eirfa – Y dyfodol**Nodwch o leiaf 6 gair sy'n dŵad i'ch meddwl chi wrth feddwl am y dyfodol.****Gwyllo a gwrando**

Mi fyddwch chi'n gwyllo fideo o bum person yn siarad am beth maen nhw'n meddwl fydd yn digwydd yn y dyfodol. Gwnewch nodiadau. Yna, ysgrifennwch y prif bwyntiau mae tri ohonyn nhw'n eu deud.

Enw:

Enw:

Enw:

Darllen

Trychfilod: bwyd y dyfodol?

Geirfa:			
gwrtai	nwy methan	amgylchedd	gwyddonwyr
thai	plannu	trychfilod	meithrin
ynni	india corn	sioncyn y gwair	chwilod
bwydlen			
at eich dant chi			

Erbyn y flwyddyn 2050, mi fydd rhwng 9-10 biliwn o bobl ar y ddaear. Mi fydd yn dipyn o her gwneud yn siŵr bod digon o fwyd i bawb – yn enwedig bwyd sy'n cynnwys protein. Yn y gorllewin ar hyn o bryd, cig sy'n rhoi protein i'r rhan fwyaf o bobl. Ond mae angen torri coed, clirio tir a defnyddio **gwrtai** i gadw anifeiliaid. Ar ben hynny, mae anifeiliaid fferm yn creu llawer o **nwy methan** sy'n ddrwg i'r **amgylchedd**. Sut medrwn ni ddatrys y broblem yma, felly?

Mae **gwyddonwyr** yn medru tyfu cig mewn labordy, ond mae angen llawer o **ynni** i wneud hynny. Mae ffa soia yn ddewis da achos eu bod nhw'n uchel mewn protein, ond mae angen llawer o dir i **blannu** a thyfu'r ffa hyn. Dewis gwell, yn ôl rhai gwyddonwyr, ydy bwyta **trychfilod**.

Trychfilod? Wir?

Ia'n wir. **Trychfilod** o bob math.

Mi fyddwn ni'n:

- defnyddio llai o dir ffermio
- torri llai o goed
- defnyddio llai o **wrtai**.

Hefyd, fyddwn ni ddim yn creu **nwy methan**, ac mae **gwyddonwyr** hefyd yn pwysleisio bod trychfilod yn rhan bwysig o ddeiet pobl mewn llawer o wledydd, e.e. Gwlad Thai, Viet Nam, Tsieina, Cambodia, Affrica, Meccico, Colombia a Guinea Newydd.

Er hynny, dim bwyd i bobl mewn gwledydd pell yn unig ydy **trychfilod**. Mae fferm a bwyty The Grub Kitchen yn Nhyddewi, Sir Benfro, yn **meithrin** ac yn coginio **trychfilod**. Mi fedrwch chi ymweld â'r fferm i ddysgu am **drychfilod**, ac mi welwch chi rai ohonyn nhw ar y **fwyden**. Rhai o ddewisiadau mwyaf poblogaidd y bwyty ydy cawl **india corn** efo **sioncyn y gwair**; tshili ffa du a **sioncyn y gwair chipotle**, ac i bwdin: crymbl afal efo **chwilod** wedi'u tostio. Mae prydau mwy traddodiadol ar gael hefyd, os dydy **trychfilod** ddim **at eich dant chi**.

1. Efo'ch partner, trafodwch pam mae'r geiriau hyn yn y darn darllen.

9-10 biliwn
nwy methan
ffa soia
trychfilod
Tyddewi
traddodiadol

2. Mae'r ferf **mi fedrwch chi** yn y darn darllen. Ystyr **mi fedrwch chi** ydy **you can** neu **you'll be able to**. Yn aml iawn, dan ni'n ei ddefnyddio yn y presennol yn lle **dach chi'n medru**.

Efo'ch partner, meddyliwch am atebion i'r brawddegau ar y chwith, gan ddefnyddio **Mi fedrwch chi**. Er enghraifft:

Dw i angen esgidiau cerdded. > Mi fedrwch chi brynu esgidiau cerdded yn y siop chwaraeon.
Dw i isio rhedeg marathon. >
Dw i isio chwarae pêl-droed. >
Dw i angen paent i addurno'r tŷ. >
Dw i angen prynu bwyd iach. >
Dw i isio prynu nofel. >
Dw i ddim isio eistedd yn llonydd. >

3. Ar ddiwedd y darn mae'r idiom 'at eich dant.' Llenwch y bylchau isod, gan dreiglo 'dant' os oes angen.

At fy	i	At dy	di
At ei	o	At ei	hi
At ein	ni	At eich	chi
At eu	nhw		

Siaradwch!

Efo'ch partner, siaradwch am unrhyw fwyd, diod, dillad a rhaglen deledu sy ddim at eich dant chi, ac esboniwch pam.

Papur newydd 2050

tudalen flaen

pennawd

ysgafn

adloniant

Ar y dudalen nesaf, mi welwch chi fframwaith ar gyfer **tudalen flaen** papur newydd.

- Rhowch enw'r papur ym mlwch un. Mi fedrwch chi feddwl am enw – does dim rhaid i chi roi teitl papur newydd go iawn.
- Meddyliwch am stori newyddion fydd yn digwydd yn 2050. Mi fedrwch chi feddwl am stori ddoniol neu stori ddifrifol. Rhowch y **pennawd** ym mlwch dau.
- Ym mlychau tri a phedwar, ysgrifennwch y stori, a gwnewch lun i fynd efo'r stori.
- Ym mlychau pump a chwech, rhowch stori a llun arall. Ella bod y stori yma yn fwy **ysgafn**, am fyd **adloniant** neu chwaraeon.
- Pan fyddwch chi wedi gorffen eich tudalen flaen, cyflwynwch eich papur newydd i weddill y dosbarth.

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio'r dyfodol yn gywir.	
siarad am wyddoniaeth a'r dyfodol, gan ddefnyddio geirfa newydd.	

01

02

03

04

05

06

Uned 3 – Y Goedwig

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu berfau afreolaidd y dyfodol (mynd, dod, cael, gwneud)
- Siarad am fyd natur a hen storïau
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd am fyd natur

Geirfa

addysg	<i>education</i>
poblogaeth(au)	<i>population(s)</i>
Y Deyrnas Unedig	<i>The UK</i>

crwydro	<i>to wander</i>
curo	<i>to knock</i>
magu	<i>to develop; to nurture</i>
mentro	<i>to dare</i>
nythu	<i>to nest</i>
parchu	<i>to respect</i>
saethu	<i>to shoot</i>

magu hyder	<i>to gain confidence, to develop confidence</i>
rheoli risg	<i>risk management</i>
tân agored (tanau agored)	<i>open fire(s)</i>
traws gwlad	<i>cross-country</i>

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Siaradwch

Mi fydd eich tiwtor yn rhoi pecyn o gardiau i'ch grŵp. Dewiswch gerdyn a'i ddarllen, gan lenwi'r bwlch.

e.e. Wythnos nesa, mi daclusa i... > Wythnos nesa, mi daclusa i fy nghar.

Adolygu mynd, dod, cael a gwneud

Berfau afreolaidd ydy **mynd, dod, cael** a **gwneud**.

MYND	DOD	CAEL	GWNEUD
Mi a i	Mi ddo i	Mi ga i	Mi wna i
Mi ei di	Mi ddoi di	Mi gei di	Mi wnei di
Mi eith o/hi	Mi ddaw o/hi *	Mi geith o/hi	Mi wneith o/hi
Mi awn ni	Mi ddown ni	Mi gawn ni	Mi wnawn ni
Mi ewch chi	Mi ddewch chi	Mi gewch chi	Mi wnewch chi
Mi ân nhw	Mi ddôn nhw	Mi gân nhw	Mi wnân nhw

*neu mi ddoith o/hi
Mae'n gyffredin i weld **f** ar ddiwedd y person cyntaf unigol:
mi af i, mi ddof i, mi gaf i, mi wna i

Fel yn yr amser gorffennol, mae'n bosibl defnyddio ffurfiau **gwneud** i siarad yn y dyfodol cryno:

Mi wna i helpu	Mi wnawn ni helpu
Mi wnei di helpu	Mi wnewch chi helpu
Mi wneith o/hi helpu	Mi wnân nhw helpu

Dril

Lle ei di fory? Mi a i i'r gwaith.
Lle eith hi?
Lle eith John?
Lle awn ni?
Lle ewch chi?
Lle ân nhw?

Gwranddo

Mi fyddwch chi'n gwranddo ar fersiwn Tudur Morgan o hen gân werin o'r enw 'Ble'r Ei Di?'.
 Gwranddo

Geirfa: **nythu** **pren** **dacw fo** **mi syrthi**

- i. Mi fydd eich tiwtor yn rhoi geiriau'r gân ar gardiau i chi. Efo'ch partner, rhowch nhw yn y drefn gywir.
- ii. Gwnewch frawddegau'n defnyddio'r dyfodol cryno efo'r geiriau hyn:

1. Mynd + fi	4. Dod + fi
2. Dod + nhw	5. Mynd + hi
3. Mynd + chi	6. Mynd + ti

Dan ni'n defnyddio **cael** a **gwneud** i ateb cwestiynau.

Efo'ch partner, ffeindiwch yr atebion cywir i'r cwestiynau hyn.

Weli di dy ffrind yfory? Cei.
 Siaradwn ni nes ymlaen? Wna i.
 Ga i agor y ffenestr?..... Wneith.
 Geith Rhian fenthyg dy gar?..... Wnawn.
 Gân nhw gynnu tân fan hyn? Wna i.
 Fwytwch chi'r bwyd yma i gyd? Wnân.
 Wneith hi aros yn yr orsaf amdanon ni?..... Ceith.
 Orffennan nhw'r gwaith mewn pryd? Cân.

Cofiwch am y **treigladau** yn y negyddol: Ga i fynd rŵan? Na chei.
 Gawn ni fynd rŵan? Na chewch.

Dan ni hefyd yn defnyddio **gwneud** i ateb gorchymyn:

Taclusa dy ystafell wely! Wna i.
 Peidiwch â mynd i lawr at yr afon. Na wnawn.

Efo'ch partner, meddyliwch am gwestiynau ar gyfer pob brawddeg, fel yr enghraifft gyntaf. Yna, dywedwch y cwestiynau a'r brawddegau wrth eich gilydd, gan gymryd tro i wneud y ddwy ran.

Mae eich bil chi'n barod. Ga i ei dalu o rŵan?

Mae eich car chi'n barod.

Mae eich sbectol chi'n barod.

Mae eich ystafell chi'n barod.

Mae eich cyfrifiadur chi'n barod.

Sgwrs Ad-drefnwch y llinellau i greu sgwrs rhwng dau berson:

Person A	Person B
Braf! Dw i wrth fy modd yn mynd am dro.	Dim problem. Erbyn pryd ddo i draw?
Sgen ti amser? Mi fasai hynny'n wych.	Bechod. Mi helpa i ti ddydd Sul os wyt ti isio.
Tyrd draw erbyn deg. Mi fyddwn ni'n siŵr o orffen erbyn pump ac mi wna i swper i ti.	Os bydd hi'n braf, dw i'n meddwl a i am dro yn y goedwig tu ôl i'r tŷ.
Do i rywbryd, ond ddim yfory. Mi fydda i yn y tŷ drwy'r dydd yn addurno'r llofa.	Dyna ni 'ta. Dyna fy mhenwythnos wedi'i drefnu. Crwydro'r goedwig yfory a phapuro ddydd Sul. Mi wela i ti fore Sul.
Nos Wener. Hwrê! Be wyt ti am wneud dros y penwythnos?	Mae croeso i ti ddŵad efo fi.

Darllen

Coedwigoedd yn y Ffindir

Y Deyrnas Unedig **poblogaeth** **tir** **parciau cenedlaethol**
casglu **madarch** **crwydro** **parchu**
addysg **profion**

Mae'r Ffindir tua'r un maint â'r **Deyrnas Unedig** (y DU), ond mae **poblogaeth** y wlad yn llawer llai – tua degfed ran o boblogaeth y DU. Mae coed yn tyfu ar 65% o'r **tir**. Hyd yn oed yn y brifddinas, Helsinki, mae coedwigoedd mawr. Mae 39 o **barciau cenedlaethol** yn y Ffindir, a'r rhai mwyaf yn y Lapdir yn y gogledd.

Mae pobl y Ffindir yn defnyddio coedwigoedd drwy'r flwyddyn ac maen nhw'n rhan o'u bywyd bob dydd yn yr awyr agored. Maen nhw'n cerdded yn y coedwigoedd yn y gwanwyn a'r haf, yn **casglu** ffrwythau a **madarch** yn yr hydref ac yn sgïo **traws gwlad** drwy'r coed yn y gaeaf. Yn y Ffindir mae pawb yn cael **crwydro** i ble bynnag maen nhw isio yn y coedwigoedd ond mae'n rhaid **parchu** natur a gofalu am fywyd gwyllt.

Mae coedwigoedd yn bwysig i **addysg** yn y Ffindir hefyd. Mae plant ysgol yn treulio llawer o amser mewn coedwigoedd lle maen nhw'n dysgu am fyd natur ac yn gwneud pethau fel dringo, adeiladu â hen ddarnau pren a choginio ar **dân agored**.

Erbyn hyn, mae llawer o ysgolion Cymru yn defnyddio syniadau'r Ffindir am Ysgol y Goedwig. Maen nhw'n gweld bod plant yn **magu hyder**, yn cael hwyl wrth ddysgu, yn dysgu **rheoli risg** ac yn dysgu am fyw'n iach a chadw'n heini. Mae llawer o rieni'n hoffi'r syniad hefyd achos bod plant y dyddiau hyn yn treulio llawer o amser yn eistedd yn llonydd o dan do, ac yn cael llawer o **brofion** yn yr ysgol.

Mewn grŵp, ysgrifennwch **bum** pwynt pwysig o'r erthygl, yn eich geiriau eich hunain.

1.
2.
3.
4.
5.

Yna, nodwch beth ydy:

cross-country skiing

open fire

risk management

to gain confidence

Fedrwch chi greu ymadroddion eraill efo'r geiriau hyn?

agored

magu

rheoli

Ystyr y gair 'mawr' yn y darn ydy **big**. Edrychwch ar yr isod. Mae 'mawr' yn newid yr ystyr – i beth?

côt fawr

llygoden fawr

Stryd Fawr

Siaradwch

Dach chi'n mwynhau bod tu allan? Dach chi'n gwneud rhywbeth tu allan yn eich amser hamdden, e.e. pysgota? Dach chi'n casglu bwyd gwyllt, e.e. ffrwythau a madarch?

Nodwch y pethau y byddwch chi'n eu gwneud tu allan yn ystod yr wythnos i ddod.

Gwranddo 2

Hugan Fach Goch

Geirfa

amser maith yn ôl
clogyn
cras

curo
mento
syn

blaidd
coedwigwr

**Hugan Fach Goch
saethu**

- i. Gwrandewch am y geiriau uchod wrth glywed y darn gwrando am y tro cyntaf. Yr ail dro, rhowch rif o 1-10 wrth y geiriau, i ddangos eu trefn nhw yn y stori.
- ii. Gweithiwch mewn paruau. Cymerwch dro i ddeud stori 'Hugan Fach Goch' wrth eich gilydd. Dyma rai pwyntiau i'ch helpu:
 - Roedd Nain Hugan Fach Goch yn sâl. Mi aeth Hugan Fach Goch i ymweld â hi.
 - Mi welodd Hugan Fach Goch y blaidd yn y goedwig. Mi ddudodd o wrthi hi am fynd ar y llwybr anghywir.
 - Mi aeth y blaidd i fwthyn Nain. Mi wisgodd o ei dillad hi.
 - Mi geisiodd y blaidd fwyta Hugan Fach Goch.
 - Mi ddaeth dau goedwigwr heibio, i achub Hugan Fach Goch a Nain.

Siaradwch

Pa storïau plant oeddech chi'n eu hoffi pan oeddech chi'n blentyn?
Ydy storïau'n dysgu pethau pwysig i blant?
Oedd rhai storïau'n codi ofn arnoch chi?

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio berfau dyfodol cryno afreolaidd yn gywir.	
siarad am y goedwig a byd natur, gan ddefnyddio geirfa ac idiomau newydd.	

Uned 4 – Teimlo’n Chwithig

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu'r amodol
- Siarad am bethau sy'n gwneud i ni deimlo'n chwithig
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

alaw(on)	melody (melodies)
cymeradwyaeth	applause
mantais (manteision)	advantage(s)
penbleth	quandary, dilemma

addo (i rywun)	to promise (someone)
cyfaddef (wrth)	to admit (to)
cyffroi	to excite, to become agitated
difaru	to regret
ffraeo	to argue (with someone), to quarrel
maddau (i rywun)	to forgive (someone)
peri	to cause
pylu	to fade
sylwebu	to commentate
trawsnewid	to transform, to transition
tywyllu	to darken

braint ac anrhydedd	an honour and a privilege
bron â marw isio mynd	dying to go
megis	such as, like
siarad lol	to talk nonsense
'slawer dydd / ers talwm	back in the day, a long time ago
yn bennaf	mainly

anrhydedd(au) (ben+gwr)	honour(s)
atgof(ion)	memory (memories)
cyfrwng (cyfryngau)	medium (media)
cywilydd	shame
derbyniad(au)	reception(s)
dilledyn (dillad)	garment (clothes)
ffefryn (ffefrynnau)	favourite one(s)
lol	nonsense
profiad(au)	experience(s)
rhywfaint	some, a little

arferol	usual
cyfartal	equal
cymdeithasol	social, sociable
cysurus	comfortable, cosy
democrataidd	democratic
chwithig	awkward
pennaf	main, major, principal
pwyllog	level-headed, measured
rheolaidd	regular
rhwystredig	frustrated

Yr amodol

Dan ni'n defnyddio'r amodol i siarad am bethau sydd ddim yn bendant, fel *would, could* a *should* yn Saesneg. Dyma ferfau defnyddiol yn yr amodol.

Mi faswn i	Taswn i	Mi hoffwn i	Mi fedrwn i	Mi ddylwn i
Mi faset ti	Taset ti	Mi hoffet ti	Mi fedret ti	Mi ddylet ti
Mi fasai fo/hi	Tasai fo/hi	Mi hoffai fo/hi	Mi fedrai fo/hi	Mi ddylai fo/hi
Mi fasen ni	Tasen ni	Mi hoffen ni	Mi fedren ni	Mi ddylen ni
Mi fasech chi	Tasech chi	Mi hoffech chi	Mi fedrech chi	Mi ddylech chi
Mi fasen nhw	Tasen nhw	Mi hoffen nhw	Mi fedren nhw	Mi ddylen nhw

Mi fyddwch chi hefyd yn dod ar draws y ffurfiau hyn:

Mi fyddwn i	Mi fydden ni
Mi fyddet ti	Mi fyddech chi
Mi fyddai fo/hi	Mi fydden nhw

Help llaw

Ffuriau'r ferf **bod** ydy **baswn** a **taswn**. Mi fedrwn ni ddefnyddio **baswn** i ddweud llawer o bethau yn yr amodol.

Mae'r brawddegau isod yn deud yr un peth, sef *I would like to go*:
Mi faswn i'n hoffi mynd. Mi hoffwn i fynd.

Mae **Mi hoffwn i** yn gryno (*concise*). Mae angen defnyddio **yn** ar ôl ffurfiau **bod** ac mae treiglad meddal yn dilyn y ffurfiau cryno.

Efo'ch partner, llenwch y bylchau isod, a dywedwch y brawddegau a'r ymatebion wrth eich gilydd.

Mi ddudes i rywbeth gwirion. *Faswn i ddim wedi deud be ddudest ti*

Mi wnes i rywbeth gwirion.

Mi ofynnes i gwestiwn gwirion.

Mi wisges i wisg ffansi wirion.

Mi brynes i rywbeth hurt.

Mi ddewises i'r bwyd anghywir.

Phrynes i ddim teiars newydd. *Taset ti ond wedi prynu teiars newydd*

Es i ddim i'r garej.

Siarades i ddim efo'r mecanic.

Weles i ddim rhew ar yr ffordd.

Wrandawes i ddim ar y rhybudd.

Arhoses i ddim adre.

Dach chi'n cofio...?

Mi hoffwn i fynd. Mi hoffwn i **fod wedi** mynd.

Mi ddylwn i fynd. Mi ddylwn i **fod wedi** mynd.

Mi fedrwn i fynd. Mi fedrwn i **fod wedi** mynd.

Gwrando

Mi fyddwch chi'n gwrando ar Wil ac Elin yn sgwrsio yn y ffreutur yn y gwaith. Yn gynta, gwrandewch am:

**ffraeo
maddau**

addo

siarad lol

bron â marw

Dach chi'n dallt y geiriau hyn?

i. Cywir neu anghywir: efo'ch partner, penderfynwch beth sy'n gywir.

1. Mae Jac wedi cael tocyn i Wil ar gyfer gêm rygbi.
2. Roedd Wil wedi addo mynd â Caren i glwb nos.
3. Mae'n rhaid i Caren weithio nos Wener.
4. Mae Caren yn hoffi rygbi.
5. Mae Elin yn meddwl dylai Wil fynd i'r gêm.

ii. Mi fyddwch chi'n cael copi o sgript y darn gwrando. Efo'ch partner, tanlinellwch y berfau **dyfodol** mewn un lliw, a'r berfau **amodol** mewn lliw gwahanol.

iii. Dewiswch **dair** brawddeg o'r sgript: un frawddeg sy'n defnyddio'r **dyfodol** a dwy frawddeg sy'n defnyddio'r **amodol**. Cyfieithwch nhw.

Darllen 1

Cyn darllen holiadur Carolyn Hitt, y newyddiadurwraig, trafodwch y geiriau hyn efo'ch partner. Dach chi'n gwybod rhai ohonyn nhw? Dach chi'n medru dyfalu (*guess*) beth ydy'r lleill?

**atgof
yn bennaf
cysurus**

**trawsnewid
pylu
ffefryn**

**cywilydd
cyfeillgar
anrhydedd**

**cymeradwyaeth
dilledyn**

Ateb y galw: Carolyn Hitt

Beth yw dy atgof cyntaf?

Y **trawsnewid** mawr o'r cot i'r 'gwely mawr'.

Beth yw'r digwyddiad sydd wedi codi'r cywilydd mwyaf arnat ti erioed?

Mae gormod! Mewn derbyniad VIP ffansi mewn *marquee* yng Ngŵyl y Gelli unwaith, cwmpais i'n syth ar fy nghefn a chael **cymeradwyaeth** achos llwyddais i gadw'r gwydr *champagne* mewn un darn. Ro'n i'n gorwedd yno fel y *Statue of Liberty* gyda fy mraich yn yr awyr!

Oes gyda ti unrhyw arferion drwg?

Dw i byth yn mynd i'r gwely'n ddigon cynnar – **yn bennaf** achos fy mod i'n aros ar fy nhraed tan 02:00 yn darllen pethau ar y we. Dw i ddim yn tacluso fy nesg yn ddigon aml chwaith.

Beth yw dy hoff le yng Nghymru, a pham?

Copa Mynydd y Bwlch sy'n edrych dros y Rhondda, lle ces i fy magu. Mae'r olygfa o'r cwm yn hyfryd. Mae'r mynyddoedd yn newid lliw wrth i'r golau **bylu**. Ro'n i wastad yn mynd ag ymwelwyr yno pan o'n i'n blentyn. Mae'n lle emosiynol iawn i mi erbyn hyn achos mai dyna'r lle olaf i mi fynd â Mam ychydig wythnosau cyn iddi farw.

Disgrifia dy hun mewn tri gair.

Creadigol. **Cyfeillgar**. Sensitif.

Pa ddilledyn baset ti'n methu byw hebdo?

Fy sliperi! Mae bod yn **gysurus** yn y tŷ yn bwysig i fi. Dw i hyd yn oed yn mynd â nhw ar wyliau.

Beth yw dy hoff albwm?

Blue - Joni Mitchell.

Cwrs cyntaf, prif gwrs neu bwdin – pa un yw dy ffefryn a beth fasai'r dewis?

Dw i'n dwlu ar bwdin. Pei Key Lime, pei banoffee, hufen iâ cnau coco neu unrhyw beth sy'n dod gyda chwstard.

Taset ti'n medru bod yn rhywun arall am ddiwrnod, pwy fasai fo/hi?

Dw i'n ysgrifennu am rygbi rhyngwladol ers bron i 20 mlynedd ond alla i ddim dychmygu sut deimlad fasai chwarae dros Gymru... y pwysau, y boen, yr **anrhydedd**. Felly, hoffwn i fod yn gapten dros fy ngwlad mewn gêm sy'n penderfynu'r Gamp Lawn yn erbyn Lloegr – ac ennill, yn amlwg.

- i. Dewch o hyd i'r berfau amodol yn y cyfweiliad.
- ii. Efo'ch partner, ysgrifennwch ddiffiniad (yn Gymraeg) o'r geiriau hyn:

atgof cyntaf

copa mynydd

rygbi rhyngwladol

- iii. Efo'ch partner, gofynnwch gwestiynau'r holiadur i'ch gilydd.

Gwyllo a gwrando

Mi fyddwch chi'n gwyllo fideo o enwogion yn siarad am brofiadau sy wedi codi cywilydd arnyn nhw.

Lowri Morgan

cyffroi **braint ac anrhydedd** **alaw werin** **rheolaidd**
rhwystredig

1. Beth oedd y digwyddiad achosodd embaras i Lowri Morgan?

2. Sut roedd hi'n teimlo wedyn?

Ioan Hefin

cerddorfa ieuenctid **cysiau preswyl** **storfa** **damsgen**

1. Pa gêm roedd Ioan Hefin isio ei chwarae?

Darllen 2

Mae’n achosi penbleth i siaradwyr Cymraeg – dach chi’n galw ‘ti’ neu ‘chi’ ar rywun?

Geirfa: profiad cyfartal democrataidd rhywfaint
cymdeithasol arferol Oesoedd Canol mantais cyfrwng

Mae’n siŵr fod pob un ohonon ni wedi cael y **profiad** chwithig yma: galw ‘chi’ ar rywun, a chael ‘ti’ yn ôl. Neu, yn waeth, cynnig ‘ti’ a derbyn ateb – caredig ond pendant – efo’r ‘chi’ mwy ffurfiol. Neu – “llai o’r ‘ti’ ‘na!”

Mae gan bawb farn ar y defnydd o ‘ti’ a ‘chi’. Mae rhai’n meddwl bod ‘ti’ yn fwy **cyfartal** a mwy **democrataidd** na ‘chi’. Ond i bobl eraill, mae colli’r ‘chi’ yn arwydd o golli **rhywfaint** o liw’r iaith, ac o golli patrwm **cymdeithasol** hefyd.

Dydy’r defnydd o ‘ti’ a ‘chi’ ddim yn syml. Erbyn heddiw, mae’n **arferol** i blant alw eu rhieni’n ‘ti’. Ond mae rhai **parau priod** sydd wedi magu **llond tŷ** o blant yn galw ‘chi’ ar ei gilydd. Ac mewn rhai ardaloedd, mae’n gyffredin i fechgyn y teulu fod yn ‘ti’ i bawb, a’r merched, ar y llaw arall, yn ‘chi’.

Mae pobl weithiau’n osgoi defnyddio ‘ti’ **rhag ofn** iddyn nhw ‘siarad i lawr’ â rhywun. Mae’r penbleth hwn yn y Ffrangeg hefyd, gyda ‘tu’ (ti) a ‘vous’ (chi). Yn yr **Oesoedd Canol** roedd ‘thou’ a ‘thee’ yn cael eu defnyddio yn Saesneg ond maen nhw wedi diflannu erbyn hyn.

Mae’n deg dweud bod ‘ti’ yn fwy cyffredin ar y we. Mae’n **fantais** fod ‘ti’ yn fyrrach na ‘chi’ wrth gwrs, ond i lawer o ddefnyddwyr y we, mae’n **gyfrwng** democrataidd lle mae pawb yn **gyfartal** a lle mae defnydd cyson o ‘ti’ yn dderbyniol. Ond dydy pawb ddim yn cytuno.

Sut byddwn ni’n defnyddio ‘ti’ a ‘chi’ yn y dyfodol, felly? **Pwy a ŵyr?** Tasa’i’n rhaid i mi ddyfalu, baswn i’n dweud mai “mwy o’r ‘ti’ a “llai o’r ‘chi’ ‘na” fydd hi!

Addasiad o erthygl gan Dr Dylan Foster Evans i wefan **BBC Cymru Fyw**, 4 Hydref 2016.

parau priod Mae’n deg dweud Pwy a ŵyr? llond tŷ rhag ofn

i. Efo’ch partner, cyfieithwch yr ymadroddion uchod.

.....

.....

2. Am beth roedd o’n chwilio yn y storfa?

3. Beth ddigwyddodd?

Mae Ioan Hefin yn deud ei fod o wedi ‘esgus ei fod o ddim wedi digwydd’. Mae **esgus** yn golygu *to pretend* fan hyn. Fedrwch chi feddwl am ystyr arall i **esgus**? Efo’ch partner, ysgrifennwch ddwy frawddeg yn defnyddio **esgus**. Yn y gogledd, dan ni’n deud ‘cogio’ am *to pretend*.

1.

2.

Aneirin Karadog

‘slawer dydd **peri** **pwyllog** **tywyllu** **taflunio**
amlinell **megis**

1. Pa ran o wyneb Aneirin oedd achos yr embaras?

.....

2. I ba anifail roedd o’n debyg?

.....

Heledd Cynwal

rhaglen gylchgrawn **croten**

1. Pam roedd y ferch fach ar y rhaglen?

.....

2. Beth wnaeth Heledd Cynwal?

.....

Gareth Rhys Owen

sylwebu

1. Beth ydy gwaith Gareth Rhys Owen?

.....

2. Beth wnaeth o?

.....

ii. Efo'ch partner, meddyliwch beth ydy:

llond llaw
llond llwy
llond trol o waith
llond bol
llond lle

Fedrwch chi feddwl am **ddwy** frawddeg lle basech chi'n defnyddio'r ymadroddion hyn?

1. _____
2. _____

Siaradwch

Be dach chi'n ei feddwl o 'ti' a 'chi'?
Ydy hi'n bwysig eu defnyddio nhw?
Dach chi'n defnyddio teitlau, e.e. Mr a Mrs, wrth siarad efo rhai pobl?

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio'r amodol yn gywir.

siarad am brofiadau personol, a phethau sy'n gwneud i ni deimlo'n chwithig.

Uned 5 - Celf

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu cymal enwol 'bod' (fy mod i, dy fod ti, ei fod o, ei bod hi, ac ati)
- Siarad am gelf
- Mynegi barn am bethau, pobl a digwyddiadau
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

delw teiliwr	<i>tailor's dummy</i>
gwinllan(noedd)	<i>vineyard(s)</i>

diafol	<i>devil</i>
gwerth(oedd)	<i>value(s)</i>
testun(au) trafod	<i>subject(s) of discussion</i>
traddodiad(au)	<i>tradition(s)</i>

awgrymu	<i>to suggest</i>
cyfaddef	<i>to admit</i>
tynnu sylw (at)	<i>to draw attention (to)</i>

anghyffredin	<i>uncommon</i>
cyffredin	<i>common</i>
di-nod	<i>insignificant</i>

heblaw am	<i>apart from</i>
y gwir amdani ydy...	<i>the truth is...</i>
yn fwriadol	<i>deliberately</i>

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Darllen

Dach chi'n gwybod ystyr y geiriau sy mewn **print bras** yma? Fedrwch chi feddwl am frawddegau eraill sy'n cynnwys y geiriau hyn?

1. Mae mynd o ddrws i ddrws yn canu ar ddydd Calan yn hen **draddodiad** yng Nghymru.
2. Mae sioeau talent yn **boblogaidd** iawn ar y teledu'r dyddiau yma.
3. Mae perthynas Wil a Siân wedi bod yn **destun trafod** mawr yn y pentre.
4. Mi anfonas i ebost i'r cyngor er mwyn **tynnu sylw** at y broblem.
5. Mae pawb yn y dosbarth yn hoffi dawnsio **heblaw am** Dafydd.
6. Roedd rhaid i fi **gyfaddef** fy mod i wedi twyllo!

Salem

Capel bach **di-nod** yng Nghefn Cymerau ger Harlech ydy capel Salem. Ond mae capel Salem yn adnabyddus iawn, diolch i lun enwog Sydney Curnow Vosper o'r hen wraig, Siân Owen, Ty'n-y-Fawnog, yn y capel. Cafodd y llun *Salem* ei beintio yn 1908 ac i lawer o bobl, mae'n symbol o **draddodiadau** a **gwerthoedd** Cymreig. Roedd copi o *Salem* mewn llawer o gartrefi yng Nghymru yn hanner cyntaf yr ugeinfed ganrif, pan oedd gweld lluniau mewn tai **cyffredin** yn rhywbeth **anghyffredin** iawn. Cwmni Lever Brothers wnaeth y llun yn boblogaidd. Roedd tocynnau yn cael eu rhoi gyda phob pecyn o *Sunlight Soap*. Ar ôl casglu digon o docynnau, roedd pobl yn medru cael print lliw o *Salem*.

Mae'r llun wedi bod yn **destun trafod** mawr hefyd – mae rhai pobl yn meddwl bod wyneb **y diafol** yn siôl fawr Siân Owen. A gan fod y cloc ar y wal yn dangos ei bod hi bron yn ddeg o'r gloch, mae Siân ychydig yn hwyr yn cyrraedd y capel. Mae hi'n cerdded i'w sedd yn ystod yr amser distaw cyn dechrau'r gwasanaeth. Mae rhai wedi **awgrymu** ei bod hi'n gwneud hynny'n **fwriadol** er mwyn **tynnu sylw** ati hi ei hun a'i dillad crand.

Ond beth ydy'r gwir? I ddechrau, nid gwasanaeth go iawn yng nghapel Salem sydd yn y llun. Roedd Vosper wedi gweld y capel tra oedd o ar ei wyliau yn yr ardal a threfnodd fod nifer o bobl leol yn dod i eistedd yno er mwyn iddo gael peintio'r llun. A dweud y gwir, dim ond un ohonyn nhw oedd yn aelod yng nghapel Salem, sef Robert Williams, sy'n eistedd o dan y cloc. Talodd Vosper chwe cheiniog yr awr i bawb sydd yn y llun **heblaw am** 'Leusa Jones' sydd y tu ôl i Siân Owen. Doedd dim rhaid talu 'Leusa' gan mai **delw teiliwr** oedd hi! A beth am y siôl enwog? Wel, nid Siân Owen oedd piau hi ac roedd dilledyn mor lliwgar a moethus yn anghyffredin iawn yn yr ardal. Wedi cael ei benthyg gan wraig y ficer yn Harlech roedd y siôl. O ran yr hetiau du tal, **y gwir amdani ydy** mai un het oedd ganddyn nhw a bod honno wedi cael ei phasio o un wraig i'r llall er mwyn i Vosper eu peintio.

Does neb yn siŵr beth oedd neges yr artist. **Chyfaddefodd** Vosper erioed ei fod o wedi peintio'r diafol yn y siôl yn fwriadol.

Trafodwch rôl y bobl neu'r lleoedd canlynol yn stori *Salem*:

1. Sydney Curnow Vosper
2. Cefn Cymerau
3. Y Brodyr Lever
4. Siân Owen
5. Robert Williams
6. Gwraig Ficer Harlech
7. 'Leusa Jones'

Ymarfer

1. Mi weloch chi'r gair **di-nod** yn y darn darllen uchod. Mae rhoi **di-** ar ddechrau gair yn golygu **heb**. Trafodwch **dri** gair arall sy'n dechrau gyda **di-**:

a. di-

b. di-

c. di-
2. Mae **an-** hefyd yn creu ystyr negyddol. Mi weloch chi hyn (efo treiglad) yn y geiriau croes **cyffredin** ac **anghyffredin** uchod. Beth ydy'r geiriau croes i'r canlynol?

a. cywir

b. caredig

c. cwrtais

ch. cofio

Siaradwch

Be dach chi'n ei weld yn llun *Salem*?

Oes gynnoch chi gopi, neu oedd copi yn eich teulu chi?

Oes gynnoch chi luniau ar y waliau adra?

Dach chi'n casglu ac yn cadw pob math o bethau, neu ydy hi'n well gynnoch chi gadw'r tŷ'n syml ac yn daclus?

Oes llun neu addurn diddorol yn eich tŷ chi? Dewch â fo i'r dosbarth i siarad amdano.

Adolygu cymal enwol 'bod'
Help llaw

Mae **bod** yn cael ei ddefnyddio ar ddechrau cymal heb bwyslais (*a non-emphatic clause*) yn yr amser **presennol** a'r **amherffaith**:

1. **Presennol:**

Dw i'n meddwl

Dw i'n meddwl

~~Dw~~ i'n deall.
fy mod i'n deall.
~~Mae o'n~~ ddiddorol iawn.
ei fod o'n ddiddorol iawn.
2. **Amherffaith**

Mi ddudes i

Roedd o'n meddwl

~~Ro'n i~~ ar y trê.
fy mod i ar y trê.
~~Roedd hi'n~~ garedig iawn.
ei bod hi'n garedig iawn.

Yn yr amser **perffaith** a'r **gorberffaith**, dan ni'n defnyddio **bod wedi**:

3. **Perffaith**

Mi ddudes i

Dw i'n siŵr

~~Dw i wedi~~ bwyta.
fy mod i wedi bwyta.
~~Maen nhw wedi~~ cael hwyl.
eu bod nhw wedi cael hwyl.
4. **Gorberffaith**

Mi ddudes i

Ro'n i'n gwybod

~~Ro'n i wedi~~ golchi fy nwylo.
fy mod i wedi golchi fy nwylo.
~~Roedd o wedi~~ bod yn crio.
ei fod o wedi bod yn crio.

Cofiwch:	Ar lafar yn aml, mi fyddwch chi'n clywed:
fy mod i	mod i
dy fod ti	fod ti
ei fod o	fod o
ei bod hi	bod hi
ein bod ni	bod ni
eich bod chi	bod chi
eu bod nhw	bod nhw

Ymarfer

Cysylltwch y ddau gymal i greu brawddeg efo cymal enwol **bod**:

e.e. Mi ddudodd Alun...Mae o'n artist gwyh. **Mi ddudodd Alun ei fod o'n artist gwyh.**

1. Mi ddudodd y tiwtor Dw i'n barod i sefyll yr arholiad.

.....

2. Wrth gwrs Maen nhw yn y stiwdio.

.....

3. Gobeithio Rwyt ti'n deud y gwir.

.....

4. Ro'n i'n gwybod Roedd hi'n deud celwydd.

.....

5. Ella Mae hi wedi anghofio'r paent.

.....

6. Dw i'n meddwl Dan ni yn yr oriel iawn.

.....

7. Doedd hi ddim yn gwybod Mae o'n codi pwysau.

.....

8. Ro'n i'n siŵr Ro'n i wedi cloi'r drws.

.....

Roedd **hi** yn y swyddfa tan naw o'r gloch. Dw i'n meddwl ei bod hi'n gweithio'n rhy galed.

Aeth **o** i Amsterdam ar ei wyliau. Mi ddudodd Siân ei fod o'n hoffi blodau tiwlip.

Mae'n ddiwrnod mawr i **mi** ddydd Sadwrn ... Do'n i ddim yn gwybod dy fod ti'n - ffeinal y cwpan. chwarae pêl-droed.

Maen **nhw**'n hwyr ofnadwy. Ella eu bod nhw wedi mynd ar goll.

Be wyt ti'n feddwl o'r tŷ bwyta newydd 'na yn y dre?

.....

Welest ti'r boi 'na o'r Rhondda ar *Britain's Got Talent*?

.....

Maen nhw'n gwneud llawer o waith ar y tŷ.

.....

Ydw i'n nabod Huw Davies?

.....

Gwyllo a gwrando
Celf gyhoeddus

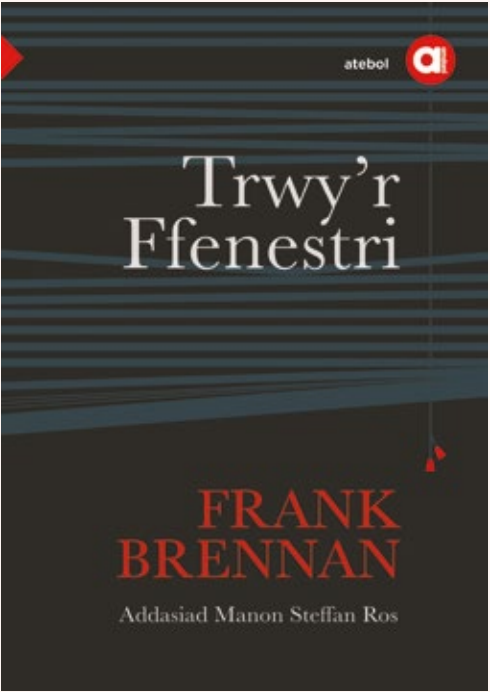
Nodwch bedwar peth mae pobl Caerfyrddin a Chaernarfon yn eu hoffi am y gelf yn eu trefi nhw, a dau beth dan nhw ddim yn eu hoffi:

✓	✗
1.	1.
2.	
3.	2.
4.	

Beth oeddech chi'n feddwl o'r darnau celf ar y fideo?
Pa un oeddech chi'n ei hoffi fwya a pha un oeddech chi ei hoffi leia?
Oes cerfluniau neu ddarnau celf amlwg yn eich ardal chi?
Be ydy eich barn chi amdany'n nhw?
Ddylen ni wario arian cyhoeddus ar waith celf cyhoeddus?

Dach chi rŵan yn medru darllen y llyfr *Trwy'r Ffenestri* (Atebol). Dyma'r clawr a'r paragraff cynta. Cerwch i'ch siop Gymraeg leol neu www.gwales.com.

'Anhygoel! Hollol, hollol anhygoel!'

Doedd Daniel Rowlands ddim yn defnyddio geiriau fel yna'n aml wrth ddisgrifio gwin. Arhosai'r dyn arall yn yr ystafell i weld oedd o'n hoffi'r gwin ai peidio. Roedd ei ddyfodol yn dibynnu ar farn Daniel Rowlands – os oedd o'n ei hoffi, basai'n cael ei brynu gan un o'r archfarchnadoedd mwyaf. Basai'n cael ei werthu ym mhob man. Edrychai perchennog y winllan arno'n nerfus. Dim ond gwinllan fach oedd ganddo – un o'r lleiaf yn Bordeaux, Ffrainc. Tasai o'n gwerthu'r gwin, basai ei fusnes, oedd wedi bod yn ei deulu ers dros ddau gan mlynedd, yn cael ei achub.

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio cymal enwol 'bod' yn gywir.	
siarad am gelf a phethau sydd yn y tŷ.	
mynegi barn a defnyddio geirfa ac idiomau newydd.	

Uned 6 – Y Môr

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu atebion, cytuno ac anghytuno
- Siarad am y môr a glan y môr
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

chwedl(au)	<i>tale(s)</i>
gwledd(oedd)	<i>feast(s)</i>
llifddor(au)	<i>floodgate(s)</i>
lloches(au)	<i>refuge(s), shelter</i>
tôn (tonau)	<i>tune(s)</i>
trychineb(au)	<i>disaster(s)</i>

diferyn (diferion)	<i>drop(s)</i>
esgeulustod	<i>negligence</i>
gweddill(ion)	<i>residue(s), remains</i>
llanw(au)	<i>tide(s)</i>
llongddrylliad(au)	<i>shipwreck(s)</i>
medd	<i>mead</i>
morglawdd (morgloddiau)	<i>barrage(s), sea wall(s)</i>
traï	<i>ebb</i>

boddi	<i>to drown</i>
cyffio	<i>to stiffen</i>
cysgodi (rhag)	<i>to shelter (from)</i>
chwalu	<i>to wreck</i>
holkti	<i>to split</i>
tincial	<i>to tinkle, to jingle</i>

cadarn	<i>firm, robust</i>
esgeulus	<i>negligent</i>
ofer	<i>futile</i>

dod o hyd i	<i>to find</i>
i'r lan	<i>to the shore</i>
pen ei thaith / daith	<i>end of her / his / its journey</i>
Pwy a wŷr?	<i>Who knows?</i>
yn ddïarwybod i	<i>unknown to</i>

Adolygu atebion ac ymatebion

Efo'ch partner, dewiswch yr atebion cywir neu'r ffordd gywir o gytuno ar gyfer pob brawddeg. Wedyn, dudwch y brawddegau fel deialog, heb edrych ar yr atebion.

Wyt ti wedi bod ar draeth Llanddwyn erioed?	Oedd.
Yn sir Fôn mae o.	Baswn.
Roedden ni yno dydd Sadwrn. Roedd hi'n wyntog dydd Sadwrn, toedd?	Naddo.
Ond chaethon ni ddim glaw, diolch byth.	Ydy, dw i wedi clywed.
Mae'r tywod yn medru bod yn fwdlyd iawn yno.	Ydyn.
Roedd y ci'n fudr ofnadwy. Mi aeth o i nofio yn y môr. Mae cŵn wrth eu boddau efo'r môr.	Oedd.
Mi aethon ni i gael sglodion wedyn. Roedd angen rhywbeth i'n cynhesu ni.	Ia.
Faset ti'n licio dŵad efo ni'r tro nesa?	Naddo.

Help llaw – Atebion ac ymatebion

Mae ateb yn Gymraeg yn medru bod yn anodd! Mae angen **gwrando am y ferf** yn y cwestiwn, e.e.

Dw i'n dŵad efo chi?	Wyt.
Oes 'na le i'r plant ddŵad hefyd?	Oes.
Faset ti'n licio galw yn y siop ar y ffordd?	Baswn.

Weithiau, wrth gytuno neu anghytuno â gosodiad, mae'n hawdd drysu wrth ddefnyddio **ydy** ac **oes**.

Ydy (Yes, it is)	Oes (Yes, there is/are)
Mae'r llong ar y môr.	Mae 'na long ar y môr.
Mae Gareth ar y traeth.	Mae 'na blant ar y traeth.
Mae Llangrannog yn hyfryd.	Mae 'na lawer o wylanod o gwmpas.

Dril – Cytunwch!

Mae hi'n braf heddiw.
Mae'r tywydd yn gwella.
Mae 'na dywydd da ar y ffordd.
Mae carnifal y dre yfory.
Mae gan yr ysgol standin.
Mae'n hysbyseb dda i'r ysgol.
Mae 'na lawer o bobl yno fel arfer.
Mae'n boblogaidd iawn.

Help llaw

Dim ond un ffordd o ateb sy yn y **gorffennol cryno**: **Do/Naddo**

Enillles i?	Do.	Glywodd o'r sŵn?	Naddo.
Dan ni'n ateb yn syml gydag ia neu naci pan fydd pwyslais (<i>emphasis</i>) neu ddim berf o gwbl, e.e.			
Môr lwerddon ydy hwn?	la.	Fan hyn dan ni'n dal y cwch?	Naci.
Hufen iâ?	la.		
Llefrith?	la.		

Ymarfer

Efo'ch partner, llenwch y bylchau (✓ cadarnhaol, ✗ negyddol).

Gest ti dy basbort ddoe?	✓	Ddoe cest ti dy basbort?	✓
Gest ti'r pasbort yn Swyddfa'r Post?	✓	Yn Swyddfa'r Post cest ti'r pasbort?	✓
Brynest ti'r tocynnau bore 'ma?	✗	Bore 'ma prynest ti'r tocynnau?	✗
Dalest ti efo'r cerdyn credyd?	✗	Efo'r cerdyn credyd talest ti?	✗
Baciest ti'r ces?	✓	Ti baciodd y ces?	✓
Helpest ti'r plant i bacio?	✓	Ti helpodd y plant i bacio?	✓
Roiest ti oriad y tŷ i Rhys drws nesa?	✗	I Rhys drws nesa rhoiest ti oriad y tŷ?	✗

Siaradwch

Nodwch o leiaf 10 gair ar y thema **Y Môr** yn y blwch isod:

Darllen 1

Llongddrylliad y *Royal Charter*

Llongddrylliad **trychineb** **cysgodi** **angor** **hollti**
gweddillion

Ar 25 Hydref 1859, digwyddodd **trychineb** ger Pentref Moelfre, Ynys Môn. Roedd llong y *Royal Charter* yn teithio'n ôl o Melbourne, Awstralia. Roedd hi bron â chyrraedd **pen ei thaith**, sef Lerpwl.

Aeth y llong trwy stormydd gwyllt ar Fôr lwerddon, ac yn anffodus, roedd tywydd gwaeth i ddod. Penderfynodd y capten aros ym Mae Moelfre i **gysgodi** rhag y storm. Taflodd yr **angor** i lawr, ond torrodd yr **angor** dan y straen. Cafodd 32 o deithwyr eu taflu yn erbyn y creigiau. Yna, daeth tonnau anferth a **hollti**'r llong yn ddwy. Cafodd **gweddill y teithwyr** a'r criw eu taflu i'r môr.

Dim ond 21 teithiwr ac 18 aelod o'r criw a ddihangodd. Cafodd o leiaf 452 o bobl eu lladd. Roedd llawer o'r teithwyr wedi bod yn chwilio am aur yn Awstralia, ac wedi ceisio nofio **i'r lan** a'u pocedi'n llawn aur. Roedd gwerth £322,000 o aur ar y llong, ac roedd llawer o bethau gwerthfawr gan y teithwyr dosbarth cyntaf.

Am wythnosau ar ôl y **llongddrylliad**, roedd pobl Moelfre yn **dod o hyd** i gyrff ar y traethau a daeth rhai pobl o hyd i aur. Daeth pobl o bell ac agos i Foelfre i weld safle'r drychineb, gan gynnwys Charles Dickens, y nofelydd enwog.

Yn 2011, aeth pobl o dan y môr i ffilmio **gweddillion** y *Royal Charter*, ac mae pobl wedi dod o hyd i aur yn agos i safle'r llongddrylliad. Mae rhai pobl yn meddwl bod gwerth £1 filiwn o aur ar waelod y môr – **pwyr a wŷr?**

- i. Cytunwch neu anghytunwch â'r brawddegau hyn. Mae'r un gyntaf wedi'i gwneud i chi.

Digwyddodd trychineb ger pentref Moelfre, Ynys Môn ar *Do.*

25 Hydref 1859.

Roedd y llong bron â chyrhaedd pen ei thaith.

Y *Royal Charter* oedd enw'r llong.

Roedd y tywydd yn braf ar ddiwrnod y llongddrylliad.

Roedden nhw wedi hwylio o Melbourne.

Dim ond 21 teithiwr a ddihangodd.

Daeth pobl o hyd i aur ar y traethau.

Arthur Conan Doyle oedd enw'r nofelydd enwog a ddaeth i Foelfre.

Mae ffilm ar gael o weddillion y llong o dan y môr.

- ii. Beth ydy...?

i'r lan

dod o hyd i

Pwyr a wŷr?

pen ei thaith

- iii. Fedrwn chi feddwl am **dri** gair neu ymadrodd arall sy'n cynnwys **pen**?

.....

.....

.....

- iv. Meddyliwch am yr ymadroddion: **gweddill y teithwyr, safle'r drychineb a safle'r llongddrylliad**. Cyfieithwch y rhain i'r Gymraeg:

the site of the accident

the rest of the sand

the night of the party

the captain of the ship

the people of the valley

Siaradwch

Pryd wnaethoch chi deithio ar y môr ddiwetha?

Dach chi wedi bod ar fordaith fawr?

Dach chi'n mwynhau bod ar y môr, neu ydy'r môr yn codi ofn arnoch chi?

Be ydy'ch hoff ddull o deithio?

Gwrando
Stori Cantre'r Gwaelod

Geirfa: morglawdd diog	llanw a thrai esgeulus	addas gwledd	chwalu
------------------------------	---------------------------	-----------------	--------

Gwrandewch am yr eirfa uchod.

- i. Ble roedd Cantre'r Gwaelod?
Pwy oedd Gwyddno Garan Hir?
Beth oedd y broblem efo'r tir?
Beth oedd gwaith Seithenyn?
Oedd o'n berson addas i wneud y gwaith?
Beth oedd yn digwydd yng Nghastell y Brenin?
Beth medrwch chi ei glywed ar noson dawel?.....
- ii. Efo'ch partner, cysylltwch y gair â'r diffiniad cywir:
blasus	offerynnau sy'n gwneud sŵn tincial
diog	ddim yn ofalus
addas	rhywbeth dan ni ddim yn ei weld
gwledd	ddim isio gweithio llawer
esgeulus	dŵr sy'n symud i fyny ac i lawr
tonnau	yn iawn ac yn gywir
o'r golwg	parti mawr
clychau	rhywbeth sy'n hyfryd i'w fwyta

- iii. Edrychwch ar y llun yma o storm ym Mae Ceredigion.

Pa dywydd eithafol dach chi'n ei gofio?
Dach chi'n poeni am dywydd eithafol fel hyn?
Dach chi'n poeni bod lefel y môr yn codi?

Llun: Storm Aberystwyth, Keith Morris

Darllen 2

Clychau Cantre'r Gwaelod

Geirfa:
tonnau **tlos** **ofer** **esgeulustod**

Clychau Cantre'r Gwaelod

O dan y môr a'i **donnau**
Mae llawer dinas **dlos**
Fu'n gwrando ar y clychau
Yn canu gyda'r nos;
Trwy **ofer esgeulustod**
Y gwyliwr ar y tŵr
Aeth clychau Cantre'r Gwaelod
O'r golwg dan y dŵr.

J.J. Williams

Gwyllo a gwrando

Mi fyddwch chi'n gwyllo darn o'r rhaglen deledu *Codi Pac* (Boom Cymru, 2017), lle mae Geraint Hardy yn mynd allan ar gwch i weld bywyd gwyllt y môr yn ardal Aberteifi.

Mi fydd Geraint yn mynd i bedwar lle, ond ym mha drefn? Ysgrifennwch rif wrth ochr yr enwau llefydd:

Cardigan Island ☐ Cemaes ☐ Gwbert ☐ Mwnt ☐

Nodwch ddau reswm pam mwynheuodd Geraint ei hun yn y cwch:

1.
2.

Efo'ch partner, trafodwch yr ymadroddion isod. Fedrwch chi esbonio eu hystyr (yn Gymraeg)?

hwyl a sbri

yn ôl y sôn

Maen nhw'n dangos eu hun

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio'r geiriau cywir i ateb, cytuno ac anghytuno'n hyderus.

siarad am y môr a glan y môr.

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Uned 7 – Arferion

Nod yr uned hon ydy...

- Defnyddio cynffoneiriau (tydy? toedd? toes? ac ati)
- Siarad am arferion
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

adduned(au)*resolution(s)*

lleiafrif(oedd)*minority (minorities)*

pechod(au)*sin(s)*

brolio*to boast*

clebran*to chatter*

swsian*to kiss*

llygru*to contaminate, to pollute*

taenu (menyn, ac ati)*to spread*

allweddol*key, critical*

bwriadol*deliberate*

byth a beunydd*time and again*

dod ar draws*to come across*

tân ar groen*a thorn in one’s flesh*

... yn fy ngyrru i’n wallgo*... drives me up the wall*

Adolygu atebion a chwestiynau

Edrychwch ar yr atebion a chwblhewch y cwestiynau isod.

1. 'na ddigon o le i bawb yn y neuadd?

Oes.
2. hi’n gwybod lle mae’r swyddfa?

Ydy.
3. ti i’r parti neithiwr?

Do.
4. y morglawdd yn cynhyrchu trydan?

Bydd.
5. ti wedi clywed canlyniad yr etholiad?

Do.
6. llysenwau da gan eich athrawon chi yn yr ysgol?

Oedd.
7. i dynnu sylw at y camgymeriad?

Dylet.
8. ni rywfaint o amser rhydd yn ystod y dydd?

Cewch.
9. awgrymodd hyn?

Ia.
10. 'n well 'gen ti eistedd yn y blaen?

Basai.

Yna, trowch bob cwestiwn yn frawddeg gadarnhaol.

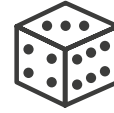
e.e. Mae 'na ddigon o le i bawb yn y neuadd.

Geiriau pwysig i mi

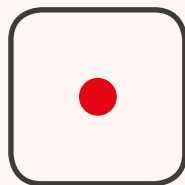
×

×

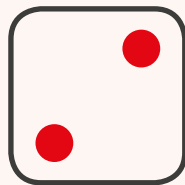
Dis siarad

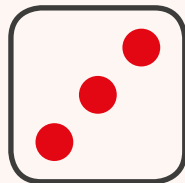
Mewn grwpiau, taflwch ddis a meddyliwch am gwestiwn addas a fydd yn rhoi'r ateb sy'n cyfateb i'r rhif ar y dis. Gofynnwch y cwestiwn i'r rhai sydd yn eich grŵp a thrafodwch.

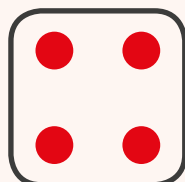
Ydw

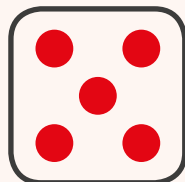
Oes

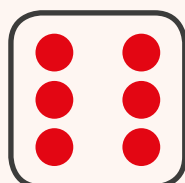
Do

O'n

Baswn

Ia

Darllen

Arferion drwg

Mae gynnon ni i gyd ein **harferion** bach rhyfedd, toes? Ac mae rhai o'n harferion yn ein bywydau bob dydd yn **dân ar groen** y bobl **o'n cwmpas ni**. Mae gen i restr hir o bethau y mae aelodau'r teulu yn eu gwneud gartref sy'n **fy ngyrru i'n wallgo!**

Gawn ni ddechrau efo'r plant? Maen nhw **byth a beunydd** yn bwyta neu'n yfed rhywbeth mewn 'stafelloedd gwahanol o gwmpas y tŷ. A bob dydd, dw i'n **dod ar draws** llestri budr wedi eu gadael yn y 'stafell fyw, neu wrth ochr y cyfrifiadur, yn eu hystafelloedd gwely, neu hyd yn oed yn y 'stafell 'molchi! Dydy hi ddim yn ormod disgwyl iddyn nhw ddod â'u llestri budr yn ôl i'r gegin, nac ydy? Peth arall y maen nhw'n ei wneud ydy tynnu eu cotiau a'u hesgidiau wrth ddŵad i mewn i'r tŷ a'u gadael yng nghanol llawr y gegin. Dw i'n meddwl weithiau eu bod nhw'n **fwriadol** isio i mi **faglu** er mwyn gweld dysglaid o lasagne yn hedfan ar draws y gegin, yn enwedig pan fydd bagiau ysgol yn rhan o'r 'cwrs rhwystrau' hefyd!

A beth am y wraig? Ei **phechod** mawr hi ydy defnyddio cyllell i daenu menyn ar dost a defnyddio'r un gyllell i **daenu** jam ar y tost. Wedyn, mae hi'n ei defnyddio hi efo ail ddarn o dost, tydy? Canlyniad hyn ydy bod olion menyn yn gymysg yn y pot jam a bod y menyn wedi ei **lygru** â jam a briwsion tost – ych a fil!

A beth am fy arferion drwg i? Beth dw i'n ei wneud sy'n **dân ar groen** aelodau eraill y teulu? Wel, does dim isio sôn am y pethau hynny rŵan, nac oes?

1. Nodwch y cynffoneiriau yn y darn darllen uchod – y *tags* dan ni'n eu hychwanegu at ddiwedd brawddegau weithiau i'w troi nhw'n gwestiynau.
 - i.
 - ii.
 - iii.
 - iv.
2. Mae'r ymadrodd **o'n cwmpas ni** yn y darn. Nodwch sut mae'r ymadrodd hwn yn newid gyda phersonau gwahanol:
 - i. O gwmpas – fi
 - ii. O gwmpas – ti
 - iii. O gwmpas – fo
 - iv. O gwmpas – hi
 - v. O gwmpas – chi
 - vi. O gwmpas – nhw

3. Mae **ar ôl, wrth ochr** ac **uwchben** yn arddodiaid eraill sy'n 'rhedeg' mewn ffordd debyg. Be ydy *after us, near us* ac *above us* yn Gymraeg?

Siaradwch

Pa arferion drwg dach chi'n eu casáu mewn pobl eraill? Mi fedrwch chi ddefnyddio'r ymadroddion canlynol i ddweud eich dweud:

- Dw i ddim yn hoffi pan fydd pobl yn...
- Fedra i ddim dioddef pobl yn...
- Mae pobl sy'n yn dân ar fy nghroen i.
- Mae'n fy ngyrru i'n wallgo pan fydd rhywun yn...
- Does dim byd gwaeth na rhywun sy'n...
- Mae yn mynd ar fy nerfau i.
- Does dim ots gen i pan fydd pobl yn...

Edrychwch drwy'r rhestr isod o arferion a rhowch sgôr o 0 i 5 i bob un (0 = poeni dim arna i, 5 = yn dân ar fy nghroen i) ac wedyn trafodwch eich ymatebion.

1. Cnoi bwyd â'u ceg ar agor
2. Siarad yn ddi-baid wrth edrych ar y teledu
3. Ailadrodd eu hunain
4. Cyrraedd yn hwyr
5. Torri ar draws
6. Cusanu/**swsian** yn gyhoeddus
7. Ddim yn ffonio'n ôl
8. Ffidlan ar eu ffôn symudol byth a beunydd
9. Deud rhywbeth fel "Dw i ar y trê" wrth siarad ar ffôn symudol
10. Gyrru'n rhy gyflym
11. Siarad wrth fwyta
12. Peidio diffodd eu ffôn yn y theatr/sinema/mewn cyfarfod
13. Siarad efo anifeiliaid fel tasen nhw'n bobl

14. Pigo eu trwyn yn y car
15. Siarad gormod
16. Dangos eu hunain
17. Sefyll wrth ddrws siop yn **clebran** a rhwystro pawb arall rhag mynd heibio
18. Ysmygu
19. Brolio'n ddi-baid
20. Chwarae cerddoriaeth yn uchel

Pa arferion eraill sy'n dân ar eich croen chi?
Dach chi'n gwneud rhai o'r pethau hyn eich hun?

Adolygu cynffoneiriau/tagiau

Dril

Mae hi'n braf heddiw,tydy?

Mae hi'n oer heddiw,

Mae hi'n gweithio'n galed,

Mae hi'n gyflym,

Mae o'n gyflym,

Mae o'n gwybod,

Mae'r llyfr yn dda,

Mae 'na law yn dŵad i mewn trwy'r to,

Mae 'na law ar y ffordd,

Mae 'na fwyd ar ôl y cyfarfod,

Mae 'na gyfres newydd yn dechrau heno,

Mae'r rhaglen yn dda,

Dydy hi ddim yn mynd,
 Dydy hi ddim yn bwrw,
 Dydy hi ddim yn trïo,
 Dydy hi ddim yn gwybod,
 Dydy o ddim yn gwybod,
 Dydy o ddim yn dallt,
 Dydy'r bwyd ddim yn dda,
 Dydy'r dŵr ddim yn boeth,
 Does 'na ddim dŵr poeth,
 Does 'na ddim ots,
 Does 'na ddim amser,
 Dydy hwn ddim yn amser da,

nac ydy?

Help llaw

Cynffoneiriau ydy'r geiriau ar ffurf cwestiwn mae pobl yn eu hychwanegu at ddiwedd brawddeg (fel cynffon!) yn aml wrth siarad. Canolbwyntiwrch ar ddysgu rhai yn yr amser presennol am y tro.

Mae hi'n braf, **tydy?**

Dydy hi ddim yn dda, **nac ydy?**

Maen nhw'n gwybod, **tydyn?**

Dydyn nhw ddim yn gwybod, **nac ydyn?**

Mae 'na dywydd braf ar y ffordd, **toes?**

Does 'na ddim bwyd yn y parti, **nac oes?**

Dyma rai enghreifftiau eraill:

Mi est ti i'r gwely'n hwyr neithiwr, **on'd do?** Ddudest ti ddim byd, **naddo?**

Roedd y gêm yn dda, **toedd?** Doedd o ddim yn dda, **nac oedd?**

Mi fydd hi'n bwrw glaw fory, **on' bydd?** Fydd hi ddim yn hwyr, **na fydd?**

Mi fasai fo'n medru gwneud y gwaith, **on' basai?** Fasai fo ddim yn helpu, **na fasai?**

Byddwch yn ofalus efo'r cynffonair ar ôl pwyslais:

Siôn wyt ti, **ynte?**

Nid Siôn wyt ti, **naci?**

Mi fyddwch chi hefyd yn clywed ffurfiau eraill, e.e. yn y de-orllewin mi fyddwch chi'n clywed **nag** yn lle **ond** – Mae hi'n braf, nag yw hi? Ac yn y gogledd, mi fyddwch chi'n clywed **yn** – Aeth hi i Ffrainc, yn do?

Ymarfer

Ychwanegwch gynffoneiriau at y brawddegau hyn:

1. Mi welest ti'r gêm ar y teledu,?
2. Roedd hi'n gêm dda,?
3. Dafydd Huws oedd seren y gêm,?
4. Mae gen ti gar mawr,?
5. Mae'r car gen ti heddiw,?
6. Does gynni hi ddim poen yn ei dant eto,?
7. Mi ddylai hi fynd at y deintydd,?
8. Mi fyddi di'n ei gweld hi heno,?
9. Dydyn nhw ddim yn gweithio heddiw,?
10. Mi fasai fo'n flin iawn tasai fo'n gwybod,?

Gwyllo a gwrando

Mi fyddwch chi'n gwyllo darn o raglen *Heno* lle bydd Alun a Mari ar y sofffa yn y stiwdio yn cyflwyno Yvonne, sy'n siarad ag Anna Reich yn ei champfa yng Nghaerdydd.

1. Mae'r geiriau/ymadroddion ar y chwith yn dod o'r clip. Cysylltwch bob un â'r ymadrodd ar y dde sy'n esbonio'r ystyr orau.

yn orlawn	dweud "da iawn" wrth rywun
gwneud adduned	dangos eich bod yn gwerthfawrogi ymdrech rhywun
ar ôl yr holl fwyta	ddylech chi ddim disgwyl i bethau wella'n syth
canmol	gormod o bobl yno
peidio bod yn rhy lym	dangos eich bod yn barod i ddechrau rhywbeth
rhaid bod yn amyneddgar	penderfynu newid rhywbeth yn eich bywyd
chwarae teg iddyn nhw	wedi cael llawer iawn o fwyd
yn barod amdani	peidio bod yn rhy galed

2. Rhowch ✓ yn y blwch priodol bob tro y byddwch chi'n clywed un o'r siaradwyr yn deud y geiriau neu'r ymadroddion sydd yn y tabl isod.

	Mari	Alun	Yvonne	Anna
gym(s)/campfa				
cadw'n heini				
adduned(au)				
allweddol				
bod yn realistig				
ychydig bach mwy				

3. Trafodwch y cwestiynau canlynol – mae'r atebion yn y clip fideo:

- a. Pwy sydd mewn **lleiafrif** (*minority*) bach iawn, a pham?

.....

- b. Ym mha fis mae pobl yn gwneud fwya o ymarfer corff – ym mis Rhagfyr, ym mis Ionawr, ym mis Chwefror neu ym mis Mawrth?

.....

- c. Ym mha un o'r misoedd hyn **ddylai** pobl wneud fwya o ymarfer corff?

.....

Siaradwch

Dach chi'n gwneud addunedau blwyddyn newydd fel arfer?

Pa fath o addunedau ydyn nhw?

Dach chi'n dda am gadw at eich addunedau?

Dach chi'n cofio unrhyw adduned arbennig o'r gorffennol?

Dach chi'n gwneud unrhyw beth yn rheolaidd i gadw'n heini neu'n iach?

Dach chi wedi rhoi cynnig ar ryw ffordd newydd o gadw'n heini neu wedi meddwl dechrau gwneud hynny?

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio cynffoneiriau.	
dysgu geirfa ac idiomau newydd i drafod arferion.	

Uned 8 – Arwyr

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu'r goddefol, e.e. mi gaeth o ei adeiladu
- Siarad am arwyr ddoe a heddiw
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

brwydr(au)	<i>battle(s)</i>
derwen (deri)	<i>oak tree(s)</i>
dyled(ion)	<i>debt(s)</i>
hawl(iau)	<i>right(s), entitlement(s)</i>
treth(i)	<i>tax(es)</i>
ymgyrch(oedd)	<i>campaign(s)</i>

anafu	<i>to injure</i>
anrhydeddu	<i>to honour</i>
arestio	<i>to arrest</i>
cosbi	<i>to punish</i>
dadorchuddio	<i>to uncover, to unveil</i>
hawlio	<i>to claim, to demand</i>
penodi	<i>to appoint</i>
sefydlu	<i>to establish, to set up</i>
trywanu	<i>to stab</i>

asiant(au)	<i>agent(s)</i>
crib(au)	<i>comb(s)</i>
cynorthwydd (cynorthwyr)	<i>assistant(s)</i>
gelyn(ion)	<i>enemy (enemies)</i>
statws	<i>status(es)</i>
synnwyr (synhwyr)	<i>sense(s)</i>
ymgyrchydd (ymgyrchwyr)	<i>campaigner(s)</i>
ynad(on)	<i>magistrate(s)</i>

amlwg	<i>clear, obvious</i>
cudd	<i>hidden, secret, undercover</i>
cyfartal	<i>equal</i>
dylanwadol	<i>influential</i>

mewn gwirionedd	<i>in truth</i>
mynd â'r maen i'r wal	<i>to follow something through to a successful conclusion</i>

Adolygu cynffoneiriau

Rhowch y cynffoneiriau cywir yn y ddeialog hon. Yna, darllenwch y ddeialog efo'ch partner.

- A:** Ti wnaeth hyn, ?
- B:** Gwneud be?
- A:** Bwyta'r pwdin siocled, ! Roedd o i fod i swper heno, !
- B:** Be sy mor bwysig am swper heno?
- A:** Rwy'ti wedi anghofio, ? Mae Mam yn dŵad i gael swper efo ni, ?
- B:** O. Wel, pam rwy'ti mor siŵr mai fi fwytodd o? Mae gan y peintiwr ddant melys, , ac mae o wedi bod yn gweithio yma drwy'r dydd.
- A:** Dos i edrych yn y drych... Wyt ti'n gweld? Mae gen ti saws siocled o gwmpas dy geg i gyd, ?
- B:** Oes. Rwy'ti'n iawn. Fi wnaeth. Rwy'ti wastad yn iawn, ?

Siaradwch

Wn i ddim beth yw'ch barn chi, ond weithiau rwy'n teimlo bod rhai geiriau yn cael eu defnyddio'n llawer rhy rwydd. Un gair sy'n cael ei glywed yn gyson yw 'arwr'. Er enghraifft, 'arwr pêl-droed', 'arwr pop', 'arwr y sgrin fach neu fawr' ... ond beth sy'n gwneud arwr mewn gwirionedd?

Ioan Wyn Evans, Rhagair *Dianc i Ryddid* (Gwasg Gomer, 2015)

- Dach chi'n cytuno?
- Pwy ydy eich arwyr chi?
- Pwy dach chi'n edmygu?
- Pwy sy wedi eich helpu neu wedi dylanwadu arnoch chi?

Y goddefol

Dril

Mae gynno fo ddigon o bres.	Mi gaeth o ei dalu ddoe.
Mae o yn swyddfa'r heddlu.	
Mae o yn y carchar.	
Mae 'na blastar ar ei goes.	
Dydy'r llythyr ddim wedi cyrraedd.	
Dydy o ddim isio mynd i'r ysgol heddiw.	
Mae 'na lyfr newydd gan Sam Jones.	
Does gynno fo ddim gwaith.	

Help llaw – Y goddefol

Dan ni'n defnyddio'r goddefol (*passive*) i siarad am bethau sy'n cael eu gwneud i ni. Mi fyddwch chi'n clywed y goddefol ar y newyddion, er enghraifft: *Cawson nhw eu hanafu. Cafodd dyn ei ladd yn y ddamwain.*

Cofiwch am y treigladau hyn wrth ddefnyddio'r goddefol:

Rhagenw + treigladd	gweld	cosbi	anafu
fy trwynol	Ces i fy ngweld / Mi ges i fy ngweld	Ces i fy nghosbi / Mi ges i fy nghosbi	Ces i fy anafu / Mi ges i fy anafu
dy meddal	Cest ti dy weld / Mi gest ti dy weld	Cest ti dy gosbi / Mi gest ti dy gosbi	Cest ti dy anafu / Mi gest ti dy anafu
ei (gwr) meddal	Cafodd o ei weld / Mi gaeth o ei weld	Cafodd o ei gosbi / Mi gaeth o ei gosbi	Cafodd o ei anafu / Mi gaeth o ei anafu
ei (ben) llaes + h o flaen llafariaid	Cafodd hi ei gweld / Mi gaeth hi ei gweld	Cafodd hi ei chosbi / Mi gaeth hi ei chosbi	Cafodd hi ei hanafu / Mi gaeth hi ei hanafu
ein dim treigladd ond h o flaen llafariaid	Cawson ni ein gweld / Mi gaethon ni ein gweld	Cawson ni ein cosbi / Mi gaethon ni ein cosbi	Cawson ni ein hanafu / Mi gaethon ni ein hanafu
eich dim treigladd	Cawsoch chi eich gweld / Mi gaethoch chi eich gweld	Cawsoch chi eich cosbi / Mi gaethoch chi eich cosbi	Cawsoch chi eich anafu / Mi gaethoch chi eich anafu
eu dim treigladd ond h o flaen llafariaid	Cawson nhw eu gweld / Mi gaethon nhw eu gweld	Cawson nhw eu cosbi / Mi gaethon nhw eu cosbi	Cawson nhw eu hanafu / Mi gaethon nhw eu hanafu

Mae **person** y ferf a'r **rhagenw'n** cytuno:

Mi ges **i fy** ngeni. Mi gaeth **o ei** eni. Mi gaeth **y plant eu** geni.

Mae'r goddefol yn cael ei ddefnyddio mewn amserau eraill hefyd wrth gwrs: Mae'r tŷ'n cael ei adeiladu rŵan. Mi fydd y gweithwyr yn cael eu talu fory. Roedd y plant yn cael eu dysgu. Mi fasai'r siop yn cael ei chau.

Cofiwch, rhaid i chi wybod beth ydy cenedl yr enw (*gender of the noun*) er mwyn treiglo'n gywir.

Mae'r ardd yn cael ei **th**acluso. (gardd = benywaidd)
Mae'r adeilad yn cael ei **d**acluso. (adeilad = gwrywaidd)

Ymarfer y goddefol

Ysgrifennwch y manylion (details) mewn brawddegau llawn.

Enw:

Geni:

Magu:

Lladd:

Claddu:

John F. Kennedy
1917
Massachusetts ac
Efrog Newydd
1963
Arlington

Mi gaeth John F. Kennedy ei eni yn...

Enw:

Geni:

Magu:

Lladd:

Claddu:

Grace Kelly
1929
Philadelphia
1982
Monaco

Enw:

Geni:

Magu:

Crogi:

Claddu:

Dic Penderyn
1808
Aberafan
1831
Aberafan

Enw:

Geni:

Magu:

Lladd:

Gwenllian ferch
Gruffydd
1097
Aberffraw
1136

Mi fyddwch chi'n gwneud pum brawddeg efo'ch partner yn defnyddio'r goddefol. Nodwch nhw fan hyn.

1.

2.

3.

4.

5.

Gwyllo a gwrando
Eileen Beasley

A. Yn gyntaf, mi fyddwch chi'n gwrando ar adroddiad newyddion am Eileen Beasley.

i. Rhowch gylch o gwmpas y geiriau hyn pan fyddwch chi'n eu clywed nhw:

ymgyrchwyr	statws	cyfartal	ymgyrch
gwrthod	treth	dyled	

ii. Edrychwch ar y rhifau hyn. Beth ydy arwyddocâd (significance) y rhifau?

91

1952

12

3

2

1960

iii. Meddyliwch am y geiriau **ymgyrchwyr**, **ymgyrch** ac **ymgyrchu**. Efo'ch partner, llenwch y bylchau yn y tabl:

ymgyrch	ymgyrchu	ymgyrchwyr
adeilad		
		cystadleuwyr
gwaith		

B. Rŵan mi fyddwch chi'n gwyllo cyfweiliad efo Eileen a Trefor Beasley.

Geirfa: synnwyr deri brwydr

i. Beth ydy lluosog y geiriau hyn?

gŵr ffŵl

swyddog anrheg

ii. Pa eiddo gollodd y Beasleys?

.....

Siaradwch

- Fasech chi’n protestio am unrhyw beth?
- Dach chi’n derbyn biliau yn Gymraeg?
- Dach chi’n gofyn am unrhyw wasanaeth yn Gymraeg?

Mae’r gân yn y cefndir yn deud ‘Daw, fe ddaw yr awr yn ôl i mi’.
Pa ddigwyddiadau pwysig dach chi’n eu cofio?

Darllen

Arwres – Y Farwnes Tanni Grey-Thompson

Geirfa: anrhydeddu

Efo’ch partner, dewiswch y geiriau cywir i lenwi’r bylchau yn y darn gan dreiglo os oes angen. Mi fydd angen defnyddio rhai berfau ddwywaith.

galw anrhydeddu geni penodi magu cyflwyno

Cafodd Tanni Grey-Thompson ei yn 1969. Cafodd ei yng Nghaerdydd. Ei henw yw Carys Davina Grey-Thompson ond cafodd ei yn Tanni gan ei chwaer. Graddiodd hi o Brifysgol Loughborough yn 1991.

Cafodd hi ei â’r anabledd spina bifida, ac mae hi’n defnyddio cadair olwyn. Hi yw un o athletwyr anabl mwyaf llwyddiannus Prydain.

Mae hi wedi derbyn MBE, OBE a DBE gan y Frenhines. Cafodd hi ei gan Orsedd y Beirdd yn Eisteddfod Genedlaethol y Bala, 2009.

Enillodd Tanni Grey-Thompson y gystadleuaeth Cariad@iaith ar y teledu yn 2005 ac mae hi bob amser yn barod i gefnogi’r iaith Gymraeg.

Cafodd hi ei yn gapten tîm Cymru yng Ngemau’r Gymanwlad, 2006.

Ers iddi hi ymddeol o fyd athletau yn 2007, mae hi wedi ymladd dros hawliau pobl anabl a chwaraeon i ferched, ac wedi helpu llawer o elusennau. Mae hi wedi cael ei gan lawer o Brifysgolion. Yn 2010, cafodd hi ei i Dŷ’r Arglwyddi. Ei theitl yw ‘Y Farwnes Tanni Grey-Thompson o Eaglescliff, Swydd Durham’. Mae hi’n byw yn Swydd Durham gydag Ian Thompson, ei gŵr, a Carys Olivia, eu merch.

Siaradwch

Y Fonesig Tanni Grey Thompson, Celf Stryd yn Shoreditch gan Duncan C. CC BY-NC 2.0.

Pobl ddylanwadol

Meddyliwch am bobl sy wedi bod yn ddylanwadol. Trafodwch a chytunwch ar 5 enw ar gyfer pob categori. Rhaid i chi ddeud pam dach chi wedi dewis y bobl yma.

Cymru	Y Deyrnas Unedig	Y byd

Rhestr wirio

Dw i’n medru...

defnyddio’r goddefol.	
siarad am fy arwyr i.	

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Uned 9 – Trefnu Digwyddiad

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu cyffredinol
- Trefnu digwyddiad codi pres
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

cronfa (-feydd) *fund(s);
reservoir(s)*

**cynulleidfa
darged** *target audience*

ymwybyddiaeth *awareness*

**cyfanswm
(cyfansymiau)** *total(s)*

cyfraniad(au) *contribution(s)*

cyhoeddusrwydd *publicity*

cyfrannu (at) *to contribute*

ei siapio hi *to hasten/get on
with it*

pennu *to set
(e.e. dyddiad)*

ymgasglu *to gather
together*

hael *generous*

oriau mân (y bore) *the small hours*

y cyfryngau cymdeithasol *social media*

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Adolygu

Sgwennwch yr ail hanner:

Mi fues i yn Nhŷ Bwyta'r Hen Sgubor bythefnos yn ôl...	
Dw i'n mynd i'r Llew Coch bob nos Wener...	
Mae Dafydd yn hoffi mynd i'r Taj Mahal...	
Mi aeth Mair i'r Mochyn Pinc dydd Sadwrn...	
Dw i ddim wedi bod yn y Rendezvous eto...	
Mi aeth Dai ac Alun allan i Dafarn y Fuwch nos Sadwrn...	
Os nad wyt ti wedi cael te prynhawn yng Nghaffi Penbryn eto...	
Maen nhw'n troi'r hen orsaf dân yn dŷ bwyta moethus...	

Defnyddiwch yr ymadroddion yma i aralleirio'r brawddegau isod:

**cael gwared ar
bron â marw
llond llaw**

**magu hyder
heblaw am
tynnu sylw**

**testun trafod
o'r golwg**

**yn ddi-baid
siarad lol**

1. Mi sefes i yno, yn codi fy llaw i ffarwelio wrth i'r bws ddiflannu yn y pellter.
Mi sefes i yno, yn codi fy llaw i ffarwelio wrth i'r bws fynd yn y pellter.
2. Doedd beth roedd hi'n ei ddeud ddim yn gwneud synnwyr o gwbl.
Roedd hi'n
3. Dw i isio i chi edrych ar waith arbennig Dafydd Morris yn y ryciau.
Dw i isio at waith arbennig Dafydd Morris yn y ryciau.
4. Mi fyddi di'n dod yn fwy hyderus wrth i ti ymarfer mwy.
Mi fyddi di'n wrth i ti ymarfer mwy.

5. Do'n i ddim yn medru gweithio oherwydd y sŵn drilio oedd yn dod o'r drws nesa drwy'r amser.
Do'n i ddim yn medru gweithio gan fod y sŵn drilio o'r drws nesa
6. Mi roiodd Siân ei llaw yn y twb a mynd â chymaint o dda-da ag roedd hi'n medru cydio ynddyn nhw.
Mi aeth Siân â o dda-da o'r twb.
7. Doedd o ddim yn medru aros i ddeud y newyddion da wrthoch chi.
Roedd o isio deud y newyddion da wrthoch chi.
8. Mae'r malwod yn dal yn yr ardd eleni, dim ots be dw i'n wneud.
Dw i'n methu y malwod o'r ardd eleni.
9. Dim ond Alun oedd ddim wedi cael pwddin toffi.
Mi gaeth pawb bwdin toffi Alun.
10. Roedd pawb yn y ffatri yn siarad am ymweliad y Prif Weinidog.
Ymweliad y Prif Weinidog oedd y yn y ffatri.

Darllen

Darllenwch eich darn chi ac atebwch y cwestiynau yn y tabl isod am eich darn chi'n unig.

Darn 1: Diwrnod Trwynau Coch – Ysgol Uwchradd Caereinion

Mae staff a disgyblion Ysgol Uwchradd Caereinion bob amser wrth eu boddau'n casglu arian at achosion da. Cafwyd llawer o hwyl yn casglu arian at Ddiwrnod Trwynau Coch a chafodd dros £908 ei gasglu. Roedd y chweched dosbarth yn brysur iawn yn trefnu gweithgareddau ac yn casglu arian drwy'r dydd. Roedd hi'n ddiwrnod heb wisg ysgol a bu llawer o ddisgyblion yn coginio cacennau blasus i'w gwerthu amser egwyl.

Cafodd y cacennau i gyd eu gwerthu mewn dim o dro. Trefnodd y chweched dosbarth gystadleuaeth 'Just Dance' rhwng yr athrawon yn y neuadd amser cinio. Diolch i Miss Merrigan, Miss Roberts, Miss Davies, Mr Smith, Mr Jones a Mr Humphreys am gymryd rhan ac i'r chweched dosbarth am drefnu'r holl ddigwyddiadau.

Darn 2: Bore Coffi Mwya'r Byd – Cymraeg i Oedolion Gwent

Cynhaliwyd Bore Coffi arbennig yng Nglyn Ebwy ar y 27ain o Fedi rhwng 9.30-12.30 **er mwyn** codi **ymwybyddiaeth** ac arian i Ofal Cancer Macmillan. Dyma hanes y dydd gan Sarah Meek:

"Gan ein bod ni'n rhedeg Bore Coffi Cymraeg bob bore dydd Gwener yn y LAC, Glyn Ebwy, penderfynon ni fod yn rhan o 'Fore Coffi Mwya'r Byd' sy'n cael ei drefnu gan Macmillan.

"Roedd llawer o bobl, gan gynnwys ein dysgwyr ni, yn brysur iawn cyn y digwyddiad i wneud yn siŵr fod digon o deisennau hyfryd ar gael i bawb, yn union fel 'The Great Welsh Bake Off'! Roedd te a choffi ar gael hefyd. Roedd yr ymateb yn wych – daeth llawer o ddysgwyr a phobl eraill i'r sesiwn i'n cefnogi ni. Roedd pawb yn **hael** iawn, rhaid i mi ddweud!

"Yn ogystal â gwerthu teisennau, gaethon ni raffl gyda llawer o wobrau hyfryd – diolch yn fawr iawn i'r cwmnïau lleol a wnaeth **gyfrannu** gwobrau! Hefyd, daeth Amanda Smith, un o'n dysgwyr sy'n gweithio fel Difyrwr Plant, i wneud balŵns i bobl – am **gyfraniad**, wrth gwrs! Gweithiodd hi'n galed iawn, felly diolch yn fawr iawn, Amanda, am ein helpu ni i godi **cyfanswm** mor wych!

"Mwynheuodd pawb y sesiwn yn fawr iawn a 'dyn ni mor falch ein bod ni wedi helpu achos mor dda ac ymarfer ein Cymraeg ar yr un pryd! Felly, diolch o galon i bawb a oedd yn rhan o'r peth – y pobyddion, yr helpwyr ac wrth gwrs y bobl a wariodd gymaint o arian ar y dydd! Byddwch chi'n falch o glywed ein bod ni wedi codi cyfanswm o £307.81 i Macmillan! Newyddion ffantastig!"

Darn 3: Beicio o Baris i'r Bont

Ym mis Awst, bu tri o aelodau Côr y Cwm ar daith seiclo noddedig o Baris i Bontafon er mwyn codi arian at y cynlluniau i adnewyddu Neuadd y Pentref. Gadawodd Alun Morris, Mai Jones a Geraint Lewis o gysgod Tŵr Eiffel fore dydd Sul yr 20fed ac roedd tyrfa fawr o

bobl y pentref wedi **ymgasglu** ar sgwâr Pontafon i'w croesawu 'nôl am dri o'r gloch ddydd Sadwrn y 26ain. Roedd y tri wedi blino'n lân ar ôl eu taith, ond yn falch iawn o'u hymdrech.

Yn ôl Geraint, "Mae fy nghoesau i fel jeli ac mae fy mhen-ôl i'n boenus iawn – caiff y beic aros yn y garej am sbel nawr! Ond 'dyn ni'n falch iawn ein bod ni wedi llwyddo i godi dros fil o bunnau, diolch i bawb a wnaeth **gyfrannu** mor **hael** i'n noddî ni."

Cynhaliodd y côr gyngerdd yn y Neuadd ar y nos Sadwrn hefyd, ac **er gwaetha'r** blinder, roedd Alun, Mai a Geraint yno'n canu gyda nhw ac yn mwynhau'r cymdeithasu wedyn tan yr **oriau mân!** Cafodd cyfanswm o £750 ei ychwanegu at y **gronfa** drwy werthu tocynnau a thocynnau raffl ar y noson.

1. Atebwch y cwestiynau ar gyfer y darn darllen y mae'r tiwtor wedi ei roi i chi yn y tabl isod. Wedyn holwch aelodau o'r ddau grŵp arall i gael yr atebion am eu darnau darllen nhw.

	Darn 1	Darn 2	Darn 3
At ba achos roedd pres yn cael ei godi?			
Sut gaeth y pres ei godi?			
Pryd gaeth y digwyddiad codi pres ei gynnal?			
Pwy oedd yn cymryd rhan yn y digwyddiad? Be oedd eu rôl nhw?			
Faint o bres gaeth ei godi?			

- 2.** Trafodwch: Pa weithgaredd oedd wedi codi'r swm mwya o bres? Pa un oedd fwya o hwyl, yn eich barn chi? Pa un fasech chi fwya tebygol o gymryd rhan ynddo fo?
- 3.** Mae'r ymadrodd **er mwyn** mewn dau o'r darnau darllen. Yr ystyr yma ydy *in order to* – felly **er mwyn codi arian** = *(in order) to raise money*. Gorffennwch y brawddegau isod er mwyn esbonio pam gwnaethoch chi'r pethau hyn:
- i.** Mi es i i'r farchnad er mwyn
- ii.** Mi dynnes i bres allan er mwyn
- iii.** Mi brynes i bapur newydd er mwyn
- iv.** Mi ffonies i fo er mwyn
- 4.** Mae **er mwyn** yn medru golygu *for the sake of* neu *for the benefit of* hefyd, e.e. mi wnes i hynny **er dy fwyn di**. Dangoswch sut mae'r ymadrodd hwn yn newid gyda phersonau gwahanol:
- i.** er mwyn – fi
- ii.** er mwyn – ti
- iii.** er mwyn – fo
- iv.** er mwyn – hi
- v.** er mwyn – ni
- vi.** er mwyn – chi
- vii.** er mwyn – nhw

Siaradwch

Meddyliwch am ddigwyddiad codi pres dach chi wedi bod ynddo fo. Trafodwch:

- Be oedd y digwyddiad?
- Lle a phryd gaeth o ei gynnal?
- At be roedd pres yn cael ei godi?
- Pwy oedd yno? Faint o bobl?
- Dach chi'n gwybod faint o bres gaeth ei godi?

Deialog

Siân: S'mae, Dai? Bechod dy fod ti ddim yn y dosbarth ddoe. Dan ni wedi penderfynu trefnu ffair haf yn y Ganolfan.

Dai: Syniad da! Dach chi wedi pennu dyddiad?

Siân: Do. Tair wythnos i fory – ar y pumed ar hugain.

Dai: Mi fydd rhaid i ni **ei siapio hi**, 'ta – gwell i mi fwcio'r Ganolfan rŵan.

Siân: Popeth yn iawn – mi wnes i hynny ddoe, yn syth ar ôl y dosbarth.

Dai: O, iawn. Gwell i mi wneud poster, 'ta.

Siân: Paid â phoeni, mae Petra'n gwneud hynny.

Dai: Ocê. Mi wna i rywbeth i'w roi ar Facebook, 'ta.

Siân: 'Sdim angen i ti, mae Ashok yn mynd i wneud hynny heddiw.

Dai: Iawn. Be am i mi gysylltu â Radio Cymru, 'ta?

Siân: Na, mae Alys am wneud hynny.

Dai: O, dyna ni. Does 'na ddim byd ar ôl i mi ei wneud, 'ta!

Siân: O oes, Dai! Mi benderfynon ni mai ti fydd yn cael torri'r rhuban i agor y ffair!

Siaradwch
Trefnu digwyddiad codi pres

- Pa fath o ddigwyddiad dach chi isio ei drefnu?
- At ba achos dach chi isio codi pres?
- Penderfynwch ar ddyddiad, lleoliad a phris(iau).
- Pwy ydy'ch **cynulleidfa darged** chi? Sut fyddwch chi'n rhoi gwybod i bobl?
- Pwy fydd yn gwneud be?
- Trefnwch y **cyhoeddusrwydd** – rhannwch y gwaith o lunio cyhoeddusrwydd (e.e. poster, taflen, hysbys ar gyfer gwefan y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol, y **cyfryngau cymdeithasol**, papur bro, cyhoeddiad ar gyfer y radio/teledu).

Rhestr wirio
Dw i'n medru...

trafod digwyddiadau codi pres sy wedi bod.	
trafod trefniadau digwyddiadau.	
cofio a defnyddio mwy o eiriau ac idiomau.	

Uned 10 – Cymuned

Nod yr uned hon ydy...

- Ymarfer cymharu ansoddeiriau
- Siarad am eich cymuned chi a chymunedau eraill
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

blaenoriaeth(au) *priority (priorities)*

cledr (llaw) *palm (of hand)*

hiliaeth *racism*

adlewyrchu *to reflect*

allforio *to export*

canmol *to praise*

crogi *to hang*

cyd-fyw â *to cohabit with*

diweddarau *to update*

hyrwyddo *to promote*

llofruddio *to murder*

trosglwyddo *to transmit, to transfer*

gweithgaredd(au) *activity (activities)*

pardwn (pardynau) *pardon(s)*

rhagbrawf (rhagbrofion) *preliminary round(s)*

terfysg(oedd) *riot(s)*

hiliol *racist*

ar gam *wrongfully, unjustly*

cynifer *as many, so many*

ddim yn fêl i gyd *not all good, not a bed of roses*

galw mawr *big demand*

o ddrwg i waeth *from bad to worse*

pedwar ban y byd *four corners of the earth*

Siaradwch

Be sy'n digwydd yn y llun yma?

Help llaw – Y radd gyfartal

Dan ni'n defnyddio'r **radd gyfartal** i ddeud **mor gyflym â** (*as fast as*).

Dyma batrwm ansoddeiriau rheolaidd:

mor + ansoddair (treigladd meddal) + **â** (+ treigladd llaes)

cyfforddus	Dydy fy sliperi newydd ddim mor gyfforddus â'r hen sliperi.
cyflym	Mae hi'n medru rhedeg mor gyflym â'r gwynt.
poblog	Dydy Paris ddim mor boblog â Llundain.
traddodiadol	Dydy'r dafarn yma ddim mor draddodiadol â'r Llew Coch.

- Cofiwch fod **â** yn troi yn **ag** o flaen llafariad (vowel/s).
- Dydy **ll** a **rh** ddim yn treiglo ar ôl **mor**.

Ymarfer y radd gyfartal

Gwnewch y dril yma efo'ch partner, yna llenwch y bylchau isod.

Roedd ffair yr ysgol yn brysur. *Doedd hi ddim mor brysur â hynny.*

Roedd ffair yr ysgol yn wag.

Roedd ffair yr ysgol yn ddistaw.

Roedd ffair yr ysgol yn llawn.

Roedd ffair yr ysgol yn llwyddiannus.

diog Mae'r bachgen 'i dad.
creadigol Dydy hi ddim chwaer.
gwyntog Mae hi heddiw ddoe.
llawen Roedd hi 'r gog* ar ôl ennill y gystadleuaeth.
rhad Dydy'r siop yma ddim archfarchnad.
* y gwcw

Dyma'r ansoddeiriau afreolaidd: **mawr, bach, da, drwg.**

mawr	cymaint cymaint â	<i>so much/many as much/many as</i>	Dw i erioed wedi gweld cymaint o sbwriel ar y stryd. Does dim cymaint o bobl â'r llynedd wedi dod i'r wyl.
bach	cyn lleied cyn lleied â	<i>so little/few as little/few as</i>	Pam mae cyn lleied o bobl wedi gwirfoddoli i helpu? Mi fedrwch chi brynu car ail-law da am gyn lleied ag £800.
da	cystal cystal â	<i>so good as good as</i>	"Ydy hi'n well?" "Na, dydy hi ddim cystal heddiw, yn anffodus." Mae'r canlyniad cystal â'r disgwyl.
drwg	cynddrwg cynddrwg â	<i>so bad as bad as</i>	Doedd y llanast ddim cynddrwg wedi'r cyfan. Mae'r cymdogion cynddrwg â'i gilydd am ffraeo.

- Mae **cynifer** hefyd yn cael ei ddefnyddio i olygu *so many / as many as*. Mi fyddwch chi'n siŵr o glywed y gair wrth wrando ar y newyddion yn Gymraeg, e.e.:

'... y broblem ydy bod **cynifer** o bobl ddi-waith yn y dref...'
'mae **cynifer** â chant o lyfrau ar goll.'

Llenwch y bylchau yn y ddeialog yma. Yna, darllenwch y ddeialog efo'ch partner.

- A.** Bore da, sut dach chi'n teimlo heddiw?
- B.** Gwell. Dim (drwg) ddoe.
- A.** Da iawn. Gadewch i mi edrych ar eich pwysedd gwaed chi da iawn. Dydy o ddim uchel ddoe. Gysgoch chi'n weddol?
- B.** Dim (da) ag arfer. Dw i wedi blino. Ches i ddim llawer o lonydd neithiwr efo'r holl sŵn ar y ward.
- A.** Druan ohonoch chi, ond dach chi'n bendant yn gwella. Yr unig beth sy'n fy mhoeni i rŵan ydy eich bod chi'n bwyta (bach). Oes 'na broblem?
- B.** Nac oes. Dim (mawr) o awydd bwyd ag arfer, dyna i gyd.
- A.** Iawn. Wel, triwch fwyta tamaid bach yn fwy heddiw. Mi fyddwch chi'n holliach cyn diwedd yr wythnos, cewch chi weld!

Darllen

Cymuned Somali Caerdydd

Geirfa:

allforio **terfysgoedd** **hiliol** **hyrwyddo** **hiliaeth** **crogi**
llofruddio **adlewyrchu** **cyd-fyw** **pardwn** **tyst**

Yn y bedwaredd ganrif ar bymtheg, daeth llawer o Affricanwyr i ddociau Caerdydd i weithio fel llongwyr. Roedd **galw mawr** am longwyr achos bod Caerdydd yn **allforio** cymaint o lo i **bedwar ban y byd**. Daeth hanner y llongwyr hyn o Somalia, a dyma oedd dechrau'r gymuned Somali hyna ym Mhrydain. Daeth rhagor o Somaliaid i helpu yn y dociau adeg y ddau ryfel byd, nes bod cymaint â 6,500 o Somaliaid yn Nhre-biwt a Grangetown.

Ym mis Mehefin 1919 digwyddodd **terfysgoedd hiliol** yng Nghaerdydd ac aeth y sefyllfa **o ddrwg i waeth** ar ôl i Brif Gwnstabl Caerdydd ddweud pethau hiliol am Somaliaid. Yn 1930 cafodd Cymdeithas Gyfeillgar Meibion Affrica ei sefydlu i **hyrwyddo** delwedd bositif o Affrica ac Affricanwyr, ond roedd **hiliaeth** cynddrwg ag erioed yn yr ardal.

Cafodd mosg ei adeiladu gan y Somaliaid yn 1947, ac roedden nhw bellach yn **cyd-fyw**’n agos â chymunedau o bob rhan o’r byd. Ond doedd pethau **ddim yn fêl i gyd**. Yn 1952 cafodd Mahmood Hussein Mattan ei **grogï ar gam** yng Ngharchar Caerdydd am **lofruddio** siopwraig. Roedd y prif **dyst** wedi cael arian gan yr heddlu a doedd y pedwar **tyst** arall ddim wedi adnabod Mattan! Cafodd Mattan **bardwn** yn 2001.

Erbyn heddiw, mae llawer o siaradwyr Cymraeg yn byw yn Nhre-biwt a Grangetown. Agorodd ysgol Gymraeg gyntaf Tre-biwt yn 2016, sef Ysgol Hamadryad. Cafodd yr ysgol ei henwi ar ôl llong ysbyty *Hamadryad*, oedd yn arfer bod wrth angor yn ymyl yr ysgol. Roedd y llong yn ysbyty i longwyr o bob rhan o’r byd, ac mae **adlewyrchu** diwylliant arbennig Tre-biwt a Grangetown yn bwysig iawn i Ysgol Hamadryad.

- i. Edrychwch ar yr ymadroddion hyn sy yn y darn darllen:

**galw mawr
o ddrwg i waeth**

**pedwar ban y byd
ar gam**

ddim yn fêl i gyd

Efo’ch partner, aillysgrifennwch y brawddegau isod, gan ddefnyddio’r ymadroddion cywir.

1. Roedd Sam a Nia yn mwynhau gweithio efo’i gilydd, ond doedd pethau ddim yn hawdd bob amser.
2. Roedd poblogaeth y pentref yn isel, ac aeth pethau’n ddrwg ar ôl cau’r ysgol.
3. Breuddwyd lona ydy gwneud gwaith gwirfoddol mewn llawer o wledydd tramor.
4. John gaeth y bai am dorri’r ffenest, ond dim fo wnaeth.

ii. Cyfieithwch:

Cardiff exported so much coal.

As many as 6,500 Somalis lived in Butetown and Grangetown.

Racism was as bad as ever in the area.

- iii. Mae’r gair **cyd-fyw** yn y darn darllen. Nodwch o leiaf **dri** gair arall sy’n dechrau efo **cyd**.

Help llaw – Y radd gymharol

Pan dan ni’n deud *bigger than* neu *smaller than*, dan ni’n defnyddio’r **radd gymharol**.

Y patrwm ydy: **-ach + na** (+ treigladau laes).

Mae Lois yn dalach na Cadi.

Mae Madrid yn boethach na Chasnewydd.

- O flaen llafariad (vowel), mae **na** yn troi’n **nag**: Mae Bangor yn oerach nag Aberystwyth.

- Fel yn y radd eithaf, os bydd ansoddair byr yn gorffen gyda **b, d**, neu **g** mae’r llythyren olaf yn ‘caledu’:

gwly**b** → gwly**p**ach rhad → rhata**ch**
cyfoetho**g** → cyfoetho**c**ach

- Mae **w** yn medru troi yn **y**, e.e. trwm → tryma**ch**

- Rhaid i ni roi **mw y / llai** o flaen ansoddeiriau hir, gan gofio bod **mw y** yn treiglo ar ôl **yn**:

Mae’r ci newydd yn **fw y** cyfeillgar **na’r** hen gi. Rwyf ti’n **llai** dibynadwy **na** dy frawd.

Gwranddo

Unwaith eto, mae angen dysgu'r pedwar ansoddair afreolaidd: mawr, bach, da, drwg .	
mawr	mwy
bach	llai
da	gwell
drwg	gwaeth

Mae'r ansoddeiriau hyn hefyd yn afreolaidd	
Ansoddair	Cymharu
hawdd	haws (neu 'hawddach')
anodd	anos (neu 'anoddach')
llydan	lletach
hen	hŷn (mae 'henach' hefyd yn bosib)
ifanc	iau (mae 'fengach' hefyd yn bosib)
cynnar	cynharach (mae cynt * hefyd yn bosib)
uchel	uwch
isel	is
braf	brafiach

*Mae **cynt** yn cael ei ddefnyddio weithiau fel ffurf gymharol **cyflym**, e.e. yn **gynt** na'r **gwynt**. Fel arfer, **cyflymach** sy'n cael ei ddefnyddio.

Efo'ch partner, gwnewch frawddegau sy'n cymharu'r pethau hyn:

- 1. Porthmadog + Bangor
- 2. bwyta bwydydd parod + bwyta bwydydd ffres
- 3. nofelau + llyfrau ffeithiol
- 4. mochyn daear + ysgyfarnog
- 5. gwyddoniaeth + mathemateg
- 6. gor-ŵyr + Nain
- 7. y lleuad + y ddaear
- 8. mordaith + hedfan

Ymarfer

Mewn grwpiau, edrychwch ar y rhestr hon o gyfleusterau yn y gymuned. Rhowch nhw yn nhrefn eu **blaenoriaeth** (*priority*) o ran eu pwysigrwydd. Er enghraifft, "Mae'r llyfrgell yn **bwysicach** na'r dafarn."

**canolfan hamdden
llyfrgell
cae chwarae
parc
addoldy (e.e. eglwys)**

**tafarn
swyddfa'r post
theatr / sinema
toiledau cyhoeddus
banc**

Geirfa:

cydweithredol chwarel arloesol	chwyldroadol marwaidd gweledigaeth	mentergarwch yn ei anterth
---	---	---------------------------------------

Mi fyddwch chi'n gwranddo ar Aled Hughes yn sgwrsio efo Lois Ellis, sy'n helpu i redeg Tafarn y Fic yn Llithfaen. Pentref bach ger Nant Gwrtheyrn yng ngogledd Cymru ydy Llithfaen. Mae'r Fic yn dafarn gydweithredol, ac roedd tad Lois yn un o'r criw wnaeth gasglu arian i brynu'r dafarn ar ôl iddi hi gau.

- 1. Beth ydy arwyddocâd y rhifau hyn yn y darn gwranddo?

30
1988
12,000
1963
- 2. Mae Lois yn rhestru'r pethau oedd wedi cau yn y pentref. Fedrwch chi enwi tri ohonyn nhw?

.....
.....
.....
- 3. Yn ôl Lois, pa fath o le fasai Llithfaen tasen nhw heb achub y dafarn?

.....
- 4. Mae tri ansoddair newydd yn y darn yma, sef cydweithredol, chwyldroadol ac arloesol. Fedrwch chi a'ch partner feddwl am ansoddair arall sy'n gorffen ag **-ol**?
Wrth feddwl am y tri ansoddair newydd, fedrwch chi ddyfalu beth ydy ystyr:

arloeswr

cydweithredu

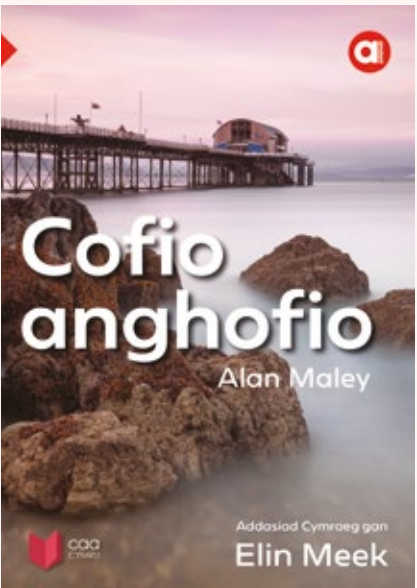
Y Chwyldro Ffrengig

Siaradwch

Oes tafarn, caffi neu fenter gydweithredol arall yn eich ardal chi?
Fasech chi'n hapus i gyfrannu arian at fenter gydweithredol?
Lle dach chi'n hoffi mynd i gymdeithasu?

Dach chi rŵan yn medru darllen y llyfr *Cofio Anghofio* (CAA). Dyma'r clawr a'r paragraffau cynta. Cerwch i'ch siop Gymraeg leol neu www.gwales.com.

Cododd Siân y ffôn a ffonio rhif ei chwaer, ond dim ond neges peiriant gafodd hi.
"Mae'n ddrwg gen i. Does neb ar gael i ateb y ffôn. Gadewch neges ar ôl y bîp."

Ceisiodd Siân ddweud beth oedd ei neges heb fynd yn grac.

"Helô, Catrin. Siân sy 'ma. Mae'n ddrwg gen i, ond bydd rhaid i ti ddod lawr at Mam. Mae'n rhaid i ni siarad. Dw i'n gwybod dy fod ti wastad yn brysur, ond bydd rhaid i ti ddod. Mae Mam wedi mynd yn ormod i fi. Ffonia fi 'nôl yn nhŷ Mam mor gyflym â phosib."

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio ansoddeiriau (cyfartal a chymharol).	
siarad am fy nghymuned a chymunedau eraill.	

Uned 11 – Teulu a Ffrindiau

Nod yr uned hon ydy...

- Defnyddio ansoddeiriau'r radd eithaf, e.e. hyna, tala, mwya
- Siarad am deuluoedd a ffrindiau
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

cenhedlaeth
(cenedlaethau)

generation(s)

mynedfa
(mynedfeydd)

entrance(s)

bwrw golwg
(dros)

*to take a look,
to cast an eye
over*

Seisnigo

to Anglicize

ymchwilio (i)

to research

cymhleth

complicated

adloniant
(adloniannau)

entertainment

blaendal(iadau)

*deposit(s),
retainer(s)*

Cymro (Cymry)

*Welshman
(the Welsh)*

dull(iau)

*method(s),
procedure(s)*

gorffennol

the past

gor-ŵyr
(gorwyrion)

*great grandson
(great
grandchildren)*

gwestai
(gwesteion)

guest(s)

mynediad(au)

*access(es)
admission(s)*

taldra

height

gorau po gynta

the sooner the better

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Adolygu

- SGLODION •
- CAWS •
- BANANAS •
- BARA •
- CYRRI•
- CACENNAU •
- CAWL •
- PASTA •

Edrychwch ar y geiriau ar y
chwith.

Defnyddiwch yr ansoddeiriau hyn
yn y **radd gymharol** i gymharu'r
bwydydd efo'i gilydd, e.e. Mae
pasta'n iachach na sglodion.

iach
melys

blasus
drwg i ni

poeth

Nodwch o leiaf 10 gair ar y thema **Teulu a Ffrindiau** yn y blwch isod:

Darllen

Cyfenwau Cymru

Geirfa: ymchwilio cenhedlaeth	gorffennol arfer	cymhleth Seisnigo	enw bedydd dull
--	-----------------------------	------------------------------	----------------------------

Os dach chi'n **ymchwilio** i hanes eich teulu yng Nghymru, y broblem fwyaf
fel arfer ydy'r ffaith fod llawer iawn o bobl yn defnyddio'r un cyfenwau – Price,
Griffiths, Rees, Williams, Davies – a Jones wrth gwrs! Wrth fynd yn bellach
i'r **gorffennol**, mae hi hyd yn oed yn fwy **cymhleth**. Roedd pobl yn arfer
defnyddio **enw bedydd** y tad fel cyfenw, oedd yn golygu bod cyfenw'r teulu'n
newid bob **cenhedlaeth**. Er enghraifft:

Gwilym ap Dafydd → Gruffudd ap Gwilym → Iolo ap Gruffudd

Roedd merched yn defnyddio 'ferch' neu 'ach' yn lle 'ap', e.e. Branwen ferch Llŷr,
sydd mewn hen chwedl Gymraeg. Doedd merched ddim yn newid eu henwau
ar ôl priodi.

Weithiau, roedd rhai pobl yn rhoi enw lle fel cyfenw, e.e. Iolo Morganwg,
sy'n enwog hyd heddiw am sefydlu Gorsedd y Beirdd yn yr Eisteddfod
Genedlaethol. **Arfer** arall oedd defnyddio llysenwau oedd yn disgrifio golwg
person, e.e. Llwyd neu Fychan.

Erbyn 1837, pan ddechreuodd cofrestru sifil yn Saesneg, roedd y Cymry'n
defnyddio cyfenwau Saesneg. Cafodd llawer o'r cyfenwau yma eu creu
wrth **Seisnigo** enwau fel ap Hywel (Powell), ap Rhys (Price) ac ap Rhisiart
(Pritchard) a Llwyd (Lloyd), Du (Dee), Fychan (Vaughan) a Goch (Gough). Hefyd,
er mwyn cael cyfenw Saesneg, roedd llawer o Gymry'n dewis enwau seintiau
poblogaidd fel John, David, Thomas (Jones, Davies a Thomas). Dyna pam,
felly, mae cymaint o bobl Cymru yn defnyddio'r un cyfenwau.

Yn ystod yr hanner can mlynedd diwethaf, mae'r **dull** traddodiadol o enwi plant
(e.e. ap Dafydd) wedi dod yn boblogaidd yng Nghymru eto gyda siaradwyr
Cymraeg, a llawer o bobl eraill, yn sillafu eu cyfenwau yn y ffordd Gymraeg,
e.e. Prys yn lle Price a Gruffudd yn lle Griffiths. Mae defnyddio enwau lleoedd
fel cyfenwau hefyd yn dod yn fwy cyffredin, a rhai **Cymry** adnabyddus yn
defnyddio cyfenwau fel Gwynedd, Clwyd, Llŷn a Teifi.

1. Cyfieithwch y canlynol, heb edrych yn ôl ar y darn os ydy hi'n bosib:

<i>the biggest problem</i>	
<i>further</i>	
<i>more complicated</i>	
<i>most common</i>	
<i>so many</i>	
<i>more popular</i>	
<i>more common</i>	

**2. Yn y darn yma, mae tri gair neu ymadrodd sy'n cynnwys y gair 'enw'.
Ysgrifennwch nhw yma:**

.....

3. Efo'ch partner, trafodwch beth ydy:

Cymru Cymry Cymraeg Cymreig Saesneg
Seisnigo

Meddyliwch am ddiffiniad byr i bob gair.

4. O'r cyfenwau hyn, pa un ydy'r **mwya cyffredin** a pha un ydy'r **lleia cyffredin** yng Nghymru, yn eich barn chi?

Lewis Davies Thomas Hughes Roberts

5. Llenwch y bylchau yn y tabl isod. Mae'r wlad gyntaf wedi ei gwneud i chi.

Gwlad	Dyn	Menyw	Pobl	Iaith	Ansoddair
Cymru	Cymro	Cymraes	Cymry	Cymraeg	Cymreig
Lloegr					
Ffrainc					
Iwerddon					
Yr Eidal					
America					
Sbaen					
Yr Alban					

Siaradwch

- Oes gynnoch chi gyfenw diddorol?
- Dach chi'n hoffi eich enw bedydd? Fasech chi'n licio cael enw gwahanol?
- Oes problemau'n codi efo'ch enw chi?
- Oes gynnoch chi ddiddordeb yn hanes eich teulu?

Help llaw – Y radd eithaf

I greu **gradd eithaf** yr ansoddair dan ni'n ychwanegu **–a** at ansoddeiriau rheolaidd sy'n eithaf byr.

Mewn Cymraeg mwy ffurfiol, dan ni'n ychwanegu **–af**.

- Mae'r ansoddair yn **treiglo'n feddal** os dan ni'n disgrifio un **ferch/ddynes** neu un **peth benywaidd**, e.e.

Mared ydy'r dawela yn y dosbarth. Dyna'r gath ddela ohonyn nhw i gyd.

- Os bydd ansoddair byr yn gorffen efo **b, d** neu **g** mae'r llythyren olaf yn 'caledu' cyn **–a**:

gwly**b** → gwly**pa** rhad → rhata drud → dru**ta** / dry**ta**
caled → calet**a** cyfoethog → cyfoetho**ca**

- Mae **w** yn medru troi yn **y**, e.e. trwm → tryma
- Rhaid i ni roi **mwya / lleia** o flaen ansoddeiriau hir, a **threiglo**'r geiriau hynny'n **feddal** ar ôl gair benywaidd:

Dyna'r dyn **lleia** trefnus yn y swyddfa. Dyma'r nofel **fwya** poblogaidd eleni.

Mae angen dysgu'r pedwar ansoddair afreolaidd (*irregular*): **mawr, bach, da, drwg**.

Mae ystyr y geiriau'n medru newid (*biggest/most; smallest/least*).

mawr	mwya	Twm ydy'r mwya yn y dosbarth. Sara ydy'r fwy dibynadwy.	<i>biggest most</i>	Mae mwya a lleia hefyd yn golygu <i>major</i> a <i>minor</i> , e.e. wrth ddisgrifio cerddoriaeth.
bach	lleia	Hwn ydy'r pysgodyn lleia yn y siop. Hi ydy'r athrawes leia blêr yn yr ysgol.	<i>smallest least</i>	
da	gorau	Morgan ydy'r dyn gorau i wneud y gwaith. Hon ydy'r gân orau ar yr albwm.	<i>best</i>	
drwg	gwaetha	Fo ydy'r chwaraewr gwaetha yn y tîm eleni. Hi ydy'r ferch waetha am golli gwersi.	<i>worst</i>	

Mae'r ansoddeiriau isod hefyd ychydig yn wahanol:

Ansoddair	Gradd eithaf	*Yn Saesneg, dan ni'n defnyddio'r radd gymharol wrth ddweud: <i>'He is my elder brother'</i> neu <i>'Upper Bangor'</i> . Ond yn Gymraeg, dan ni'n defnyddio'r radd eithaf , felly'r cyfieithiadau Cymraeg cywir ydy <i>'Fo ydy fy mrawd hyna'</i> a <i>'Bangor Ucha'</i> .
hawdd	hawsa	
tlawd	tlota	
llydan	lleta	
hen	hyna (mae 'hena' hefyd yn bosib)	
ifanc	fenga/ieuenga (mae 'ifanca' hefyd yn bosib)	

Ymarfer y radd eithaf

Edrychwch ar fanylion y nofelau. Ysgrifennwch frawddegau gan ddilyn y patrwm. Cofiwch fod **nofel** yn fenywaidd.

1.

hira

Rhosyn y Marchog ydy'r nofel hira.
2.

byrra
3.

mwy poblogaidd
4.

lleia poblogaidd
5.

trista
6.

mwy doniol
7.

gorau
8.

gwaetha

Teitl: <i>Y Ferch ar y Bws</i> Tudalennau: 235 Wedi gwerthu: 1.5 miliwn Trist / doniol? 😊😊 Adolygiadau: 👍👍👍👍👍	Teitl: <i>Hen Fwthyn Nain</i> Tudalennau: 450 Wedi gwerthu: 500,000 Trist / doniol? 😊😊😊 Adolygiadau: 👍👍👍👍	Teitl: <i>Jeli i Frecwast</i> Tudalennau: 159 Wedi gwerthu: 1.2 miliwn Trist / doniol? 😊😊😊 Adolygiadau: 👍👍👍	Teitl: <i>Fi a Mot y Ci</i> Tudalennau: 305 Wedi gwerthu: 2 filiwn Trist / doniol? 😊😊😊 Adolygiadau: 👍👍
Teitl: <i>Arwr yr Andes</i> Tudalennau: 266 Wedi gwerthu: 200,000 Trist / doniol? 😊 Adolygiadau: 👍👍👍	Teitl: <i>50 Arlliw o Goch</i> Tudalennau: 257 Wedi gwerthu: 1.8 miliwn Trist / doniol? 😊😊 Adolygiadau: 👍	Teitl: <i>Gwibdaith yn y Gofod</i> Tudalennau: 390 Wedi gwerthu: 300,000 Trist / doniol? 😊😊😊😊 Adolygiadau: 👍👍👍👍	Teitl: <i>Rhosyn y Marchog</i> Tudalennau: 500 Wedi gwerthu: 250,000 Trist / doniol? 😊😊😊 Adolygiadau: 👍👍👍👍

Edrychwch ar fanylion y Teulu Rossi. Ysgrifennwch frawddegau i ddeud pa aelod o'r teulu ydy'r:

1.

hyna
2.

fenga
3.

tryma
4.

ysgafna
5.

cyfoethoca
6.

tlota
7.

tala
8.

byrra

Enw: Elena Rossi Dyddiad geni: 07.02.98 Taldra: 1.77m Pwysau: 75kg Pres yn y banc: £50	Enw: Fabrizio Rossi Dyddiad geni: 25.04.31 Taldra: 1.55m Pwysau: 70kg Pres yn y banc: £8,000	Enw: Emilio Rossi Dyddiad geni: 30.12.55 Taldra: 1.89m Pwysau: 98kg Pres yn y banc: £1,000	Enw: Lucia Rossi Dyddiad geni: 05.10.76 Taldra: 1.56m Pwysau: 69kg Pres yn y banc: £47,000
Enw: Gina Rossi Dyddiad geni: 30.10.61 Taldra: 1.61m Pwysau: 48kg Pres yn y banc: £158	Enw: Mared Rossi Dyddiad geni: 05.05.99 Taldra: 1.70m Pwysau: 59kg Pres yn y banc: £13	Enw: Lisa Rossi-Morus Dyddiad geni: 28.02.85 Taldra: 1.25m Pwysau: 50kg Pres yn y banc: £250	Enw: Owain Rossi Dyddiad geni: 23.01.98 Taldra: 1.9m Pwysau: 95kg Pres yn y banc: £30

Holiadur

Mae angen **treiglo** ansoddair sy'n disgrifio berf **yn feddal**, fel sy'n digwydd yn y cwestiynau isod.

Gofynnwch y cwestiynau i 3 aelod o'ch dosbarth

Cwestiwn	1	2	3
Pa raglen deledu dach chi'n ei hoffi fwy?			
Pa waith tŷ dach chi'n ei gasáu fwy?			
Pwy sy'n rhedeg gyflyma yn eich teulu / gweithle chi?			
Pa dywydd dach chi'n ei hoffi leia?			
Pa gêm fwrdd neu gardiau dach chi'n ei chwarae amla?			

Gwranddo

Mi fyddwch chi'n gwranddo ar sgwrs ffôn rhwng Deborah ac Ifan. Mae Ifan yn gweithio mewn gwesty ac mae Deborah yn ffonio i drefnu parti pen-blwydd i'w thaid.

Rhowch gylch o gwmpas y geiriau hyn pan fyddwch chi'n eu clywed nhw:

parti a hanner
gor-or-wyrion
blaendal

neuadd fawr
mynediad
bwrw golwg

gorau po fwya
gwesteion

gorwyrion
mynedfa

1. Pryd fasai Deborah yn hoffi cynnal y parti i'w thaid?
2. Faint o bobl fydd yn dod i'r parti?
3. Nodwch dri chwestiwn arall y mae Deborah yn eu gofyn i Ifan:

.....

.....

.....

4. Nodwch dri o'r perthnasau sy'n cael eu henwi yn y sgwrs.

.....

5. Meddyliwch am y geiriau **gor-ŵyr** a **gor-or-ŵyr**. Mae **gor** yn golygu *over*, *hyper* neu *ultra*. Felly, sut fasech chi'n cyfieithu'r geiriau hyn? Cofiwch fod treigladau meddal ar ôl **gor**.

overtime *to overdo* *to overfill*

.....

to overwork *to overact*

.....

gorboethi gorhyderus gorymateb

.....

gordewdra gorboblogi goryrru

.....

gor-ddeud gorddibyniaeth gorflino

.....

6. Sylwch ar y gwahaniaeth rhwng **mynediad** (*access/entry*) a **mynedfa** (*entrance*). Fedrwch chi feddwl am **dri** gair arall sy'n gorffen efo – **fa**, a **thri** gair sy'n gorffen efo - **iad**?

.....

.....

7. Mae'r ymadroddion yma i gyd yn y darn gwranddo. Llenwch y bylchau:

aelod 'r teulu yr yn flwydd
y dydd Gwener fasai yr yn gant
te p'nawn fasai dim ond y i fy hen daid

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio ansoddeiriau (cymharol ac eithaf).	
siarad am deuluoedd a ffrindiau.	

Uned 12 – Bwyd

Nod yr uned hon ydy...

- Defnyddio'r lluosog
- Siarad am fwyd ac arferion bwyta
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

bwydlen(ni)	<i>menu(s)</i>
Y Wladfa	<i>The Welsh Colony in Patagonia</i>

berwi	<i>to boil</i>
cynhyrchu	<i>to produce</i>
lledu	<i>to spread</i>
sleisio	<i>to slice</i>
stwnsio	<i>to mash</i>

rhoi'r byd yn ei le	<i>to put the world to rights</i>
yn ystod	<i>during</i>

arogl(euon)	<i>smell(s), scent(s), aroma(s)</i>
caead(au)	<i>lid(s)</i>
canolbwynt	<i>focus</i>
cnwd (cnydau)	<i>crop(s)</i>
cynhwysyn (cynhwysion)	<i>ingredient(s)</i>
lobsgóws	<i>lobscouse, Irish stew</i>
llaeth enwyn	<i>buttermilk</i>
mewnfudwr(-wyr)	<i>immigrant(s)</i>
paith (peithiau)	<i>prairie, pampas</i>

bwytadwy	<i>edible</i>
cartrefol	<i>homely, domestic</i>
cyfartalog	<i>average</i>
chwerw	<i>bitter</i>

Adolygu'r radd eithaf

Defnyddiwch y cardiau dinasoedd i weld pa un ydy...

y ddinas hyna	
y ddinas fenga	
y ddinas fwya	
y ddinas leia	
y ddinas fwya poblog	
y ddinas leia poblog	
y ddinas boetha yn yr haf	
y ddinas oera yn y gaeaf	

Deialog – Byw yn y wlad

Geirfa: cynhyrchu cnydau

- A.** Bore da. Dw i yma heddiw ar fferm Dyffryn Glas efo'r teulu Jones. Fedrwch chi ddeud wrtha i be dach chi'n ei **gynhyrchu** yma?
- B.** Llefrith yn bennaf. Mae gynnon ni gant dau ddeg o fuchod. Ond dan ni hefyd yn cadw 100 o ddefaid, ac wedi cael pedwar oen bach newydd yr wythnos yma.
- A.** Dach chi'n brysur! Oes **cnydau** ar y fferm hefyd?
- B.** Nac oes, dan ni ddim yn tyfu cnydau ond mae gynnon ni ardd lysiau. Mae'r plant yn tyfu moron a thatws.
- A.** Faint o blant sy gynnoch chi?
- B.** Pump. Dau fab a thair merch.
- A.** Ydyn nhw'n helpu efo'r anifeiliaid?
- B.** Ydyn, chwarae teg. Mae'r ferch hyna yn mwynhau helpu efo'r godro, ac mae'r ddwy arall yn cadw ieir. Y merched sy'n gofalu am y cathod hefyd.
- A.** Be am y meibion?
- B.** Maen nhw'n fengach na'u chwiorydd. Maen nhw'n wyth ac yn chwech oed, ac mae'n well gynnyn nhw fod tu allan efo'r cŵn a'r defaid. Dydyn nhw ddim yn helpu llawer, a deud y gwir!
- A.** Diolch yn fawr iawn am siarad efo fi.
- B.** Croeso!

Efo'ch partner, llenwch y bylchau yn y tabl isod. Mae'r un cyntaf wedi ei wneud i chi.

unigol	lluosog	Help llaw	
cnwd	cnydau	- Cofiwch: Faint o blant ond Sawl plentyn Faint o + lluosog Sawl + unigol - Efo nifer isel, dan ni'n defnyddio'r unigol, e.e. 'dau fab'. Dan ni'n defnyddio rhif + o + lluosog efo nifer uwch, e.e. 'cant o ddefaid'. - Mae llawer o anifeiliaid yn ffurfio'r lluosog efo-od, e.e. buchod, cathod, cwningod, llwynogod. - Os ydy gair yn gorffen efo -nt, mae dwy n fel arfer yn y lluosog, e.e. dannedd, cannoedd, punnau/ punnoedd. - Mae enwau lleoedd yn aml yn gorffen efo -fa, e.e. amgueddfa, meddygfa, swyddfa. Mae'r -fa yn newid i -feydd yn y lluosog, e.e. swyddfeydd. - Pan fydd enw yn gweithio fel ansoddair ac yn disgrifio enw arall, mae'r Gymraeg yn defnyddio'r lluosog mewn llawer o achosion lle byddai'r Saesneg yn defnyddio'r unigol: e.e. past dannedd cig moch cas pensiliau sosban sglodion pliciwr tatws cadach llestri	
fferm			
	buchod		
	defaid		
oen			
	plant		
mab			
merch			
	chwiorydd		
	anifeiliaid		
	ieir		
	cŵn		
gardd			
cath			
cig			
	tatws		
	llysiau		
diod			

Felly, beth ydy'r enwau hyn yn Gymraeg?

Enw gwrywaidd	Yn Gymraeg?	Enw benywaidd	Yn Gymraeg?
student village		bus station	
cheque book		bookshop	
dishwasher		sheep farm	

Nodwch o leiaf 10 gair ar y thema 'Bwyd' yn y blwch isod.

Gwyllo a gwrando

'Benthyg Teulu' – Supachai a'r teulu Jones

Mae Supachai yn dod o Wlad Thai yn wreiddiol. Mae o'n ddeintydd yng Nghasnewydd ac mae'n dysgu Cymraeg. Mae o wedi dod i aros efo'r teulu Jones ym Mhen Llŷn er mwyn ymarfer ei Gymraeg. Yn y fideo yma, mae o'n dangos i Gillian Jones sut i goginio reis jasmin a salad porc **sbeislyd** o Wlad Thai.

1. Rhowch gylch o gwmpas y geiriau hyn pan fyddwch chi'n eu clywed nhw:

sleisio **caead** **cig oen** **lobsgóws** **llaeth enwyn**
berwi **stwnsio** **powlen**

2. Beth mae Supachai a Gillian yn ei wneud yn gyntaf?

3. O ble mae'r **cynhwysyn** cyfrinachol (*secret ingredient*) yn dod?

4. Pryd mae lobsgóws yn cael ei fwyta fel arfer?

5. Enwch y cynhwysion sydd yn y pryd bwyd traddodiadol o Ben Llŷn:

6. Meddyliwch am eiriau i fynd efo'r geiriau hyn. Mae'r cyntaf wedi'i wneud i chi:

lliain *lliain bwrdd, lliain sychu llestri*
llwy
peiriant
cwpwrdd

Darllen

Bwyd y Wladfa

Geirfa:

Y Wladfa bwydlenni bwytafwy rhoi'r byd yn ei le	yr oriau mân paith arogleuon	canolbwynt chwerw lledu	mewnfudwyr yn ystod cartrefol
--	------------------------------------	-------------------------------	-------------------------------------

Os ewch chi ar wyliau i'r **Wladfa** Gymreig yn yr Ariannin, efallai byddwch chi'n teimlo fel tasech chi mewn cornel fach o Gymru. Ond dewch chi i ddeall bod llawer o arferion y Wladfa yn wahanol iawn i rai Cymru – yn enwedig arferion bwyta.

I ddechrau, mae pobl y Wladfa yn bwyta pryd o fwyd tua naw neu ddeg y nos. Gwelwch chi bobl a phlant o bob oed mewn bwyta, yn bwyta ac yn sgwrsio tan **yr oriau mân**.

Cig yw **canolbwynt** prydau bwyd traddodiadol y wlad, a does dim llawer o lysieuwyr yn y Wladfa. Wedi dweud hynny, mae dylanwad **mewnfudwyr** o'r Eidal yn golygu bod pasta neu *pizza* heb gig ar **fwydlenni** fel arfer.

Mae llawer o dai te Cymreig yn y Wladfa, ond diod o'r enw *mate* yw ffefryn pobl y **paith**. Diod boeth **chwerw** yw *mate*, sy'n cael ei gwneud o blanhigyn *yerba mate*. Dych chi'n ei hyfed trwy diwb o'r enw *bombilla*, ac mae llawer o bobl yn cario fflasg o ddŵr twym i bob man, er mwyn yfed *mate* drwy'r dydd. Fel coffi, mae'n help i gadw pobl yn effro, ac mae hefyd yn cadw pobl i fynd os ydyn nhw'n rhy brysur (neu'n rhy dlawd) i gael pryd o fwyd.

Yn ystod eich ymweliad, efallai byddwch chi'n ddigon ffodus i gael gwahoddiad i'r *quincho* am *asado*. Beth yw hynny, tybed?

Wel, yn syml, ystafell fwyta yw *quincho* gyda ffwrn i wneud *asado*, sef fersiwn yr Ariannin o'r barbeciw. Ond nid byrgers a selsig o'r archfarchnad sydd ar y tân, ond darnau mawr o gig – neu efallai oen cyfan – a phob rhan **fwytadwy** o'r anifail. Mae'r *quincho* fel arfer mewn garej neu mewn cwt yn yr ardd fel bod mwg ac **arogleuon** ddim yn **lledu** o amgylch y tŷ. Does dim byd ffurfiol am y *quincho*; mae'n ystafell **gartrefol** lle mae ffrindiau a theulu'n ymlacio ac yn **rhoi'r byd yn ei le**.

i. Yn y tabl isod, ysgrifennwch y gair lluosog o dan y gair unigol. Yna, ysgrifennwch ddau air lluosog arall â'r un terfyniad (*ending*) lluosog. Mae'r cyntaf wedi ei wneud i chi.

unigol	cornel	ymweliad	planhigyn	archfarchnad
lluosog	corneli			
dau air arall â'r un terfyniad lluosog	bisgedi rhaglenni			

ii. Beth ydy'r gwahaniaeth rhwng **prydau** a **prydiau**?

iii. Beth ydy ffurfiau **unigol** yr enwau lluosog isod?

gwyliau		bwyta		llysieuwyr	
mewnfudwyr		bwydlenni		tai	
arogleuon		arferion		oriau	

iv. Fel arfer yn Gymraeg, pan fydd yr enw lluosog yn cael ei ddefnyddio'n amlach na'r enw unigol, **-en** neu **-yn** ydy terfyniad y gair unigol. Er enghraifft, coed > coeden; pysgod > pysgodyn. Felly, beth dach chi'n meddwl ydy unigol y geiriau hyn?

selsig		llygod	
moron		blew	
pys		adar	
tatws		plu	
bresych		dail	

Mae **-en** yn dangos bod enw unigol yn **fenywaidd**, fel arfer – ond nid bachgen! Ac mae **-yn** yn dangos bod enw unigol yn **wrywaidd**.

Rhowch ansoddair ar ôl pob un o'r enwau unigol y byddwch chi wedi'u hysgrifennu uchod er mwyn dangos ydyn nhw'n enwau benywaidd neu'n enwau gwrywaidd.

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio ffurfiau lluosog amrywiol.	
siarad am fwyd a choginio.	

Uned 13 – Byw heb...

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu arddodiaid
- Siarad am bobl sy'n byw heb rywbeth
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

cyfnod	<i>period (of time)</i>
Y Grawys	<i>Lent</i>

bachu	<i>to grab, to hook</i>
heidio	<i>to swarm</i>
mynnu	<i>to insist</i>
rhuthro	<i>to rush</i>

trydarwr brwd	<i>a keen twitterer</i> (rhywun sy'n defnyddio Twitter yn aml)
yn bendant	<i>definitely</i>

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Adolygu'r unigol a'r lluosog

Llenwch y bylchau ag enw unigol neu luosog addas. Ella bydd angen treiglo weithiau.

1. Mae bost y pentref ar agor ar ddydd Mawrth a dydd Iau.
2. Mae nifer o post wedi cau dros y pum mlynedd diwethaf.
3. Mi fydd yr ysgol ar gau ddydd Llun nesaf oherwydd bod yr ar streic.
4. Does 'na ddim llawer o da ar y teledu y dyddiau 'ma.
5. Mae 'na filoedd o bobl yn heidio i Eryri bob penwythnos yn yr haf i ddringo'r Wyddfa a eraill.
6. Cofiwch gloi'r i gyd wrth i chi adael y tŷ.
7. Mae cwmni adeiladu Cartref Clyd wedi cael caniatâd i godi hanner cant o newydd yn y pentref.
8. Dan ni'n prynu gormod o parod o'r archfarchnad yn lle coginio ein bwyd ein hunain.
9. Dw i'n hoff iawn o liwiau'r hydref pan fydd y ar y yn newid eu lliw.
10. Mi aeth fy ffrind â fi allan ar ei gwch i bysgota ddoe, ond dim ond un ddaliais i drwy'r dydd.

Darllen

Faswn i byth yn medru byw heb...

Addasiad o erthygl ar wefan *BBC Cymru Fyw*

Mae dewis mynd heb rywbeth am **gyfnod** yn rhywbeth mae llawer o bobl yn ei wneud. Yn ystod mis Ramadan, dydy Moslemiaid ddim yn bwyta yn ystod golau dydd. Hefyd, mae nifer o bobl yn cadw at draddodiad Cristnogol **y Grawys** ac yn rhoi'r gorau i fwyta neu yfed rhywbeth am y deugain diwrnod cyn y Pasg. Ond oes rhai pethau na fasech chi'n medru byw hebddyn nhw, hyd yn oed am gyfnod byr?

Gofynnodd *Cymru Fyw* i rai o'n sêr **adnabyddus** beth basen nhw'n methu byw hebddo:

Mae Rhodri Owen yn gyflwynydd ar raglenni *Prynhawn Da* a *Heno* a basai'n anodd iawn iddo fyw heb ei goffi cryf bob bore.

"Byddwn i'n methu byw heb fy *double espresso* yn y bore. Dw i'n cael un bob bore a dw i'n berson hapusach ar ôl ei yfed. Dw i'n trio cadw'n ffit ar y foment a ges i gyngor gyda rhywun i roi lan y *lattes*, felly droiais i at yr *espresso*.

"Dw i ddim yn meddwl byddai fy ngwraig Lucy [y gyflwynwraig Lucy Owen] yn fodlon i fi fynd heb goffi chwaith achos bod fy mhersonoliaeth i'n newid ar ôl ei yfed."

"Allwn i byth fyw heb fy *Moroccan Oil conditioner*! Mae'n 'neud i 'ngwallt i edrych a theimlo'n **llyfn** ac mae'n gwynto'n lyfli!" meddai Eleri Siôn, sy'n cyflwyno rhaglen bob prynhawn ar BBC Radio Wales.

Os ydach chi'n dilyn y comediwr Tudur Owen ar *Twitter*, byddwch chi'n gwybod ei fod yn **drydarwr brwd** ac mae'n cyfaddef na fasai'n medru byw heb ei ffôn.

"Dw i'n hollol **gaeth** i dechnoleg a gwefannau cymdeithasol. Mi ges i **gyfnod** o fod yn styc yn y tŷ ar ôl cael anaf yn sgïo. Y ffôn oedd yr unig beth oedd yn fy nghadw i mewn cysylltiad â gweddill y byd. Dw i'n ei ddefnyddio ar gyfer ebostio, tecstio a hefyd o ran fy ngwaith."

"Mae comediwyr yn rhannu syniadau dros Twitter. Mae 'na hen ochr **ddibwys** iddo fo, fel darllen be' ma' pobl 'di gael i frecwast, ond mae 'na ochr ddefnyddiol a faswn i ddim yn medru byw hebddo."

1. Basai Rhodri Owen, Eleri Siôn a Tudur Owen yn methu byw heb rywbeth. Beth?

Rhodri Owen	
Eleri Siôn	
Tudur Owen	

2. Mae'r sêr yn deud yr isod mewn ffordd wahanol, gan fenthylg o'r Saesneg. Pa eiriau maen nhw'n eu defnyddio?

- i. rhoi'r gorau i... ..
- ii. arogl'i'n hyfryd
- iii. bod yn gaeth i'r tŷ

3. Mae'r arddodiad **heb** yn rhedeg pan fydd yn cael ei ddefnyddio efo rhagenwau. Mae **hebddo (fe/fo)** yn cael ei ddefnyddio yn y darn uchod. Ysgrifennwch y ffurfiau ar gyfer y rhagenwau eraill:

- i
- ti
- hebddo fe/fo
- hi
- ni
- chi
- nhw

Siaradwch

- Fasech chi'n medru byw heb...?
- Pa mor anodd fasai hi i chi fyw heb...?
- Am faint fasech chi'n medru byw heb...?
- Sut fasech chi'n teimlo tasai rhaid i chi fyw heb...?

Nodwch efo sgôr o 0-5 pa mor anodd fasai hi i chi fyw heb y canlynol am gyfnod (0 = dim trafferth o gwbl, 5 = fedrwn i byth fyw heb...) ac wedyn trafodwch eich atebion:

coffi	siocled
ffôn symudol	trydan
teledu	sliperi
car	radio
sychwr gwallt	gardd
llyfrau	cyfrifiadur

Oes 'na un peth fasai'n anodd i chi i gyd fyw hebddo?

Gwrando

Mi fyddwch chi'n clywed Siân ac Eifion yn cyfarfod ei gilydd ac yn mynd i gaffi.

1. Yn gyntaf, gwrandewch am: **mynnu, melys, yn bendant, cliriach, cyflawni, rhuthro**. Dach chi'n dallt y geiriau hyn?
2. Pa un o'r ddau dach chi'n meddwl sy:
 - i. fwya prysur
 - ii. â'r deiet mwya iachus
 - iii. yn gweithio fwya
 - iv. fwya trefnus
 - v. yn cyflawni fwya
 - vi. hapusa

Siaradwch

Dach chi wedi gwneud ymdrech arbennig rywbryd i fyw heb rywbeth am gyfnod neu i roi'r gorau i rywbeth yn barhaol, neu dach chi'n nabod rhywun arall sy wedi gwneud hynny? Sut hwyl gaethoch chi / gaethon nhw?

Adolygu arddodiaid

Cofiwch fod arddodiaid yn cael eu cysylltu â berfenwau i greu ymadroddion sydd ag ystyr benodol. Mae'r tabl isod yn cynnwys enghreifftiau o arddodiaid a rhai o'r berfenwau maen nhw'n cysylltu â nhw.

Yn y golofn gyntaf, rhowch fwy o enghreifftiau o ferfau sy'n cysylltu â'r gwahanol arddodiaid a llenwch y bylchau yn y tabl sy'n dangos sut mae'r arddodiaid yn rhedeg efo rhagenwau.

â ymuno â ymweld â	â fi	â ti	â fo	â hi	â ni	â chi	â nhw
*am siarad am poeni am	amdana i	amdanat ti			amdanon ni		
ar edrych ar gwenu ar			arno fo				arnyn nhw
at cofio at pwyntio at		atat ti				atoch chi	
i gofyn i diolch i	i mi						iddyn nhw
*wrth ymddiheuro wrth sôn wrth		wrthat ti		wrthi hi			

*Cofiwch ein bod ni'n deud **wrth** rywun **am** wneud rhywbeth.

Ymarfer

Newidiwch yr enwau, ac atebwch efo rhagenwau:

e.e. Oedd o'n gweiddi ar <u>Bob</u> ?	Oedd, roedd o'n gweiddi arno fo.
Oedd hi'n chwilio am <u>ei chwaer</u> ?	Oedd, roedd hi'n chwilio hi.
Ofynnest ti i'r <u>athrawes</u> ?	Do, mi ofynnes i
Edrychest ti ar <u>y papur</u> ?	Do, mi edryches i
Redodd o at <u>ei wraig</u> ?	Do, mi redodd o
Wyt ti wedi deud wrth <u>y plant</u> ?	Do, dw i wedi deud ...
Ydw i'n medru ymddiried yn <u>Huw</u> ?	Wyt. Rwyd ti'n medru ymddiried

Llenwch y bylchau ag arddodiaid:

1. Pryd rwyd ti'n mynd i ddeud nhw beth ddigwyddodd?
2. Rhaid i chi ysgrifennu y bardd buddugol i ddeud fo fod yn y pafiliwn cyn pedwar o'r gloch.
3. Mi chwythodd y dyfarnwr ei chwiban a phwyntio y smotyn.
4. Mi ddaeth o ni neithiwr – roedd o'n gyfeillgar iawn ac yn barod iawn i siarad pawb.
5. Dw i wastad wedi breuddwydio fyw ar arfordir efo golygfa hyfryd dros y môr.
6. Mi fues i'n chwilio nhw am oriau.
7. Gofynnwch fo oes prydau llysieuol ar y fwydlen.
8. Doedd Mrs Evans ddim yn athrawes boblogaidd iawn – roedd hi'n gweiddi y plant drwy'r amser.
9. Oeddet ti wedi sylwi y newidiadau yn yr ardd?
10. Cofia fi nhw pan fyddi di'n ymweld nhw wythnos nesa.

Rhestr wirio
Dw i'n medru...

defnyddio berfau sy'n cael eu dilyn gan arddodiaid.	
siarad am fyw heb rywbeth.	

Uned 14 – Ffasiwn

- Nod yr uned hon ydy...
- Defnyddio arddodiaid cyfansawdd (e.e. ar ôl, o flaen)
 - Siarad am ddillad, siopa a ffasiwn
 - Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

cred(oau)	belief(s)
elfen(nau)	element(s)
haen(au)	layer(s)
sêl frenhinol	royal seal
sidan	silk
stryd fawr	high street

arbrofi	to experiment
britho	to go grey, to dapple, to fleck, to mottle
coelio	to believe (gogledd Cymru fel arfer)
cychwyn	to start
cynhyrchu	to produce
gwau	to knit
ysgafnhau	to lighten

cymryd yr awenau	to take the reins
hyd braich	at arm's length
yn eu plith	amongst them

catrawd (catrodau)	regiment(s)
colur	make-up
cymar	partner, companion
cyndaid (cyndeidiau)	forbear(s)
dilynwr(-wyr)	follower(s)
dillad isaf	underwear
gwallt gosod	wig
henaint	old age
plwm	lead
sylw	attention
tecstil(au)	textile(s)

anferthol	huge, momentous
awyddus	keen
crefftus	skilled
hyderus	confident
llac	loose
pigog	spiky

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Adolygu Arddodiaid

Cwestiwn	Person 1	Person 2	Person 3
O le dach chi'n dŵad yn wreiddiol?			
Ar ba raglenni radio dach chi'n hoffi gwrando?			
I le dach chi'n hoffi mynd am dro?			
At bwy dach chi'n anfon ebyst?			
Gan bwy dach chi wedi cael cyngor da?			
Dros bwy dach chi wedi pleidleisio mewn rhaglen realaeth?			
Drwy ebost neu drwy'r post dach chi'n hoffi cael gwybodaeth?			
Am beth dach chi'n siarad pan fyddwch chi yn y siop trin gwallt?			
O le dach chi'n prynu eich dillad fel arfer?			

Geirfa – Dillad

Nodwch unrhyw eirfa newydd fan hyn.

Gwyllo a gwrando – O Gymru Fach

Mi fyddwch chi'n gwyllo fideo o Steffan Rhodri yn ymweld â ffatri ddillad Corgi yn Rhydaman.

1. Rhowch gylch o gwmpas y geiriau hyn pan fyddwch chi'n eu clywed nhw:

cynhyrchu	tecstilau	sêl frenhinol	cyndeidiau	awyddus
hyderus	gwlân	catrodau	gwau	crefftus

2. Efo'ch partner, trafodwch y geiriau isod ac esboniwch pam mae'r geiriau hyn yn codi yn y darn.

cenhedlaeth
John Rees Jones
Sir Benfro
10 awr

3. Enwch bedair gwlad sy'n mewnforio cynnyrch Corgi.

4. Cysylltwch yr idiom isod â'r diffiniad cywir:

yn eu plith	dod yn rheolwr/arweinydd
pedwar ban y byd	yn eu canol nhw
cymryd yr awenau	dros y byd i gyd

Mae'r cyflwynydd yn deud, "...**o'n cwmpas ni** mae 'na hen luniau" wrth siarad â Lisa Wood. Mae **o'n cwmpas ni** yn **arddodiad cyfansawdd**, sef arddodiad mewn dwy ran. Mae rhagor o enghreifftiau ar y dudalen nesa.

Ar ei hôl hi!

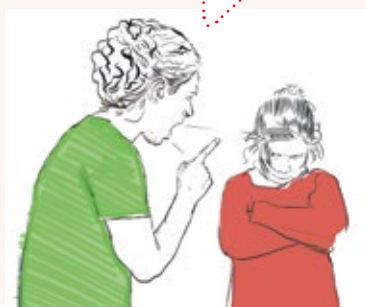
Ar ei hôl hi! Ar ei hôl hi!

Mae mwd o'n cwmpas ni ym mhob man!

Peidiwch â thorri ar fy nhraws i pan dw i'n siarad efo chi!

Gad iddo fo fynd o dy flaen di.

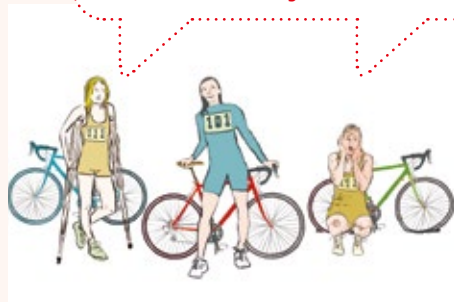
Oes 'na le i mi eistedd wrth eich ochr chi?

O na! Edrycha be sy uwch ein pen ni!

Mae popeth o'i phlaidd hi. Dw i'n siŵr mai hi sy'n mynd i ennill y ras!

Edrychwch ar y lluniau eto a newidiwch berson yr arddodiaid. Mae'r cynta wedi ei wneud i chi.

1. (fo) Ar ei ôl o! Ar ei ôl o!.....
2. (ti)
3. (hi)
4. (ni)
5. (chi)
6. (nhw)
7. (fi)

Ar gyfer

Mae o wedi gwneud siwt ar fy nghyfer i

Mae o wedi gwneud siaced		di.
Mae o wedi gwneud siwt		y priodfab.
Mae o wedi gwneud ffrog		y briodferch.
Mae o wedi gwneud gwasgod		o.
Mae o wedi gwneud ffrog		hi.
Mae o wedi gwneud siwtiau		ni.
Mae o wedi gwneud siwtiau		chi.
Mae o wedi gwneud siwtiau		nhw.

Help llaw

Efo rhai arddodiaid cyfansawdd, mae'n rhaid gwybod beth ydy'r gair gwreiddiol sy'n dilyn yr arddodiad er mwyn treiglo'n gywir.

traws > ar draws	cyfer > ar gyfer
ar fy nhraws i	ar fy nghyfer i
ar dy draws di	ar dy gyfer di
ar ei draws o	ar ei gyfer o
ar ei thraws hi	ar ei chyfer hi
ar ein traws ni	ar ein cyfer ni
ar eich traws chi	ar eich cyfer chi
ar eu traws nhw	ar eu cyfer nhw

Cwis – Y Gwir, yr Holl Wir a'r Gwir yn Unig – Byd Ffasiwn

- Efo **o flaen** (blaen), **o gwmpas** (cwmpas) ac **o blaid** (plaid), rhaid i ni fod yn ofalus efo'r cwtogiadau (*contractions*) ar ôl **o** hefyd. Er enghraifft: **o fy mlaen i / o dy flaen di / o'i flaen o / o'i blaen hi / o'n blaen ni / o'ch blaen chi / o'u blaen nhw.**
- Mae **uwchben**, **ynghylch** ac **ymhlith** yn rhannu'n ddwy ran (uwch + pen) ac (yn + cylch). Er enghraifft, **uwch fy mhen, yn fy nghylch, yn ein plith.**
- Cofiwch, efo **tu** mae isio **y** o'i flaen ac **i** ar ei ôl o. Er enghraifft, **y tu ôl i'r gadair, y tu allan i'r dref, y tu mewn i'r adeilad, y tu hwnt i Gymru.**
- Hefyd, mae hi'n bosib defnyddio ffurfiau lluosog **blaen (blaenau)** a **pen (pennau)** efo **ni, nhw**, a **chi** (lluosog) er enghraifft: **ar ein pennau ni, ar eich pennau chi, ar eu pennau nhw; o'n blaenau ni, o'ch blaenau chi, o'u blaenau nhw.**

Efo'ch partner, ysgrifennwch dair brawddeg yn defnyddio **tri o'r arddodiaid cyfansawdd**:

1.
2.
3.

Geirfa:

colur **dillad isaf** **gwallt gosod** **pigog**

Mae rhai o'r ffeithiau hyn yn wir, a rhai ohonyn nhw'n gelwyddau! Penderfynwch pa ffeithiau sy'n wir.

1. Mi gaeth yr hetiau Cymreig cyntaf eu gwneud o flew ceffylau du.
2. Yn oes y Frenhines Elisabeth I, roedd pobl yn mynd yn sâl achos eu bod nhw'n gwisgo **colur** wedi ei wneud o **blwm**.
3. Yn 2016, mi gaeth un o ffrogiau Marilyn Monroe ei gwerthu am 4.8 miliwn o ddoleri.
4. Roedd y Frenhines Victoria yn gwrthod gwisgo **dillad isaf** cotwm. Roedd yn rhaid iddi gael dillad isaf **sidan** bob amser.
5. Mae lycra yn cael ei wneud o fandiau lastig wedi eu hailgylchu.
6. Y defnydd druta yn y byd ydy gwlân y ddafad vucana o Beriw.
7. Yn yr Hen Aifft, roedd dynion a merched yn gwisgo colur a **gwallt gosod**.
8. Yn y 1920au roedd y gantores jazz Vera Louise yn enwog am wisgo côt o ffwr llygod bach.
9. Mae UDA yn gwario mwy ar ddillad nag unrhyw wlad arall yn y byd.
10. Roedd gwallt milwyr Celtaidd yn wyn ac yn **bigog**.

Nodwch enwau neu ferfau i fynd efo'r geiriau isod. Cofiwch fod **het, ffrog a chot** yn **enwau benywaidd**. Mae rhai enghreifftiau yno i chi.

het	ffrog	dillad	gwallt	cot
	ffrog briodas		gwallt gosod	cot law

Gwrandu – Gwallt

**Geirfa:
britho
cred**

**cymar
sylw**

**elfen
coelio**

henaint cychwyn

hyd braich

Mi fyddwch chi'n gwrandio ar bedwar person yn siarad am eu gwallt, sef **Bethan Mair, Owain Jones, Sara Manchipp a Sonia Kaur.**

Gwnewch nodiadau wrth wrando ar bob clip sain. Yna, mi fydd eich tiwtor yn eich rhannu chi'n grwpiau. Mi fydd pob grŵp yn canolbwyntio ar un clip, ac yn meddwl am ddau gwestiwn i'w gofyn i weddill y dosbarth am y clip.

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio arddodiaid cyfansawdd.	
siarad am ddillad a ffasiwn.	

Uned 15 – Amser

Nod yr uned hon ydy...

- Ymarfer defnyddio rhifolion
- Siarad am amser hamdden
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

cyfrifiadureg	<i>computer science</i>
gyrfa(oedd)	<i>career(s)</i>
rhoces(i)	<i>girl(s)</i> (yn sir Benfro)

aberthu	<i>to sacrifice</i>
cludo	<i>to carry, to transport</i>
cyhoeddi	<i>to announce, to publish</i>
darlledu	<i>to broadcast</i>
ymgynnull	<i>to assemble, to congregate</i>

calennig	anrhegion i groesawu'r flwyddyn newydd
crynodeb(au)	<i>summary (summaries)</i>
cynhyrchydd (-wyr)	<i>producer(s)</i>
darlledwr (-wyr)	<i>broadcaster(s)</i>
Gweinidog Addysg	<i>Education Minister</i>
sylwebydd (sylwebwyr)	<i>commentator(s)</i>
tamaid (tameidiau)	<i>bit(s), bite(s), morsel(s)</i>

clòs *close, warm*

Hir oes!	<i>A long life!</i> (fel 'lechydd da!')
hyd yn hyn	<i>so far</i>
tra hynod	<i>very notable / peculiar / extraordinary</i>
yr arddegau	<i>the teenage years</i>

Geiriau pwysig i mi

Llenwch y bylchau – dilynwch yr enghraifft:

Mae Rhys yn ddwy ar bymtheg oed.

Mae Nia’n ugain oed.

Mae Mali’n dri deg naw.

Mae Gethin yn bum deg naw.

Mae Gwilym yn saith deg naw.

Mae Efa yn naw deg naw.

Deunaw y flwyddyn nesa!

..... y flwyddyn nesa!

..... y flwyddyn nesa!

..... y flwyddyn nesa!

..... y flwyddyn nesa!

..... y flwyddyn nesa!

Help llaw – Rhifolion

1 un + Tr. Meddal os ydy'r enw'n fenywaidd	11 un ar ddeg	21 un ar hugain	31 un ar ddeg ar hugain
2 dau + Tr. Meddal / dwy + Tr. Meddal	12 deuddeg	22 dau / dwy ar hugain	40 deugain
3 tri + Tr. Llaes / tair	13 tri / tair ar ddeg	23 tri / tair ar hugain	50 hanner cant
4 pedwar / pedair	14 pedwar / pedair ar ddeg	24 pedwar / pedair ar hugain	60 trigain
5 pump (pum cyn enw)	15 pymtheg	25 pump ar hugain	70 deg a thrigain
6 chwech (chwe cyn enw + Tr. Llaes)	16 un ar bymtheg	26 chwech ar hugain	80 pedwar ugain
7 saith	17 dau / dwy ar bymtheg	27 saith ar hugain	90 deg a phedwar ugain
8 wyth	18 deunaw	28 wyth ar hugain	100 cant
9 naw	19 pedwar / pedair ar bymtheg	29 naw ar hugain	Fel arfer, dan ni'n defnyddio'r dull modern efo rhifau dros 31 sydd ddim yn gorffen efo 0, e.e. pedwar deg un, pum deg dau, chwe deg tri, saith deg pedwar.
10 deg	20 ugain	30 deg ar hugain	
Os oes enw efo'r rhif, mae'n dod ar ôl yr elfen gyntaf, e.e.: 13 diwrnod = tri diwrnod ar ddeg 8:27 = saith munud ar hugain wedi wyth			

Ysgrifennwch yr amseroedd yn llawn, gan ddefnyddio'r rhifau traddodiadol:

12:28	8:19
4:40	11:16
9:47	10:18
3:35	2:13

Newidiwch y brawddegau hyn gan ddefnyddio rhifolion traddodiadol yn lle rhifolion modern:

1. Mae'r un deg un chwaraewr yn iach ar gyfer y gêm heno.
.....
2. Mi gododd hi am ddau ddeg chwe munud wedi wyth y bore 'ma.
.....
3. Erbyn hyn, dim ond un deg tri o blant sy yn yr ysgol.
.....
4. Mae hi'n edrych ymlaen at ddathlu ei phen-blwydd yn un deg wyth yn yr haf.
.....
5. Dim ond un deg saith milltir ydy'r daith gerdded eleni.
.....
6. Maen nhw'n dathlu eu pen-blwydd priodas arian eleni – dau ddeg pum mlynedd!
.....

Gwranddo – Bwletin Newyddion

Geirfa: crynodeb cludo	cyhoeddi darlledu	Gweinidog Addysg ymgynnull	cyfrifiadureg hyd yn hyn
1.	Rhowch gylch o gwmpas y geiriau uchod pan fyddwch chi'n eu clywed nhw.		
2.	Atebwch y cwestiynau hyn am y bwletin newyddion.		
i.	Beth fydd yn digwydd yn y ganolfan dechnoleg newydd yn Abertawe?		
ii.	Beth achosodd y ddamwain?		
iii.	Pa fath o gêm sy'n digwydd yn Madrid heno?		
iv.	Sut fydd y ras yn helpu'r gymuned leol?		
3.	Mi fydd eich tiwtor yn rhoi copi o sgript y bwletin i chi. Llenwch y bylchau yn y sgript â'r rhifau cywir.		
4.	Meddylwch am y gair ymgynnull , sydd yn y stori newyddion olaf. Fedrwn chi feddwl am eiriau eraill sy'n dechrau efo ym -? Nodwch nhw fan hyn.		

Darllen – Iaith y rhifau

(Addasiad o erthygl yn *BBC Cymru Fyw*)

Geirfa:
aberthu sylwebydd darlledwr arddegau newyddiadurwr

Sut basech chi'n darllen y ffigwr 18 ar lafar – ‘deunaw’ neu ‘un deg wyth’? Beth am 37 – ‘dau ar bymtheg ar hugain’ neu ‘tri deg saith’?

Mae’n debyg mai blaenoriaeth ysgolion Cymru ydy cael plant i ddefnyddio rhifau’n iawn, yn hytrach na’u dysgu i ddweud rhifau mewn ffordd arbennig. Ond oes peryg ein bod ni’n **aberthu** ein traddodiadau am ein bod ni’n chwilio am ffyrdd haws o ddweud rhifau?

Cyfoeth iaith

Roedd John Ifans yn **sylwebydd** chwaraeon i’r BBC, ac mae e’n meddwl bod lle i ddefnyddio’r hen ddull traddodiadol yn y cyfryngau.

“Pan oeddwn i’n sylwebu ar griced a snwcer yn y 60au a’r 70au doedd dim problem o gwbl. Pan oedd chwaraewr snwcer ar ganol rhediad, roedd o’n saith ar bedwar ugain yn aml iawn. Yn Nhregaron, ble ro’n i’n byw, *thirty-seven* oedd o’n aml iawn yn yr 1940au a’r 50au - fyddai neb byth yn dweud tri deg saith, heb sôn am ddau ar bymtheg ar hugain. Ond beth yw rôl y **darlledwr**? Gwneud pwynt o’n i fod cyfoeth iaith i’w gael ‘da ni.”

Iaith sy’n hawdd ei deall

Roedd Aled Glynne Davies yn gweithio i Radio Cymru ac yn meddwl bod rhaid gwneud y newyddion yn ddealladwy i gynifer o bobl â phosib.

“Mi ddechreuodd pan o’n i yn fy **arddegau**. Roedd newyddion radio yn Gymraeg ac yn Saesneg o gwmpas yr un o’r gloch. Roedd hyn cyn dyddiau Radio Cymru. A dw i’n cofio’n iawn - er mai Cymraeg oedd fy iaith gynta’ i, ro’n i’n dallt y bwletinau Saesneg yn well na’r bwletin Cymraeg. Dw i’n cofio penderfynu fy mod i isio bod yn **newyddiadurwr** – a baswn i wrth fy modd yn sgwennu newyddion mewn iaith roedd pawb yn ei dallt. Dydw i ddim yn meddwl y byddai llawer o bobl sy’n dathlu eu pen-blwydd yn dri deg saith yn deud yn y dafarn leol eu bod nhw’n ddwy ar bymtheg ar hugain mlwydd oed.”

Siaradwch: Yn eich grwpiau, nodwch y tri phwynt pwysica sy’n codi yn yr erthygl.

Gwyllo a gwrando – Yr Hen Galan

1. Heb edrych yn ôl ar y darn darllen, ysgrifennwch ffurfiau lluosog y geiriau hyn:

rhif traddodiad ffordd
cyfrwng bwletin dydd

2. Mae John Ifans yn dod o Dregaron yn ne Cymru. Ysgrifennwch dri pheth yn ei baragraff sy'n dangos ei fod o'n dod o'r de:

.....

Mae Aled Glynne Davies yn dod o'r Gogledd. Ysgrifennwch dri pheth o'i baragraff sy'n dangos ei fod o'n dod o'r gogledd:

.....

Siaradwch

- Dach chi'n cytuno efo John Ifans neu efo Aled Glynne Davies?
- Be sy'n bwysig wrth ddysgu mathemateg i blant?
- Ddylai oedolion ddysgu'r rhifau traddodiadol o gwbl?
- Mae defnyddio rhifau yn Gymraeg wedi newid efo amser. Dach chi'n gwybod am unrhyw beth arall sy wedi newid yn yr iaith?

Geirfa:
Hen Galan **Calennig** **wedi bod erio'd** **cymuned glôs**
tra hynod **rhoces** **tamaid** **Hir oes!**
mam-gu= nain

Yn 1752, mi ddaeth newid mawr i fywydau pobl Prydain. Roedd rhaid iddyn nhw ddechrau defnyddio Calendr Gregori (*Gregorian Calendar*) yn lle'r Calendr Iwlaidd (*Julian Calendar*). Roedd llawer o bobl yn anhapus am hyn achos eu bod nhw'n colli 11 diwrnod o'r flwyddyn.

Mae pobl Cwm Gwaun yn sir Benfro yn parhau i ddatlu'r **Hen Galan**, sef 13 Ionawr. Hwn ydy diwrnod cynta'r flwyddyn os dach chi'n dilyn y Calendr Iwlaidd.

Mi fyddwch chi'n gwyllo fideo o blant Cwm Gwaun yn datlu'r Hen Galan trwy fynd o dŷ i dŷ yn canu **calennig**.

1. Rhowch gylch o gwmpas y geiriau uchod pan fyddwch chi'n eu clywed nhw.
2. Atebwch y cwestiynau hyn am y fideo
 - i. Faint o'r gloch dechreuon nhw ganu?
.....
 - ii. Beth ydy enw'r fferm mae'r plant yn ymweld â hi?
.....
 - iii. Pwy sy'n byw yno?
.....
 - iv. Beth ydy'r **calennig** mae'r plant yn ei gael?
.....
 - v. Gwrandewch ar y bachgen yn canu. Sut mae o'n deud 13 Ionawr?
.....

vi. Mae Bessie yn deud ei bod hi wedi rhoi calennig i **22 o blant**. Mi fydd hi'n rhoi calennig i **40 o blant** cyn diwedd y dydd. Ysgrifennwch hyn yn y ffordd draddodiadol.

vii. Yn ôl Bessie, sut roedd yr Hen Galan yn wahanol o'r blaen?

Dach chi rŵan yn medru darllen y llyfr *Cyffesion Saesnes yng Nghymru* (Atebol). Dyma'r clawr a rhan o'r paragraff cynta. Cerwch i'ch siop Gymraeg leol neu www.gwales.com.

Ro'n i'n siŵr iawn o gyfeiriad fy mywyd, nes torrodd y *sat nav* ... yn llythrennol. Ro'n i'n bump ar hugain oed, yn joio bywyd fel cynyrchudd teledu.

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio rhifolion yn gywir.	
siarad am weithgareddau amser hamdden.	

Uned 16 – Y tro cynta!

Nod yr uned hon ydy...

- Ymarfer defnyddio trefnolion
- Siarad am y tro cynta i chi (neu bobl eraill) wneud rhywbeth
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

adeg(au)	<i>period(s) (amser)</i>
ergyd(ion)	<i>blow(s)</i>

achlysur(on)	<i>occasion(s)</i>
corwynt(oedd)	<i>gale(s)</i>
cyfuniad(au)	<i>combination(s)</i>
gwrthrych(au)	<i>object(s)</i>
llythrennedd	<i>literacy</i>

arwain (at)	<i>to lead (to)</i>
dychwelyd (i rywle, at rywun)	<i>to return (to)</i>
dyddio	<i>to date</i>
ffynnu (ar)	<i>to thrive (on)</i>
ymwneud â	<i>to be concerned with</i>

arloesol	<i>pioneering</i>
clou	<i>cyflym (de Cymru)</i>
cyflogedig	<i>employed</i>
cyn-derfynol	<i>semi-final</i>
llafar	<i>oral</i>
sylfaenol	<i>basic</i>
unigryw	<i>unique</i>
ymarferol	<i>practical</i>

tridiau	<i>tri diwrnod</i>
----------------	--------------------

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Y tro cynta!

Edrychwch ar y syniadau yn y blwch a dewiswch unrhyw **bump** ohonyn nhw i drafod eich profiad personol.

Y tro cynta i mi brynu record neu CD	Y tro cynta i mi gusanu rhywun
Y tro cynta i mi siarad Cymraeg y tu allan i'r dosbarth	Y tro cynta i mi brynu tŷ
Y tro cynta i mi ddarllen llyfr Cymraeg	Y tro cynta i mi brynu car
Y tro cynta i mi gael swydd	Y tro cynta i mi ysmegu
Y tro cynta i mi fynd i'r ysgol	Y tro cynta i mi symud tŷ

Trefnolion

Cyfieithwch:

- The third result is promising.*
.....
- There is also a second advantage.*
.....
- Go to the fourth entrance on the left.*
.....
- Welcome to the tenth championship!*
.....
- What is the sixth planet from the sun?*
.....
- I'll give you a second chance.*
.....

Atebwch:

- Ar ba ddyddiad mae dydd Nadolig?
- Ar ba ddyddiad mae dydd Santes Dwynwen?
- Ar ba ddyddiad mae Calan Gaeaf?
- Os ydy dydd Gwener y Groglith ar yr unfed ar bymtheg, pryd mae dydd Sul y Pasg?
- Os ydy'r cwrs tridiau'n dechrau ar y trydydd, pryd mae'n gorffen?
- Os dan ni'n mynd ar wyliau am wythnos ar y deuddegfed, pryd fyddwn ni'n dŵad adre?

Pa ganrif?

- 1282y drydedd ganrif ar ddeg.....
- 1861
- 1999
- 1588
- 2016

Help llaw – Trefnolion

1 cynta(f)	11 unfed ar ddeg	21 unfed ar hugain	31 unfed ar ddeg ar hugain
2 ail	12 deuddegfed	22 ail ar hugain	40 deugeinfed
3 trydydd/trydedd	13 trydydd/trydedd ar ddeg	23 trydydd/trydedd ar hugain	50 hanner canfed
4 pedwerydd/pedwaredd	14 pedwerydd/pedwaredd ar ddeg	24 pedwerydd/pedwaredd ar hugain	100 canfed
5 pumed	15 pymthegfed	25 pumed ar hugain	Os oes enw efo'r trefnolyn, mae'n dod ar ôl yr elfen gyntaf , e.e.: yr unfed chwaraewr ar ddeg yr ail ganrif ar bymtheg
6 chweched	16 unfed ar bymtheg	26 chweched ar hugain	
7 seithfed	17 ail ar bymtheg	27 seithfed ar hugain	
8 wythfed	18 deunawfed	28 wythfed ar hugain	
9 nawfed	19 pedwerydd/pedwaredd ar bymtheg	29 nawfed ar hugain	
10 degfed	20 ugeinfed	30 degfed ar hugain	
Edrychwch ar y patrwm treiglo: y bachgen cynta y ferch gynta yr ail fachgen yr ail ferch y trydydd bachgen y drydedd ferch y pedwerydd bachgen y bedwaredd ferch y pumed bachgen y bumed ferch • Fel arfer, mae treigladd meddal ar ôl enw benywaidd unigol : y ferch gynta. • Mae popeth yn treiglo ar ôl ail : ail lyfr , ail fantais . • Mae'r trefnolyn benywaidd yn treiglo'n feddal ar ôl y : y bumed nofel, hi ydy'r gyntaf. • Mae enw benywaidd yn treiglo'n feddal yn dilyn trefnolyn : seithfed flwyddyn , wythfed wers .			

Gwranddo – Bwletin Newyddion Hanesyddol – Y Tro Cynta!

1. Rhowch gylch o gwmpas y geiriau isod pan fyddwch chi'n eu clywed nhw:

Geirfa: achlysur
arloesol

ffynnu
corwynt

gwrthrych

dyddio

2. Llenwch y tabl

Lle? / Pwy?	Beth?

3. Cyfieithwch:

four hundred and fifty years

six pounds (£)

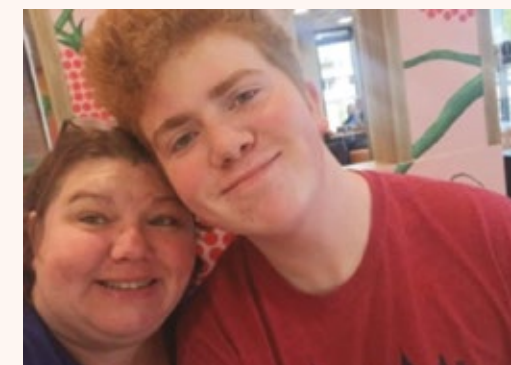
the eighteenth century

4. **Siaradwch** – Pa stori yn y bwletin yr hoffech chi wybod mwy amdani hi, a pham?

Darllen – Gadael y nyth am y tro cynta moyn = isio; llefen = crio; trial = trio.

Mae miloedd o bobl ifanc yn gadael eu cartrefi i fynd i'r brifysgol am y tro cynta bob mis Medi. I'r myfyrwyr, mae'n ddechrau newydd, ond i'r rhieni, mae'n ddiwedd cyfnod.

Profiad dwy fam

Mae mab Elin Maher yn mynd i Brifysgol Guilford:

“Fel mam, sydd â'i phlentyn yn mynd am y tro cynta, dw i'n teimlo'n gymysg am y peth. Dyw hwn ddim yn rhywbeth unigryw i fi ond dyma'r tro cynta i fi a phan mae'n dro cynta i rywun, mae'n teimlo'n fwy o beth. Bydda i'n hiraethu, ond beth sy bwysica yw gwbod bod Rhys yn mynd i 'neud rhywbeth mae e'n mo'yn 'neud, y bydd e'n hapus, a bydd yn ddechre newydd iddo fe. Mae'r teimlad yna'n gryfach na'r hiraeth. Fydda i ddim yn eistedd gartre yn llefen y glaw. Dw i'n meddwl 'nôl i fy nyddiau coleg i, roedd rhaid ciwio i ffonio, ond mae technoleg gyda ni erbyn hyn, tecstio, *Facetime*, *Skype*. Dw i'n siŵr y bydd ambell i decst yn dod i gadw Mam yn hapus!”

Mae Sharon Laban o Bontypridd yn fam i ddau sy wedi gadael y nyth.

“Aeth Tomos i'r coleg yn Aberystwyth. Dw i'n cofio ei adael e, ro'n i'n gyffrous drosto ond ro'n i'n poeni tipyn hefyd. Roedd yn dod 'nôl ag atgofion o fy mam a fy nhad yn fy ngadael i ym Mhontypridd pan es i i'r coleg. Do'n i ddim mor *upset* â hynny, achos roedd Rhiannon yn dal i fod gyda ni, ond roedden ni i gyd yn ei golli fe, wrth gwrs. Fe wnaethon ni addasu ac ymdopi'n weddol glou, ond pan aeth Rhiannon i Lundain, hi oedd y plentyn ola i adael y nyth, roedd hynny'n fwy o ergyd.

Wrth gwrs roedd e'n newid byd i ni fel rhieni... llai o waith siopa a llai o olch, ond dw i'n meddwl ei bod hi'n bwysig i ŵr a gwraig gael digon o ddiddordebau fel bod bywyd yn parhau ar ôl i'r plant adael.

Fel rhiant, rwy't ti'n trial paratoi dy blant i allu sefyll ar eu traed eu hunain. Dw i'n meddwl ei bod hi'n bwysig dysgu sgiliau sylfaenol iddyn nhw, fel sut i agor cyfrif banc a choginio bwyd syml fel *scrambled eggs* a *chilli*. Ro'n i'n gwybod wedyn fod y ddau yn ddigon abl i ofalu amdanyn nhw eu hunain.”

(Addasiad o erthygl ar wefan *BBC Cymru Fyw*)

Ar ôl darllen y darn:

1. Trafodwch efo'ch partner **dri** pheth mae Elin yn eu teimlo am ei mab yn mynd i ffwrdd.

- i.
- ii.
- iii.

2. I le aeth plant Sharon a sut ceisiodd hi eu helpu i ymdopi?

.....

.....

.....

3. Pa eiriau yn y darn sy'n dangos mai o dde Cymru mae Elin a Sharon yn dŵad?

Siaradwch

Dach chi'n cofio gadael y nyth am y tro cynta, neu oes gynnoch chi, neu'ch teulu a ffrindiau, blant sy wedi gadael y nyth?

Gwylïo a gwrando – Mynd dramor am y tro cynta

Gwrandewch ar Hannah, Gareth ac Efa yn sôn am y tro cynta iddyn nhw fynd dramor a llenwch y tabl:

Enw	Lle?	Pryd?	Un ffaith am y profiad
Hannah			
Gareth			
Efa			

Siaradwch

- Dach chi'n cofio eich taith gynta dramor? Trafodwch y profiad.
- Sut mae teithio dramor wedi newid ers pan oedd eich rhieni chi'n ifanc?

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio rhifolion yn gywir.	
siarad am bethau a wnes i am y tro cynta neu am bethau a ddigwyddodd am y tro cynta.	

Uned 17 – Trefnu Taith

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu
- Trefnu taith
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

cyfradd(au) llog	<i>interest rate(s)</i>
daeargryn(feydd)	<i>earthquake(s)</i>
ymerodraeth(au)	<i>empire(s)</i>

arbed	<i>to save</i>
--------------	----------------

cynefin(oedd)	<i>habitat(s)/home area(s)</i>
llefarydd (-wyr)	<i>spokesperson(s)</i>
plwyf(i)	<i>parish(es)</i>
trawiad (ar y galon)	<i>heart attack</i>
y Chwyldro Diwydiannol	<i>the Industrial Revolution</i>

elusenol	<i>charitable</i>
hanesyddol	<i>historical</i>
Rhufeinig	<i>Roman</i>

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Adolygu

Defnyddiwch yr ymadroddion hyn i aralleirio'r brawddegau isod:

bwrw golwg dros o ddrwg i waeth hyd yn hyn	bai ar gam torri ar ei draws o yn eich plith chi	galw mawr gorau po gynta	tridiau yn ystod
---	---	---------------------------------	-------------------------

1. Roedd o'n meddwl mai fi wnaeth y llanast, ond ro'n i'n ddieuog.
Nid fi wnaeth y llanast; mi ges i
2. Mi gyrhaeddodd hi ddydd Mawrth ac mae hi'n ddydd Gwener rŵan.
Mae hi yma ers
3. Mae llawer o gyflogwyr yn chwilio am bobl sy â sgiliau technoleg gwybodaeth da.
Mae am weithwyr sy â sgiliau technoleg gwybodaeth da.
4. Wnei di ddarllen drwy fy ffurflen gais a deud beth wyt ti'n feddwl?
Wnei di fy ffurflen gais a deud beth wyt ti'n feddwl?
5. Dos mor gynnar â phosibl rhag ofn i ti gael dy ddal yn y traffig.
..... yr ei di er mwyn osgoi'r traffig.
6. Mae angen i chi fynd i'r swyddfa heddiw – mae hi ar agor trwy'r bore a'r prynhawn.
Rhaid i chi fynd i'r swyddfa rywbryd y dydd.
7. Mae pobl wedi rhoi £5,000 i Blant Mewn Angen ac mae mwy i ddŵad.
Dan ni wedi casglu £5,000 i Blant Mewn Angen
8. Doedd y tîm ddim wedi chwarae'n dda yn yr hanner cynta, ond roedden nhw'n ofnadwy yn yr ail hanner.
Mi aeth perfformiad y tîm ar ôl yr egwyl.
9. Gadewch iddo fo orffen siarad cyn i chi ddeud rhywbeth!
Peidiwch â !
10. Dw i'n gwybod bod rhai ohonoch chi'n chwarae pêl-droed.
Dw i'n gwybod bod pêl-droedwyr

Arddodiaid cyfansawdd (e.e. ar ôl, uwchben)

Rhowch ffurfiau cywir yr arddodiaid yn y bylchau.

- 1. Mae hiliaeth ni ym mhob man. (o gwmpas)
- 2. Mi fydd adloniant chi efo'r nos. (ar gyfer)
- 3. Roedd o'n torri hi drwy'r amser. (ar draws)
- 4. Mae'r bobl adnabyddus i gyd o. (o blaid)
- 5. Dim ond henaint sy i erbyn hyn. (o flaen)
- 6. Mae pobl swnllyd yn y fflat ni. (uwchben)

Cymharu ansoddeiriau

Cyfieithwch:

- 1. *The gales will be as strong as the gales of 1987.*
.....
- 2. *The standard of care must be higher.*
.....
- 3. *This generation is less wealthy than our generation.*
.....
- 4. *This is the most interesting menu in the area.*
.....
- 5. *He talks about the most trivial things.*
.....
- 6. *Abercastell is the poorest village in the county.*
.....

Geirfa

Mi fyddwch chi'n gweld y geiriau **Rhufeinig** a **Rhufeiniaid** yn y darn darllen isod. Rhufeiniaid ydy pobl Rhufain, neu'r bobl oedd yn perthyn i **Ymerodraeth Rhufain**. Fel arfer, mae'r enw am bobl sy'n dod o wlad neu genedl benodol yn gorffen efo naill ai **-iaid** neu **-wyr**, mae'r ansoddair sy'n disgrifio rhywbeth sy'n perthyn i'r genedl honno yn gorffen efo **-ig** neu **-aidd** ac mae'r enw ar yr iaith yn gorffen efo **-eg**. Mae nifer o eithriadau, wrth gwrs! Llenwch y bylchau yn y tabl i ddeud pa eiriau sy'n cael eu defnyddio wrth sôn am bobl o'r gwledydd hyn, eu hiaith a phethau sy'n perthyn i'r wlad.

Pobloedd, eu hieithoedd a'u pethau – Dach chi wedi gwneud Ffrainc a Sbaen yn barod yn Uned 11 ond mae rhagor yma.

Gwlad/Cenedl	Pobl	Iaith	Pethau
Ffrainc			Ffrengig
Sbaen	Sbaenwyr		
Yr Almaen		Almaeneg	
Gwlad y Basg		Basgeg	
Llydaw			Llydewig
(Unol Daleithiau) America			
Rhufain			

Darllen – Dewch am dro

Geirfa:
hanesyddol **trawiad** **llefarydd** **elusennol** **canrifoedd**
Rhufeinig **plwyf** **Rhufeiniaid** **daeargryn** **cromlechi**
cynefin **Y Chwyldro Diwydiannol**

Mae Gareth Roberts isio i bawb gael cyfle i gadw'n iach a darganfod cyfrinachau **hanesyddol** eu bro. Er mwyn hybu hyn, mae'n creu mapiau o'i ardal sy'n dangos ddoe a heddiw. Esboniodd Gareth fwy am ei waith a sut ddechreuodd y cyfan:

Ymarfer

“Roeddwn yn sâl iawn chwe blynedd yn ôl ar ôl **trawiad** ar y galon. Ond mi wellais a phenderfynais weithio i fod yn heini eto. Gweithiais fel **llefarydd** i Sefydliad Prydeinig y Galon yng Nghymru, yn annog pobl i fynd allan a cherdded.

“Mi wnes i hefyd ddechrau trefnu teithiau cerdded **elusennol** ar hen lwybrau'r ardal oedd heb gael eu cerdded ers **canrifoedd**. Gyda chymorth yr Ymddiriedolaeth Archaeolegol, mi wnes i ymchwilio i'r hen ffordd **Rufeinig** o Gaernarfon i Gaer, a phenderfynu mai fi fyddai'r person cyntaf i'w cherdded mewn mil o flynyddoedd!

“Oherwydd y gwaith yma, gofynnodd Cyngor Gwynedd i mi greu mapiau cerdded hanesyddol, gan gychwyn gyda **phlwyf** Llanddeiniolen. Mae'r mapiau yma yn dangos hanes yr ardal o'r cyfnod cyn y **Rhufeiniaid** hyd at heddiw.

“Mae Llanddeiniolen yn ardal fawr, o'r Felinheli i Fethel a Rhiwlas ac mae llawer o weddillion archaeolegol i'w gweld. Mae olion **daeargryn** enfawr 200 mil o flynyddoedd yn ôl, a hefyd gweddillion 'spa' oedd yn enwog iawn yn oes Victoria, ond sydd rŵan yn gasgliad o gerrig yn y goedwig.

“Fel ffotograffydd, dw i'n gweithio i ddangos y llefydd yma heddiw a sut roedden nhw'n wreiddiol. Dw i wedi ail-greu lluniau o Landdeiniolen Oes yr Iâ ac Oes y Rhufeiniaid a dangos sut roedd **cromlechi**'n edrych.

“Mi gafodd pob tŷ yn yr ardal gopi o'r map o Landdeiniolen ac mi ges i sioc pan glywais fod plant lleol wedi penderfynu mynd am dro i chwilio am yr hanesion ar y map. Doeddwn i ddim yn disgwyl hynny o gwbl. Mae eraill wedi dweud nad oedden nhw'n gwybod bod caer yn y cae drws nesa, er enghraifft, a'u bod rŵan am fynd allan i ddarganfod eu hanes lleol.

“Dw i wrth fy modd fy mod i'n helpu pobl i ddarganfod eu **cynefin** am y tro cyntaf. Dw i'n trefnu teithiau cerdded gydag arweinyddion rŵan hefyd. Mae thema i bob taith, er enghraifft **y Chwyldro Diwydiannol**. Os ydach chi'n awyddus i wneud rhywbeth a fydd yn dda i'ch iechyd chi ac yn eich helpu i ddysgu mwy am hanes yr ardal ar yr un pryd, bydd croeso mawr i chi!”

(Addasiad o erthygl ar wefan *BBC Cymru Fyw*)

1. Mi fuodd Gareth yn gweithio i Sefydliad Prydeinig y Galon fel llefarydd. Mi fyddwn ni'n clywed yn aml ar y newyddion am rywbeth sy wedi cael ei ddeud “gan llefarydd ar ran” rhyw sefydliad neu fudiad. Gorffennwch y brawddegau isod, gan gysylltu enw'r sefydliad â'r neges:

Dywedodd llefarydd ar ran ...

Heddlu Dyfed-Powys	nad ydy Josh Tomos yn debygol o fod yn ffit ar gyfer gêm nesa'r bencampwriaeth.
Banc Lloegr	y bydd y Gwasanaeth Iechyd yn cael 2% yn fwy o arian y flwyddyn nesaf.
Cymdeithas yr Iaith	fod 600,000 o bobl wedi bod i gopa'r Wyddfa dros y flwyddyn ddiwethaf.
Undeb Rygbi Cymru	y bydd cyfres ddrama newydd yn cael ei ffilmio yn Aber-twyn yn ystod y gaeaf.
Llywodraeth Cymru	eu bod wedi arestio tri dyn yn Aberystwyth neithiwr.
Parc Cenedlaethol Eryri	y dylai'r archfarchnadoedd dalu mwy i ffermwyr am eu llefrith.
S4C	y byddan nhw'n ymgyrchu i gael gwasanaeth Cymraeg gwell gan y banciau.
Undeb Amaethwyr Cymru	na fydd cyfraddau llog yn codi'r mis nesaf.

2. Dach chi'n gwybod beth ydy cromlech? Sut mae cromlechi'n edrych (neu sut roedden nhw'n edrych yn hanesyddol)? Tynnwch lun o gromlech yma i'ch helpu i ddisgrifio:

3. Siaradwch:

- Dach chi'n nabod eich cynefin ac yn gwybod hanes yr ardal?
- Oes gweddillion neu olion hanesyddol ger eich cartref?
- Dach chi'n cerdded llawer?
- Dach chi'n fwy tebygol o gerdded yn agos at gartref neu'n bellach i ffwrdd?
- Dach chi'n cerdded efo grŵp ffurfiol, ar eich pen eich hun neu efo teulu/ffrindiau?

Gwyllo a gwrando – Trefnu teithiau cerdded

Edrychwch ar y darn fideo a nodwch beth mae'r siaradwr yn awgrymu ydy'r pethau pwysicaf i'w cofio wrth drefnu taith.

1.
2.
3.

Ydy'r math o deithiau sy'n cael eu trafod yn y fideo yn apelio atoch chi?

Siaradwch

Meddyliwch am daith gofiadwy y buoch chi arni gyda grŵp o bobl. Trafodwch:

- Taith i le oedd hi?
- Pwy oedd ar y daith a sut deithioch chi?
- Be weloch chi a/neu be wnaethoch chi?
- Wnaethoch chi fwynhau?
- Dach chi'n cofio faint gostiodd y daith?

Deialog

Cymerwch un o rannau'r ddeialog a'i hymarfer efo'ch partner. Ar ôl ymarfer, ceisiwch ailadrodd cymaint ag sy'n bosib heb edrych ar y sgript! Wedyn, ewch drwyddi eto gan newid y rhannau sy wedi eu tanlinellu.

Mari: Hei Huw! Dw i isio siarad efo ti. Mae'n amser i ni drefnu trip Blwyddyn 5 a Blwyddyn 6.

Huw: Wel, wel, mae'r amser yna o'r flwyddyn wedi dŵad eto – mae'r wythnosau yn mynd heibio yn gynt ac yn gynt bob blwyddyn!

Mari: Ydyn wir, a'r blynyddoedd yn mynd heibio hefyd! Beth bynnag, yn ôl at y trefniadau – wyt ti'n hapus i ni drefnu ar gyfer y ddau ddosbarth efo'i gilydd eto?

Huw: O ydw, mae'n arbed gwaith i'r ddau ohonon ni – mi fasai rhaid i mi wneud dwywaith cymaint o waith taswn i'n trefnu ar fy mhen fy hun.

Mari: Mi fasai'r gost yn uwch hefyd, efo hanner y seddi ar y bws yn wag. Reit, i le awn ni eleni 'te?

Huw: Dw i ddim yn siŵr. I le aethon ni'r llynedd, dwed?

Mari: I'r Amgueddfa Lechi, ac mi aethon ni yno dair blynedd yn ôl hefyd. Dw i ddim isio mynd yno am y trydydd tro.

Huw: Na, na finnau chwaith. Be am Alton Towers?

Mari: O na, mi fydd y plant yn mynd yn wyllt yno. Mi fasai'n well gen i ymweld â rhywle mwy addysgiadol.

Huw: Mi fedren ni fynd i'r Llyfrgell Genedlaethol 'ta – mi fyddan nhw'n ddistawach yn fan 'na!

Mari: Hmmm, ychydig bach yn rhy ddistaw, ella, ac mi fasen nhw'n fwy gwyllt ar y bws wedyn!

Huw: Pwynt da. Oes gen ti unrhyw syniadau 'ta?

Mari: Nac oes, ond dyma'r chweched trip i mi efo Blwyddyn 6 ac mi hoffwn i fynd i rywle gwahanol y tro 'ma.

Huw: Be am ofyn i'r plant 'ta – ella byddan nhw'n medru meddwl am rywle da.

Mari: Syniad da – mi ofynna i i Flwyddyn 6 y prynhawn 'ma a gofynna di i Flwyddyn 5.

Huw: Dyna ni 'ta, dyna hynny wedi'i setlo!

Trefnu taith y dosbarth

- Pa fath o daith dach chi am ei threfnu?
- I le dach chi am fynd a phryd?
- Sut dach chi isio teithio?
- Oes angen bwcio tocynnau i rywle?
- Oes angen trefnu bwyd? Oes angen bwcio ymlaen llaw?
- Faint fydd y daith yn ei gostio?
- Penderfynwch pwy sy'n gyfrifol am bob agwedd ar y trefniadau, am gysylltu ag unrhyw leoliad, cwmni bws/teithio ac ati, ac am gadarnhau'r manylion.

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

trafod teithiau a llefydd diddorol i ymweld â nhw.	
trafod trefniadau taith.	
cofio a defnyddio mwy o eiriau ac idiomau.	

Uned 18 – Does 'na nunlle'n debyg i adre...

Nod yr uned hon ydy...

- Dysgu pryd i ddefnyddio **y** efo'r cymal enwol
- Trafod cartrefi o bob math
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

clied(au)	<i>catch(es), latch(es)</i>
ysgol(ion)	<i>ladder(s) hefyd, school(s)</i>

bwriad(au)	<i>intention(s)</i>
cleient(iaid)	<i>client(s)</i>
cyntedd(au)	<i>foyer(s)</i>
dyrnaid (dyrneidiau)	<i>fistful(s), handful(s)</i>
gwneuthurwr (-wyr)	<i>manufacturer(s)</i>
perchennog (perchnogion)	<i>owner(s)</i>

anghysbell	<i>remote</i>
cron	<i>round</i> (ffurf fenywaidd 'crwn')
cyfyng	<i>confined</i>
gaeafol	<i>wintry</i>

cysuro	<i>to comfort</i>
gorlifo	<i>to overflow</i>

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Deialog

A: Rwyt ti'n ôl yn gynnar! Be sy'n bod? Pam rwyt ti'n edrych arna i fel yna?

B: Ro'n i'n meddwl (y) baset ti wedi tacluso tra o'n i allan.

A: Oes angen tacluso?

B: Wrth gwrs bod angen tacluso! Edrycha ar y llestri ym mhob man!

A: Do'n i ddim wedi sylwi. Ella (y) dylet ti fod wedi gofyn i mi...

B: Do'n i ddim yn meddwl bod angen gofyn. Be wyt ti wedi bod yn wneud?

A: Ymlacio. Mae gen i hawl i ymlacio ar ddydd Sadwrn, toes? Dw i ddim yn meddwl (y) ca i funud i mi fy hun wythnos nesa. Mae hi fel ffair yn y gwaith ar hyn o bryd.

B: Nac oes, does gen ti ddim hawl i ymlacio pan fydd blerwch fel hyn yn y tŷ. Roedd det ti'n meddwl (y) baswn i'n tacluso ar dy ôl di, toedd det!

A: Nac o'n i wir! Ond mi a' i i dacluso rŵan. Wyt ti'n meddwl y byddi di n hapus wedyn?

Help llaw – 'y' efo'r Cymal Enwol

Yn yr uned hon, mi fyddwn ni'n ymarfer defnyddio'r **y** yn drylwyr. Dydy pobl ddim bob amser yn deud yr **y** wrth siarad, ond mae angen yr **y** wrth ysgrifennu'n ffurfiol.

Mi edrychon ni ar y cymal enwol yn Uned 5. Dyma sut dan ni'n cysylltu brawddegau â'i gilydd. Dan ni'n defnyddio **bod** i ffurfio'r cymal enwol **efo'r amser presennol, perffaith** (wedi), **amherffaith** (roedd) a **gorberffaith** (roedd wedi), e.e.

Dw i'n meddwl **ei bod hi'n** athrawes wych.

Roedd o'n meddwl **ei fod o** wedi cael bagen.

Efo'r **dyfodol** a'r **amodol**, dan ni'n defnyddio **y** i gysylltu dau hanner y frawddeg, e.e.

Mae o'n meddwl **y bydd o'n** cael lifft Dw i'n meddwl **y dylet ti** fynd adre.

Mae o'n meddwl **y ceith o'r** swydd. Dw i'n meddwl **y medrwn i** newid olwyn car.

Ro'n i'n gwybod **y basech chi'n** ennill.

Mae **y** yn troi'n **yr** o flaen llafariad, e.e.: Dw i'n gobeithio **yr eith o** adre cyn bo hir.

Ymarfer

Llenwch y bylchau yn y golofn ar y dde. Yna, gwnewch yr ymarfer efo'ch partner, heb edrych ar y papur.

Dy fai di ydy o.	Dw i'n meddwl y dylwn i ymddiheuro.
Fy mai i ydy o.	Dw i'n meddwl y dylet ti ymddiheuro.
Ei fai o ydy o.	Dw i'n meddwl ymddiheuro.
Ei bai hi ydy o.	Dw i'n meddwl ymddiheuro.
Ein bai ni ydy o.	Dw i'n meddwl ymddiheuro.
Eu bai nhw ydy o.	Dw i'n meddwl ymddiheuro.

Cysylltu cymalau

Cysylltwch y ddau gymal i greu brawddeg yn y **dyfodol** neu'r **amodol**. Mae'r un cyntaf wedi ei wneud i chi. Cofiwch dreiglo gwrthrych y ferf (*object of the verb*), e.e. Dw i'n meddwl y dylet ti fwyta brecwast iach.

Dyfodol

1. Mi ddudodd y tiwtor + ni + sefyll arholiad yn yr haf.

Mi ddudodd y tiwtor y byddwn ni'n sefyll arholiad yn yr haf.

2. Dw i'n meddwl + fi + ymlacio dydd Sadwrn.

.....

3. Gobeithio + chi + hapus yn eich cartref newydd.

4. Mae hi'n siŵr + hi + medru talu'r biliau ar ei phen ei hun.

Amodol

1. Ella + ti + tacluso'r garej.
Ella y dylet ti dacluso'r garej.

2. Maen nhw'n meddwl + nhw + symud i fyw mewn byngalo.

3. Dw i'n meddwl + ti + peintio'r gegin yn las.

4. Mae o'n meddwl + fo + cael help i llau'r tŷ.

Efo'ch partner, meddylwch am ymatebion i'r brawddegau hyn gan ddefnyddio **y + bydd/dylai, e.e.:**

1. Maen nhw wedi colli'r bws. Dw i'n meddwl y dylen nhw ffonio am dacsî.

2. Sut fydd y tywydd fory?

3. Dw i ddim yn siŵr lle i fynd ar fy ngwyliau eleni.

4. Mae 'na lawer o chwyn yn yr ardd.

5. Wyt ti'n meddwl y byddi di'n byw yn y fflat yma am dipyn?

Y tro yma, newidiwch y ferf:

1. Wyt ti wedi gweld Dai yn ddiweddar? Mae'n siŵr y gwela i fo fory.

2. Wyt ti wedi ffonio Dai yn ddiweddar?

3. Wyt ti wedi siarad efo Dai yn ddiweddar?

4. Wyt ti wedi talu Dai yn ddiweddar?

Y tro hwn, rhaid penderfynu oes isio **bod** neu **y**. Unwch ddau hanner y brawddegau:

1. Maen nhw'n deud mi fydd cyfraddau llog yn codi'r mis nesa.

2. Diolch byth rwyt ti wedi galw ar yr adeg iawn.

3. Mi ddudodd hi roedd hi'n bwriadu astudio cyfrifiadureg.

4. Ro'n i'n gobeithio basai'r elfennau gwahanol yn dod at ei gilydd.

5. Maen nhw'n sicr mi fydd pobl yn heidio yn eu miloedd.

6. Y newyddion da ydy dw i'n mynd i'r Wladfa ar wyliau.

Cyfieithwch:

1. *I heard that he lives in a remote cottage.*

2. *They think there will be an earthquake in the area.*

3. *The doctor said that she has had a heart attack.*

4. *He was hoping there would be a strong church in the parish.*

5. *I'm sure I'll wear the dress again on a special occasion.*

Gwyllo a gwrando

Mi fyddwch chi'n gwyllo rhan o'r rhaglen *Adre*, lle mae Nia Parry yn ymweld â chartref y bardd Aneirin Karadog ym Mhontyberem.

Rhowch gylch o gwmpas y geiriau hyn pan fyddwch chi'n eu clywed nhw:

Gawn ni fynd i fusnesu?		cyntedd	cyfyng
mae'n gywilydd	gwneuthurwr	mwythau	arbed lle
cleientiaid	cadair farddol	daearyddiaeth	braidd yn aeafol
lolfâ lôn	efo'r bwriad	gorlifo	cynganeddu

1. Pa fath o fwrdd sy gynnyn nhw? Pam?

2. Beth mae Laura, gwraig Aneirin, yn ei wneud yn y lolfa?

3. Beth ydy canolbwynt y lolfa?

4. I ba gyfeiriad mae'r ardd yn wynebu? Beth sy'n dda am hynny?

5. Yn ôl Sisial, merch Aneirin a Laura, pwy sy ddim yn cael eistedd yn y gadair farddol?

6. Pa fath o offer sy mewn bocsys yn swyddfa Aneirin?

7. Pa fath o lyfrau ydy rhai Laura?

8. Beth sy ar y poster yn swyddfa Aneirin?

Siaradwch

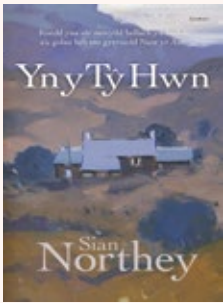
	Cwestiwn	Enw
	Pwy sy'n byw mewn hen dŷ?	
	Pwy sy wedi syrthio mewn cariad â thŷ neu adeilad o'r blaen?	
	Pwy oedd yn treulio llawer o amser yn chwarae ac yn crwydro tu allan pan oedden nhw'n blant?	
	Oes gan rywun gi?	
	Oes rhywun yn gwybod be ydy 'rhiniog'?	
	Oes rhywun yn gwybod be ydy 'cadair esmwyth'?	
	Oes gan rywun dân?	
	Pwy oedd yn chwarae mewn cuddfan (<i>den</i>) gyfrinachol pan oedden nhw'n blant?	
	Pwyasai'n hoffi byw mewn lle anghysbell?	

Darllen

Addasiad o *Yn y Tŷ Hwn* gan Siân Northey

Geirfa: **perchennog cron** **arddegau dyrnaid** **cysuro pwylllog** **cliced**

Ar ei phen ei hun roedd hi y tro cyntaf iddi weld Nant yr Aur, plentyn un ar ddeg oed, braidd yn unig, ychydig yn rhamantus, yn crwydro ar ei phen ei hun efo'i chi. Roedd ganddi ddarlun clir yn ei meddwl o Meg, yr ast goch, yn rhedeg i lawr at yr afon. Yr adeg honno crwydrai Anna ar ei phen ei hun o ben bore tan ddiwedd pawns heb neb yn poeni amdani.

Ac fe welodd hi'r tŷ gwag, ymhell o bob man. Eisteddodd wrth y drws yn bwyta'i brechdan gaws gan deimlo mai hi oedd ei **berchennog**.

Hyd yn oed yn ei **harddegau**, byddai'n crwydro yno pan fyddai pethau'n ddrwg gartref. Roedd Meg bellach yn rhy hen i ddod efo hi, ac yn hytrach na bwyta brechdan gaws byddai'n mwynhau sigarét dawel a gadael i'r tŷ ei **chysuro**. Welodd hi neb arall yno erioed. Efallai mai dyna pam roedd hi mor rhwydd meddwl mai hi oedd perchennog Nant yr Aur.

Roedd drws Nant yr Aur yn un llydan, a cherrig yn fwa uwch ei ben. Cerddodd yn syth ato. Rhoddodd ei bawd ar y **glicied** a gwthio. Ac am y tro cyntaf erioed, fe agorodd y drws, yn llydan agored. Doedd dim amser i ailfeddwl. Ystafell wedi'i haddurno'n syml iawn, a tân coed yn y simne fawr yn y pen – ystafell heb 'run bod dynol ynddi. Camodd i mewn. Roedd yna ddysgl o ffrwythau ar y ford **gron** dderw, a heb feddwl, gafaelodd mewn **dyrnaid** o rawnwin a'u bwyta'n araf, un ar y tro, gan edrych yn **bwyllog** o gwmpas y stafell.

© y testun Siân Northey

Yn y Tŷ Hwn (Gwasg Gomer, 2011)

Diolch yn fawr i Siân Northey am ei chaniatâd i addasu rhan o'i nofel.

1. Heb edrych yn ôl, ceisiwch gofio pa air sy'n dilyn y geiriau yma yn y darn:

darlun	
brechdan	
sigarét	
tân	

2. Efo'ch partner, ffeindiwch y cyfieithiad Cymraeg i'r geiriau hyn:

from early morning to late afternoon
rather than
She never saw anyone else there.
wide open
the round oak table

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio y efo'r cymal enwol.	
siarad am gartrefi a bywyd y cartref.	

Uned 19 – Cerddoriaeth

Nod yr uned hon ydy...

- Defnyddio pwyslais efo'r cymal enwol
- Trafod cerddoriaeth o bob math
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

allweddell(au)	<i>keyboard(s)</i>
gwerin	<i>folk</i>

curiad(au)	<i>beat(s)</i>
gweithdy (gweithdai)	<i>workshop(s)</i>
lleisydd (lleiswyr)	<i>vocalist(s)</i>
nodyn (nodau)	<i>note(s)</i>
rhyddid	<i>freedom</i>
soddgrwth (soddgrythau)	<i>cello(s), violoncello(s)</i>
tant (tannau)	<i>string(s)</i>
uchelfan(nau)	<i>peak(s), height(s)</i>

anelu (at)	<i>to aim for</i>
annog	<i>to encourage</i>
bodoli	<i>to exist</i>
denu	<i>to attract</i>
dosbarthu	<i>to distribute, to deliver; to classify</i>
hysbysebu	<i>to advertise</i>
rhyddhau	<i>to release</i>
ysbrydoli	<i>to inspire</i>

trydanol	<i>electric, electrical</i>
-----------------	-----------------------------

ochr yn ochr	<i>side by side</i>
---------------------	---------------------

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Adolygu ‘y’ efo’r cymal enwol

Gweithiwch efo’ch partner.

- Edrychwch ar y gweithgareddau yn y blwch isod.
- Penderfynwch (yn unigol) pa weithgaredd yr hoffech chi fynd iddo, a rhowch gylch o’i gwmpas.
- Yna, fel pêr, rhaid i chi ddyfalu pa weithgaredd yr hoffai pob aelod arall o’r dosbarth fynd iddo, a chreu brawddegau gan ddefnyddio **y** efo’r cymal enwol, e.e. ‘Dan ni’n meddwl y basai XX yn dewis mynd i gyngerdd clasurol’.
- Mi fydd y tiwtor yn holi i weld pa weithgaredd yr hoffai pob aelod o’r dosbarth fynd iddo. Mi fyddwch chi’n cael pwynt am bob ateb cywir. Pob lwc!

opera	cyngerdd roc trwm mewn stadiwm	sesiwn werin yn y dafarn
sioe gerdd	cyngerdd band pres	ymarfer côr recorders
cyngerdd clasurol	cyngerdd band pop	cyngerdd côr meibion
dawnsio mewn clwb nos		

Siaradwch – Dangoswch eich hoff albwm neu lun o’ch hoff artist cerddorol. Pam mae’r albwm neu’r artist yn bwysig i chi?

Help llaw – PWYSLAIS efo’r Cymal Enwol

Yn Uned 17, mi wnaethon ni ymarfer defnyddio **y** efo’r cymal enwol. Rŵan dan ni’n ymarfer pwyslais efo’r cymal enwol.

Edrychwch ar y brawddegau hyn:

Mae Gwen yn gantores opera.	DIM PWYSLAIS
Cantores opera ydy Gwen.	PWYSLAIS

Dw i’n gwybod bod Gwen yn gantores opera.	DIM PWYSLAIS
Dw i’n gwybod mai cantores opera ydy Gwen.	PWYSLAIS

Dan ni’n defnyddio’r gair **mai** i gysylltu dau hanner y frawddeg, a **does dim** angen newid yr ail hanner.

Yn y de maen nhw’n defnyddio’r gair **taw** yn lle **mai**.

Cofiwch: does dim treigladd ar ôl **mai** na **taw**.

Unwch ddau hanner y brawddegau hyn. Mae’r un gyntaf wedi’i gwneud i chi.

1. Ella + fo ydy drymiwr y band.
Ella mai fo ydy drymiwr y band.
2. Dw i’n sicr + yng Nghanolfan y Mileniwm mae’r cyngerdd.
.....
3. Dw i’n sicr + mae’r gêm yn Stadiwm y Mileniwm.
.....
4. Mae o’n deud + mae John yn barod i fynd adre.
.....
5. Mae o’n deud + am naw o’r gloch mae’n rhaid iddo fo adael.
.....
6. Dw i’n gobeithio + dyma’r gân olaf am heno.
.....
7. Dw i’n gobeithio + mi fyddan nhw’n canu eu sengl newydd.
.....
8. Dw i’n clywed + Erin ydy’r arweinydd heno.
.....
9. Dw i’n clywed + mae Erin yn arwain y côr heno achos bod Bethan yn sâl.
.....

Darllen

Llenwch y bylchau hyn a siaradwch am eich atebion â'ch partner:

1. Dw i'n meddwl mai ydy un o fy hoff gantorion.
2. Dw i'n sicr mai ydy un o fy hoff ganeuon erioed.
3. Dw i'n meddwl mai oedd fy hoff grŵp pan o'n i yn yr ysgol.
4. Dw i'n meddwl mai ydy un o'r lleoliadau gorau ar gyfer cyngerdd yng Nghymru.

Dewiswch gyfnod a thrafodwch: Dw i'n meddwl mai cerddoriaeth y 50au/60au/70au/80au/90au/00au/presennol ydy'r gerddoriaeth orau.

Cwis Gwranddo

Mi fyddwch chi'n gweithio mewn timau. Rhaid i chi ddyfalu beth ydy'r 10 offeryn sy'n cael eu chwarae. Adroddwch yn ôl i'r dosbarth yn defnyddio **mai**, e.e. 'Dan ni'n meddwl mai piano ydy o'. Pob lwc!

Pwy oedd Y Blew?

Geirfa:

bodoli	lleisydd	allweddellau	cyfnod	hysbysebu
dosbarthu	gwerin	adlewyrchu	rhyddid	denu

Dim ond un sengl recordion nhw, a dim ond am 8 mis yn 1967 roedden nhw'n **bodoli**. Serch hynny, maen nhw'n fand pwysig iawn yn hanes cerddoriaeth Gymraeg. Pam? Wel, maen nhw'n dweud mai nhw oedd y grŵp roc trydanol cyntaf i ganu yn Gymraeg.

Pedwar o fyfyrwyr Prifysgol Aberystwyth oedd aelodau'r band, sef Maldwyn Pate (prif **leisydd**), Richard Lloyd (gitâr flaen), Dafydd Evans (gitâr fas) a Dave Williams (**allweddellau**). Roedden nhw'n teimlo bod canu pop Cymraeg yn hen ffasiwn a bod angen rhywbeth newydd a chyffrous i bobl ifanc Cymru.

Ar ôl eu gigs llwyddiannus yn ardal Aberystwyth, aethon nhw ati i drefnu 50 o gigs o gwmpas de Cymru. Yn wahanol i fandiau Cymraeg eraill y **cyfnod**, roedd agwedd broffesiynol iawn ganddyn nhw. Gwarion nhw lawer o arian ar offer a **hysbysebu**. Prynnon nhw fan roedden nhw'n ei galw'n 'Blewfan' a **dosbarthu** miloedd o daflenni'n dweud "Mae'r Blew yn dod!".

Gwyllo a gwrando 1

Daeth llawer o bobl i weld y ffenomen newydd yma. Ar ôl un gig roedd merched wedi ysgrifennu negeseuon mewn lipstick dros y 'Blewfan'. Ond heblaw am gig yn Eisteddfod y Bala, wnaeth Y Blew ddim perfformio yn y gogledd. Doedden nhw ddim yn meddwl y basai croeso iddyn nhw achos bod canu **gwerin** mor boblogaidd yno.

Recordiodd y band eu sengl – 'Maes B' – yn haf 1967. Maes B oedd enw'r cae yn Eisteddfod y Bala lle perfformion nhw. Mae'r gân yn **adlewyrchu** gobaith, **rhyddid** a hwyl haf 1967 – *The Summer of Love*. Ond, daeth y band i ben ym mis Rhagfyr 1967.

Yn 1997, aeth yr Eisteddfod yn ôl i'r Bala ac roedd llawer o sôn am Y Blew ac Eisteddfod 1967. Penderfynwyd galw'r ardal newydd i bobl ifanc yn 'Maes B'. Ers hynny mae Maes B wedi **denu** cannoedd o bobl ifanc bob blwyddyn i fwynhau cerddoriaeth roc yn Gymraeg.

1. Ar ôl darllen yr erthygl, edrychwch ar y brawddegau yma efo'ch partner a deud 'Dw i'n meddwl mai...' os ydy'r frawddeg yn wir, neu 'Dw i ddim yn meddwl mai...' os ydy'r frawddeg ddim yn wir. Er enghraifft:

Band gwerin oedd Y Blew. = > Dw i ddim yn meddwl mai band gwerin oedd Y Blew.

- i. The Summer of Love oedd haf 1967.
- ii. Cerddoriaeth jazz oedd hoff gerddoriaeth pobl y gogledd.
- iii. Un record wnaeth Y Blew.
- iv. Dafydd Evans oedd prif leisydd Y Blew.
- v. Maes X ydy enw'r ardal i bobl ifanc yn yr Eisteddfod Genedlaethol.

2. Enwau benywaidd ydy **cerddoriaeth** a **cân**. Cofiwch fod ansoddair yn treiglo'n **feddal** ar ôl enwau benywaidd. Felly, be ydy:

folk song good song
classical music different music
sad song popular music

Siaradwch:

- Dach chi'n gwrando ar unrhyw gerddoriaeth Gymraeg?
- Dach chi'n gwrando ar gerddoriaeth mewn ieithoedd eraill?
- Pa mor bwysig ydy iaith caneuon i chi?

Mi fyddwch chi'n gwyllo fideo am fachgen o'r enw Gwydion Rhys sy wedi cael ei ddewis i arwain Cerddorfa Genedlaethol Gymreig y BBC yng ngŵyl 'Proms yn y Parc'.

1. Yn gyntaf, gwrandewch am y geiriau hyn:

tant nodyn curiad paratodau gweithdy ochr yn ochr
annog soddgrwth anelu am yr uchelfannau

2. Rhowch y rhifau cywir (mewn geiriau) yn y bylchau.

- i. Hwn ydy'r fed tro i ŵyl 'Proms yn y Parc' gael ei chynnal.
- ii. Mae Gwydion Rhys yn oed.
- iii. Mae o bobl wedi gwyllo'r fideo ar y we.

3. Atebwch y cwestiynau hyn:

- i. Pam doedd Gwydion Rhys ddim isio arwain y gerddorfa i ddechrau?
.....
- ii. Ydy'r digwyddiad wedi bod yng ngogledd Cymru o'r blaen?
.....
- iii. Beth mae'r Proms yn ei wneud, yn ôl Anwen Rees?
.....
- iv. Beth ydy prif ddiddordeb Gwydion Rhys?
.....
- v. Pa offerynnau mae o'n eu chwarae?
.....

Siaradwch

- Oeddech chi'n chwarae offeryn pan oeddech chi'n fengach?
- Oedd gynnoch chi hobi neu ddiddordeb dach chi ddim yn ei ddilyn erbyn hyn? Pam mae hynny?
- Dach chi'n difaru rhoi'r gorau i unrhyw hobi?

Gwyllo a gwrando 2

Gwylwch y fideo yma o Kizzy Crawford yn siarad am ei cherddoriaeth, a'i fersiwn hi o'r gân werin Gymraeg, 'Dafydd y Garreg Wen'.

1.

Lle gaeth Kizzy Crawford ei magu?
2.

Ar ba fath o gerddoriaeth roedd hi'n gwrando pan oedd hi'n ifanc?
3.

Beth ysbrydolodd hi i gyfansoddi caneuon?
4.

Sut ddysgodd hi 'Dafydd y Garreg Wen'?
5.

Pam roedd hi'n hoffi fersiwn Bryn Terfel o'r gân?
6.

Beth roedd hi isio ei wneud yn ei fersiwn hi?

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio pwyslais efo'r cymal enwol.	
trafod a mynegi barn am gerddoriaeth.	

Uned 20 – Fi ydy'r person gorau ar gyfer y swydd!

Nod yr uned hon ydy...

- Defnyddio pwyslais mewn brawddegau
- Siarad am fyd gwaith
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

desg ymholiadau (desgiau)	<i>enquiry desk(s)</i>
prentisiaeth(au)	<i>apprenticeship(s)</i>

datblygiad(au)	<i>development(s)</i>
labordy (labordai)	<i>laboratory (-ies)</i>
morgais (morgeisi)	<i>mortgage(s)</i>
saer (seiri)	<i>carpenter(s)</i>
ymgeisydd (ymgeiswyr)	<i>candidate(s)</i>

diogelu	<i>to protect, to safeguard</i>
ymddwyn	<i>to behave</i>

Anghenion Dysgu Ychwanegol	<i>Additional Learning Needs</i>
ar fy liwt fy hun / ar dy liwt dy hun / ar ei liwt ei hun ...	<i>freelance</i>
llawn cystal	<i>just as good, equal to</i>

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Help llaw

Pwyslais

Dan ni wedi ymarfer defnyddio **mai** i roi pwyslais mewn brawddeg. Rŵan dan ni'n ymarfer y patrwm pwysleisiol, ac yn dysgu pryd i ddefnyddio'r geiriau **sy** ac **ydy** wrth roi pwyslais.

1. Edrychwch ar y gwahaniaeth rhwng y brawddegau hyn:

- Meddyg dw i. Dw i'n feddyg. *I am **a** doctor.*
- Fi ydy'r meddyg. *I am the doctor.*
- Athrawes o'n i. Ro'n i'n athrawes. *I was **a** teacher.*
- Fi oedd yr athrawes. *I was the teacher.*

2. I ddeall pwyslais, mae angen deall pwy neu beth ydy'r **goddrych** (*subject*).

Brawddeg heb bwyslais	Pwyslais ar y goddrych
Dw i'n mynd i'r gwaith. Mae o'n gweithio yng Nghonwy. Mae cwrs hyfforddi yma, heddiw.	Fi sy'n mynd i'r gwaith. Fo sy'n gweithio yng Nghonwy, nid fi. Cwrs hyfforddi sy yma heddiw, nid cyngerdd.
Mi ddudes i. Mi ofynnnon nhw. Mi adawodd hi. Mi glywon ni. Mi ga' i. Mi fydd hi'n mynd. Roedd hi yn y dafarn.	Fi dd udodd. Nhw o fynnodd. Hi a dawodd. Ni g lywodd. Fi g eith. Hi f ydd yn mynd. Hi oedd yn y dafarn.

Tanlinellwch y goddrych yn y brawddegau hyn:

- Mae John yn prynu car newydd o'r garej yn Abergele.
- Mae Liz yn mynd i weld ffilm yn y sinema heno.
- Mae'r teulu'n gwrsylla wrth y llyn ar hyn o bryd.

Ailysgrifennwch y brawddegau efo'r pwyslais ar y goddrych.

-
-
-

Dach chi'n gwybod? Atebwch efo pwyslais!

- Pwy ydy nawddsant Cymru?
- Be sy'n digwydd ar 25 Ionawr?
- Pwy oedd Richard Burton?
- Be ydy mynydd ucha Cymru?
- Be oedd syniad Aneurin Bevan?
- Pa raglenni fydd ar S4C heno?
- Be sy ar faner Cymru?
- Pa liw ydy cennin Pedr?
- Be sy'n cael ei chwarae yn Stadiwm Principality?
- Faint o barciau cenedlaethol sy yng Nghymru?
- Pwy oedd 'Bardd y Gadair Ddu'?

Os byddwn ni'n pwysleisio rhan o'r frawddeg heblaw am y goddrych, dan ni'n newid trefn y frawddeg. Dan ni'n rhoi'r rhan dan ni'n ei phwysleisio ar ddechrau'r frawddeg bob tro, e.e.

Mae John yn prynu car newydd o'r garej yn Abergele >
O'r garej yn Abergele mae John yn prynu car newydd.
Pwysleisiwch y geiriau sy wedi'u tanlinellu:

- Mae Liz yn mynd i weld ffilm yn y sinema heno.
- Mae'r teulu'n gwrsylla wrth y llyn ar hyn o bryd.
- Mae Pobol y Cwm ar S4C.
- Dw i'n dŵad o Ogledd Lloegr.

Darllen – Lleisiau o lawr y ffatri

Darllenwch y deialogau hyn efo'ch partner. Yna, darllenwch nhw eto gan bwysleisio'r geiriau sy wedi'u tanlinellu. Cofiwch mai **ia / naci** ydy'r ateb i frawddegau pwysleisiol, felly mi fydd angen newid ambell ateb, sy wedi'u tanlinellu hefyd.

Geirfa:
cangen **morgeisi** **desg ymholiadau** **cyfreithiwr**

Deialog 1

- A:** Be ydy gwaith dy bartner di?
B: Mae o'n gogydd.
A: Ydy o'n gweithio mewn bwyty?
B: Nac ydy. Mae o'n gweithio mewn cartref henoed.
A: Ael y Bryn?
B: Naci. Mae o'n gweithio yn Awel Deg.
A: Hwnna ydy'r cartref wrth yr ysgol, ia?
B: Ia, dyna ti. Mae cwpwl hyfryd o Wlad Pwyl yn rhedeg y lle. Mae o'n mwynhau gweithio yno.

Deialog 2

- A:** Lle rwyt ti'n gweithio erbyn hyn?
B: Dw i'n dal yn y banc ond mi symudes i i **gangen** newydd tua dwy flynedd yn ôl. Dw i'n gweithio ym Mhorthmadog rŵan.
A: Sut mae pethau'n mynd?
B: Da iawn. Dw i'n rheoli'r adran **forgeisi**.
A: Ydy Claire Williams yn dal i weithio ar y **ddesg ymholiadau**?
B: Ydy. Mae Claire yn dal yno. Mae hi'n un dda. Be amdanat ti? Wyt ti yn swyddfa'r cyfreithiwr?
A: Ydw – ers ugain mlynedd! Paid â sôn – mae'n dwll o le!

Prosiect cyffrous gan Archif Menywod Cymru ydy 'Lleisiau o Lawr y Ffatri'. Mae'n nodi hanesion merched oedd yn gweithio mewn ffatrïoedd yng Nghymru rhwng 1945 ac 1975. Recordiwyd siaradwyr oedd yn gweithio mewn dros 200 o wahanol ffatrïoedd. Erbyn hyn, mae'r rhan fwyaf o'r ffatrïoedd hyn wedi cau.

Geirfa: **cyfarwyddo** **diogelu** **llawn cystal** **saer**

Hanes Eirlys Lewis

Cafodd Eirlys Lewis ei geni ar Fawrth y cyntaf, 1949, i deulu mawr ym mhentref Garnswllt ger Rhydaman.

Gadawodd Eirlys yr ysgol yn bymtheg oed. Cafodd hi ei swydd gyntaf yn ffatri Pullman Flexolators, a oedd yn gwneud pethau metel fel sbrings ar gyfer gwelyau.

Ar ôl wythnos roedd hi wedi **cyfarwyddo** â sŵn mawr y ffatri ac yn teimlo'n ddigon cartrefol. Roedd ei brawd yn gweithio yno hefyd. Doedd hi ddim yn ennill cymaint o arian â'i brawd achos ei bod hi'n ifancach (ac o bosib, achos ei bod hi'n ferch) ond doedd hynny ddim yn ei phoeni hi ar y pryd.

Gwaith budr oedd e, yn ôl Eirlys. Un dasg beryglus oedd dipio pethau mewn asid i'w glanhau. Doedd dim gogls i **ddiogelu'r** llygaid. Y cyfan oedd ar gael oedd ffedog a phâr o fenig.

Er hynny, roedd hi'n mwynhau ei gwaith. "Roedd hwyl i'w gael mewn ffatri. Dach chi'n griw efo'ch gilydd ac mae pob un â'i stori."

Ar ôl gweithio mewn ffatrïoedd lleol eraill, cafodd Eirlys waith yn Vandervell Products, Caerdydd. Hyfforddwyd hi gyda dynion i weithio gyda pheiriannau mawr trwm y ffatri. Roedd llawer o ddynion yn anhapus bod merch yn gwneud yr un gwaith â nhw, ond yn y diwedd bu'n rhaid i lawer o ddynion ofyn iddi hi am help.

"Roedd fy nheulu i'n gofyn pam ro'n i'n gwneud yr un gwaith â dyn," meddai hi. "Ro'n i'n dweud, 'Achos fy mod i'n **llawn cystal** â dyn, os nad gwell.' Taswn i wedi cael y cyfle pan o'n i'n ifanc, baswn i wedi mynd naill ai'n fecanic neu'n **saer**."

Yn 1981, priododd Eirlys a gadawodd ffatri Vandervell. Aeth yn ôl i sir Gaerfyrddin i ffermio gyda'i gŵr. Doedd dim cyfle wedyn i ddefnyddio'r sgiliau ddysgodd hi yng Nghaerdydd.

Gwyllo a gwrando – Cyfweliad am swydd

Gorffennwch y brawddegau hyn gan ddefnyddio gwybodaeth o'r darn darllen:

- 1. Ym mhentref Garnswllt ger Rhydaman
- 2. Yn ffatri Pullman Flexolators
- 3. Tasg beryglus oedd
- 4. Dim ond ffedog a menig
- 5. Gwaith Eirlys yn Vandevell oedd
- 6. Ffermio wnaeth

Mi fasai Eirlys wedi mwynhau bod yn fecanic neu'n saer. Be fasech chi wedi mwynhau ei wneud? Trafodwch efo'ch partner, yna gorffennwch y frawddeg hon:

Taswn i wedi cael y cyfle pan o'n i'n ifanc, mi faswn i wedi ...

Geirfa:
ymgeisydd ymddwyn labordy datblygiad
Anghenion Dysgu Ychwanegol pennaeth prentisiaeth

Mi fyddwch chi'n gwyllo fideo o dri ymgeisydd yn cael eu cyfweld am swydd cynorthwydd dosbarth. Llenwch y tabl, yna trafodwch yr ymgeiswyr efo'ch partner. Pa ymgeisydd ydy'r gorau?

Enw	Hannah	Rhun	Manon
Profiad			
Pam mae o/hi isio'r swydd?			
Cymwysterau			
Syniadau			
Personoliaeth			
Gwisg a golwg			
Marc allan o 10			

Pwy ydy'r ymgeisydd gorau ar gyfer y swydd? Pam?

Dach chi rŵan yn medru darllen *Cawl a Straeon eraill* (Y Lolfa). Dyma'r clawr a'r paragraff cynta:

Dw i ddim yn gwybod pam o'n i'n synnu. Dywedodd Tommy ei fod yn mynd i werthu côt Ruby. Er hynny, pan welais i hi, yn hongian yn llipa yn ffenest y siop ffeirio, ro'n i'n teimlo fel tasai Tommy wedi fy mwrw i yn fy mol. Atseiniodd ei eiriau yn fy mhen.

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio pwyslais mewn brawddegau.	
siarad am fyd gwaith.	

Uned 21 – Anifeiliaid anwes

Nod yr uned hon ydy...

- Defnyddio'r amodol cryno
- Siarad am anifeiliaid anwes
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

tystiolaeth(au) evidence(s)

blinder(au) fatigue, weariness, trouble(s)

cerflun(iau) statue(s)

crud(au) cradle(s)

gofyniad (gofynion) requirement(s)

gwirionedd(au) truth(s)

milgi (milgwn) greyhound(s)

ailgartrefu to rehouse

amddiffyn (rhag) to protect, to defend

dyblu to double

hela to hunt

meiddio to dare

mwytho to pet, to fondle, to pamper

darpar prospective, expectant neu to be

delfrydol ideal

ffyddlon faithful

bod â meddwl mawr o rywun to hold someone in high regard

wrth reswm it stands to reason

y math yna o beth that kind of thing

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Help llaw

Mi edrychon ni ar yr amodol yn Uned 4. Dach chi'n medru defnyddio'r ffurfiau **mi hoffwn i**, **mi fedrwn i** a **mi ddylwn i**, ac ella eich bod yn gyfarwydd â'r ffurfiau **byddwn i** ac ati yn lle **mi faswn i**. Ond mae gan bob berf ffurfiau cryno'r amodol:

Synnu	Gofyn	Talu	Gweld
Mi synnwn i	Mi ofynnwn i	Mi dalwn i	Mi welwn i
Mi synnet ti	Mi ofynnet ti	Mi dalet ti	Mi welet ti
Mi synnai fo / hi	Mi ofynnai fo / hi	Mi dalai fo / hi	Mi welai fo / hi
Mi synnen ni	Mi ofynnen ni	Mi dalen ni	Mi welen ni
Mi synnech chi	Mi ofynnech chi	Mi dalech chi	Mi welech chi
Mi synnen nhw	Mi ofynnen nhw	Mi dalen nhw	Mi welen nhw

Mae ffurfiau cryno'r amodol yn defnyddio'r un rheolau treiglo â berfau cryno eraill:

Mi welech chi lawer o anifeiliaid. // Welech chi ddim llawer o anifeiliaid.

Gwnewch yr ymarferion hyn efo'ch partner (Partner 1 i wneud y rhan gyntaf a phartner 2 yn ymateb):

1. Taswn i'n eistedd yn y cefn... ... welwn i ddim llawer o'r cyngerdd.
2. Tasai Mair yn eistedd yn y cefn ...
3. Tasai Nasir yn eistedd yn y cefn ...
4. Tasen ni'n eistedd yn y cefn ...
5. Tasai'r plant yn eistedd yn y cefn ...

Mae'r ferf **meiddio** (*to dare*) yn dilyn yr un patrwm. Gwnewch yr ymarfer hwn efo'ch partner:

1. Dw i'n mynd ar streic. Feiddiet ti ddim!
2. Mae o'n mynd ar streic.
3. Mae hi'n mynd ar streic.
4. Dan ni'n mynd ar streic.
5. Maen nhw'n mynd ar streic.

Er gwybodaeth, dyma'r ffurfiau **llenyddol**, **ffurfiol** ar gyfer y berfau afreolaidd. Mi fyddwch chi'n gweld y ffurfiau hyn mewn rhai cylchgronau a llyfrau. Does dim rhaid i chi eu defnyddio, dim ond medru eu hadnabod nhw os dewch chi ar eu traws.

Mynd	Dod	Cael	Gwneud
Awn	Down	Cawn	Gwnawn
Aet	Doet	Caet	Gwnaet
Âi	Dôi	Câi	Gwnâi
Aem	Doem	Caem	Gwnaem
Aech	Doech	Caech	Gwnaech
Aent	Doent	Caent	Gwnaent

I ddefnyddio'r **amodol** yn y **gorffennol**, cofiwch fod rhaid defnyddio'r geiriau **bod wedi** efo berf gryno, fel hyn:

Mi hoffwn i fod wedi mynd.	<i>I would like to have gone.</i>
Mi fedren ni fod wedi ennill.	<i>We could have won.</i>
Mi ddylai hi fod wedi gofyn.	<i>She should have asked.</i>
Hoffwn i ddim bod wedi mynd.	<i>I wouldn't have liked to have gone.</i>
Fedren ni ddim bod wedi ennill.	<i>We couldn't have won.</i>
Ddylai hi ddim bod wedi gofyn.	<i>She shouldn't have asked.</i>

Mi fedrwch chi ddefnyddio'r ffurf gwmpasog hefyd, e.e. 'Mi faswn i wedi hoffi mynd' ac ati.

Ymarfer

Rhowch y **ffurfiau cryno** yn lle'r **ffurfiau cwmpasog** yn y brawddegau hyn.
Mae'r frawddeg gyntaf wedi'i gwneud i chi. Cofiwch y treigladau ar ôl berf gryno!

1. Mi faswn i'n hoffi cael ci, ond dw i'n gweithio oriau hir.
Mi hoffwn i gael ci, ond dw i'n gweithio oriau hir.

- 2. Faswn i ddim yn medru** cadw anifail anwes yn y fflat yma.

- 3. Mi fasai'r ci yn bwyta** fy nghinio i tasai fo'n cael cyfle.

4. Mi fasai hi'n hoffi cael cath, ond mae gynni hi alergedd i flew cath.

5. Does 'na ddim lle i gwningen yma ond mi faset ti'n medru cael bochdew.

- 6.** Faswn i ddim yn hoffi cael aderyn yn anifail anwes.

7. Mi fasen nhw'n cerdded bob dydd tasai gynnyn nhw gi.

8. Mi faswn i wedi medru mynd â'r ci am dro taset ti wedi gofyn i mi.

9. Mi faswn i wedi hoffi cael anifail anwes pan o'n i'n blentyn.

- 10.** Fasen ni ddim wedi medru ennill yn y sioe gŵn heb dy help di.

Gwyllo a gwrando 1 – Canolfan Anifeiliaid Llys Nini

Mi fyddwch chi'n gwyllo fideo am Ganolfan Anifeiliaid Llys Nini.

1. Rhowch gylch o gwmpas y geiriau hyn pan fyddwch chi'n eu clywed nhw:

drwy gydol ailgartrefu delfrydol wrth reswm gofynion
darpar berchnogion y math yna o beth dyblu

- 2.** Efo'ch partner, esboniwch pam mae'r geiriau hyn yn cael eu deud yn y fideo:

mis Ionawr

tad a mab

delfrydol

- 3.** Ar be mae'r RSPCA yn edrych wrth baru anifail â pherchennog? Nodwch o leiaf **dri** pheth.

- 4.** Mae'r cyflwynydd yn sôn am 'ofynion gofal' (*care requirements*). Fedrwn chi feddwl am ymadroddion eraill sy'n cynnwys y gair 'gofal'?

5. Mi fyddwch chi hefyd yn clywed y cyflwynydd yn deud 'darpar berchnogion' (*prospective owners*.) Mae 'darpar' yn ansoddair sy'n golygu *prospective*, *expectant* neu *to be*. Mae'n dŵad **cyn** yr enw bob amser, ac felly dan ni'n treiglo'n feddal ar ei ôl. Be, felly, ydy:

prospective buyer husband to be

expectant mother *prospective student*

expectant parents *prospective teachers*

Darllen

Gelert – Ci ffyddlon Llywelyn Fawr

Geirfa:

ffyddlon	cerflun	hela	amddiffyn	mwyrtho
meddwl mawr	blinder	bedd	gwarchod	tystiolaeth
crud	milgi	gwirionedd		

Gelert oedd ci Llywelyn Fawr, Tywysog Cymru (1173–1240). Tasech chi'n mynd i bentref hardd Beddgelert ger Llanberis yng ngogledd Cymru, gwelech chi ei fedd a **cherflun** ohono. Ond beth oedd mor arbennig am y ci hwn? Wedi'r cyfan, anifeiliaid i **hela** ac **amddiffyn** oedd cŵn amser maith yn ôl – nid anifeiliaid i'w **mwyrtho** ar y sofffa. Doedd pobl ddim yn eu caru nhw fel dan ni'n ei wneud heddiw ... nac oedden?

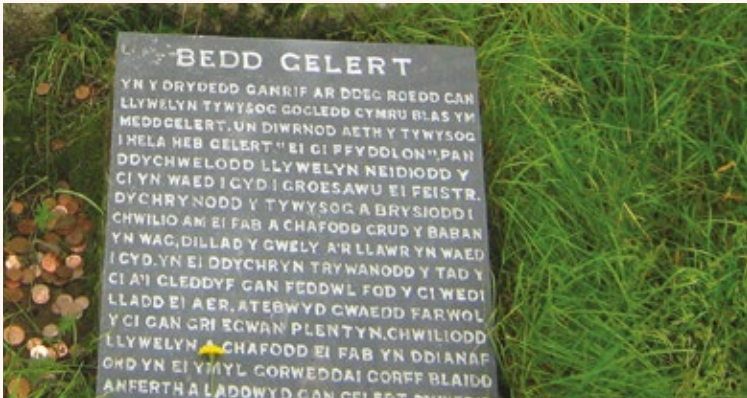
Wel, yn ôl y chwedl, roedd gan Llywelyn **feddwl mawr** o Gelert. Mae'r stori gynharaf amdano yn dod o'r bymthegfed ganrif. Yn y fersiwn yma, mae Gelert (neu 'Cilhart') yn marw o **flinder** ar ôl **hela** anifail am filltiroedd, ac mae Llywelyn yn ei gladdu mewn **bedd** arbennig.

Daeth fersiwn arall o'r stori yn boblogaidd yn y ddeunawfed ganrif a'r bedwaredd ganrif ar bymtheg. Yn hon, mae Llywelyn yn mynd i **hela** ac yn dweud wrth Gelert am **warchod** ei fab bach, sy'n cysgu mewn crud. Daw Llywelyn adref i weld y crud ar y llawr a gwaed ar geg Gelert. Mae'n meddwl bod Gelert wedi lladd ei fab, felly mae'n lladd Gelert yn y fan a'r lle. Ond yna, mae'n clywed sŵn ei fab yn crio ac yn gweld corff blaidd ar y llawr. Roedd Gelert wedi **amddiffyn** ei fab rhag y blaidd.

Mae chwedlau tebyg i hon gan lawer o wledydd eraill. Mae rhai'n meddwl mai perchennog gwesty'r Goat ym Meddgelert a gysylltodd y chwedl â'r pentref i ddenu twristiaid yno ar ddechrau'r bedwaredd ganrif ar bymtheg. Does dim sôn am Gelert a Llywelyn mewn hen farddoniaeth, nac mewn hen lyfrau am ardal Beddgelert.

Ond, mae ychydig o **dystiolaeth** ei bod hi'n hen stori Gymreig. Er enghraifft, dyma lun oedd gan Richard III, brenin Lloegr, i gynrychioli Cymru: **crud** aur a **milgi**.

Ella bod rhywfaint o **wirionedd** yn y stori. Beth dach chi'n feddwl?

Efo'ch partner...

1. Heb edrych yn ôl ar y stori, dudwch stori Gelert a'r blaidd wrth eich gilydd.
2. Dach chi'n cofio lle dach chi wedi clywed y geiriau hyn yn y Cwrs Uwch o'r blaen? Trafodwch!

chwedl	yn y fan a'r lle	blaidd

3. Mi lwyddodd Gelert i '**amddiffyn** ei fab **rhag** y blaidd'.
Dan ni'n defnyddio **rhag** gyda berfau eraill. Trafodwch beth ydy ystyr yr enghreifftiau isod ac ysgrifennwch frawddeg yn defnyddio pob un.

atal rhag

dianc rhag

gwahardd rhag
4. Mae 'na un enghraifft o'r amodol cryno yn y darn. Dach chi'n medru ei ffeindio hi?

.....
5. Roedd gan Llywelyn 'feddwl mawr' o Gelert. Oes gynnoch chi 'feddwl mawr' o rywun? Siaradwch amdano fo / amdani hi (neu ella bod gynnoch chi 'feddwl mawr' o'ch anifail anwes hefyd!).

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio berfau amodol cryno.	
siarad am anifeiliaid anwes.	

Uned 22 – Teithio Cymru

- Nod yr uned hon ydy...
- Ymarfer defnyddio **byth** ac **erioed**
 - Siarad am lefydd diddorol yng Nghymru
 - Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

cangen (canghennau)	<i>branch(es)</i>	adfail (adfeilion)	<i>ruin(s)</i>
chwarel(i)	<i>quarry (quarries)</i>	anialwch	<i>desert, waste, wilderness</i>
dynolryw	<i>mankind</i>	generadur(on)	<i>generator(s)</i>
hunaniaeth	<i>identity</i>	syndod	<i>surprise, amazement</i>
pendro (y bendro)	<i>vertigo, dizziness</i>		
treftadaeth	<i>heritage</i>		

adfer	<i>to restore; to rehabilitate</i>	adnabyddus	<i>renowned, well-known</i>
ymddangos	<i>to appear, to seem</i>	amlyca(f)	<i>most prominent</i>
		arwyddocaol	<i>significant</i>
		diwydiannol	<i>industrial</i>
		nodedig	<i>notable, remarkable</i>
		Normanaidd	<i>Norman</i>
		Sioraidd	<i>Georgian</i>

gadael eu hôl	<i>to leave a (their) trace</i>
yn gyffredinol	<i>generally</i>
yn hytrach (na/nag)	<i>rather (than)</i>

Geiriau pwysig i mi

×	×
×	×

Deialogau – byth ac erioed

- A:** Wyt ti erioed wedi bod ar gopa’r Wyddfa?
- B:** Naddo, erioed. Wyt ti?
- A:** Do, ond a’ i byth yno eto.
- B:** Pam? Mae’r olygfa’n wych, tydy?
- A:** Ydy. Ond dw i erioed wedi bod mor sâl.
- B:** Be oedd yn bod? Fwytest ti rywbeth anarferol?
- A:** Naddo. Fydda i byth yn bwyta bwydydd anarferol. Pwl o’r bendro oedd o.
- B:** Ia?
- A:** Do’n i byth yn diodde o’r bendro pan o’n i’n fengach.
- B:** Druan ohonat ti. Diolch byth, dw i erioed wedi cael y bendro.
-
- A:** Mi weles i Lyn yn y cyfarfod. Roedd hi mor bigog ag erioed.
- B:** Dydy’r ddynes yna byth yn newid.
- A:** Roedd Sam yno hefyd – yn edrych yn dda. Do’n i erioed wedi’i weld o’n edrych cystal.
- B:** Faset ti byth yn meddwl ei fod o wedi bod yn sâl. Chlywes i erioed mohono fo’n cwyno.
- A:** Ti’n iawn. Mi gaethon ni fwffe hyfryd. Y bwffe gorau erioed.
- B:** Ti’n lwcus. Dan ni byth yn cael bwffe yn ein cyfarfodydd ni.
- A:** Nac ydach. Ond mae Gwil yn dŵad â *brownies* i chi, cofia. Dw i erioed wedi blasu *brownies* cystal â rhai Gwil.

Help llaw

Byth	Erioed
Mewn brawddeg negyddol: byth = <i>never</i> Dw i byth yn bwyta caws. Mewn cwestiwn: byth = <i>ever</i> Wyt ti byth yn bwyta caws? Diolch byth = <i>thank goodness</i> Sylwch: dan ni <u>byth</u> yn treiglo byth e.e. Cymru am byth!	Mewn brawddeg negyddol: erioed = <i>never</i> Dw i erioed wedi byw yng Nghymru. Mewn cwestiwn: erioed = <i>ever</i> Wyt ti erioed wedi byw yng Nghymru? Mewn brawddeg gadarnhaol: erioed = <i>always</i> Dw i wedi byw yng Nghymru erioed. mor ag erioed = <i>as as ever</i>
Dan ni'n defnyddio byth efo'r... Presennol Dydy'r ddynes yna byth yn newid. (<i>never</i>) Dyfodol A' i byth yno eto. (<i>never</i>) Amherffaith Do'n i byth yn diodde o'r bendro pan o'n i'n fengach. (<i>never</i>) Amodol Faset ti byth yn meddwl ei fod o wedi bod yn sâl. (<i>never</i>)	Dan ni'n defnyddio erioed efo'r Gorffennol Chlywes i erioed mohono fo'n cwyno. (<i>never</i>) Perffaith Wyt ti erioed wedi bod ar gopa'r Wyddfa? (<i>ever</i>) Dw i erioed wedi bod ar gopa'r Wyddfa. (<i>never</i>) Gorberffaith Do'n i erioed wedi'i weld o'n edrych crystal. (<i>never</i>)

Ymarfer

Heb edrych yn ôl, llenwch y bylchau yn y deialogau efo'ch partner.

Wyt ti wedi bod ar gopa'r Wyddfa?

Naddo Wyt ti?

Ydw, ond a' i yno eto.

Pam? Mae'r olygfa'n wych, tydy?

Ydy. Ond dw i wedi bod mor sâl.

Be oedd yn bod? Fwytest ti rywbeth anarferol?

Naddo. Fydda i yn bwyta bwydydd anarferol. Pwl o'r bendro oedd o. Ia?

Do'n i yn diodde o'r bendro pan o'n i'n fengach.

Druan ohonat ti. Diolch , dw i erioed wedi cael y bendro.

Mi weles i Lyn yn y cyfarfod. Roedd hi mor bigog ag

Dydy'r ddynes yna yn newid.

Roedd Sam yno hefyd – yn edrych yn dda. Do'n i wedi'i weld o'n

edrych crystal.

Faset ti yn meddwl ei fod o wedi bod yn sâl.

Chlywes i mohono fo'n cwyno.

Ti'n iawn. Mi gaethon ni fwffe hyfryd. Y bwffe gorau.....

Ti'n lwcus. Dan ni yn cael bwffe yn ein cyfarfodydd ni.

Nac ydach. Ond mae Gwil yn dŵad â brownies i chi, cofia. Dw i wedi

blasu brownies crystal â rhai Gwil.

Gwyllo a gwrando 1

3 Lle: Sean Fletcher ym Mro Gŵyr

Geirfa: hunaniaeth

Efo'ch partner, atebwch y cwestiynau:

- Sut mae Sean Fletcher yn disgrifio Bae Tor?

- Pam mae Bae Tor yn bwysig iddo fo?

- Beth mae Sean Fletcher yn ei ddeud am y profiad o ddysgu Cymraeg?

Pam wnaethoch chi ddysgu Cymraeg? Siaradwch am eich profiadau chi'n dysgu'r iaith efo'ch partner.

Darllen

Cymru: Y 100 lle i'w gweld cyn marw gan John Davies a Marian Delyth (Y Lolfa, 2009)

ymddangos gadael eu hôl adfail (adfeilion)	adnabyddus hanesyddol	yn hytrach syndod	dynolryw treftadaeth
--	--------------------------	----------------------	-------------------------

Mae traethau a mynyddoedd Cymru yn **ymddangos** yn aml mewn rhestrï o'r llefydd harddaf yn y byd. Ond nid golygfeydd **adnabyddus** o Eryri a sir Benfro sydd yn y llyfr yma. **Yn hytrach**, mae'r hanesydd Dr John Davies a'r ffotograffydd Marian Delyth wedi canolbwyntio ar 'ffrwyth gwaith **dynolryw**', sef llefydd mae pobl wedi **gadael eu hôl** arnyn nhw mewn rhyw ffordd. Felly, byddwch chi'n dod o hyd i'r rhan fwyaf o'r 100 lle mewn ardaloedd poblog yn y de-ddwyrain, sydd ddim fel arfer yn denu llawer o dwristiaid. Mae'r llyfr yn dangos bod pob math o adeiladau **hanesyddol** a hardd yng Nghymru – nid dim ond cestyll.

Treuliodd Dr John Davies y rhan fwyaf o'i fywyd yng Ngheredigion. Ond, cafodd ei eni yn y Rhondda a dyna lle'r oedd o'n byw tan oedd o'n saith oed. Does dim **syndod** felly mai'r lle pwysicaf iddo fo o'r 100 lle yn y llyfr ydy Parc **Treftadaeth** Cwm Rhondda.

1. Yn y darn, mae **canolbwyntio ar**. Nodwch ddau ferfenw arall sy'n cael eu dilyn gan yr arddodiad **ar**.

2. Dach chi'n cofio beth ydy ystyr y geiriau isod? Cyfieithwch nhw:

poblog poblogaidd
poblogaeth

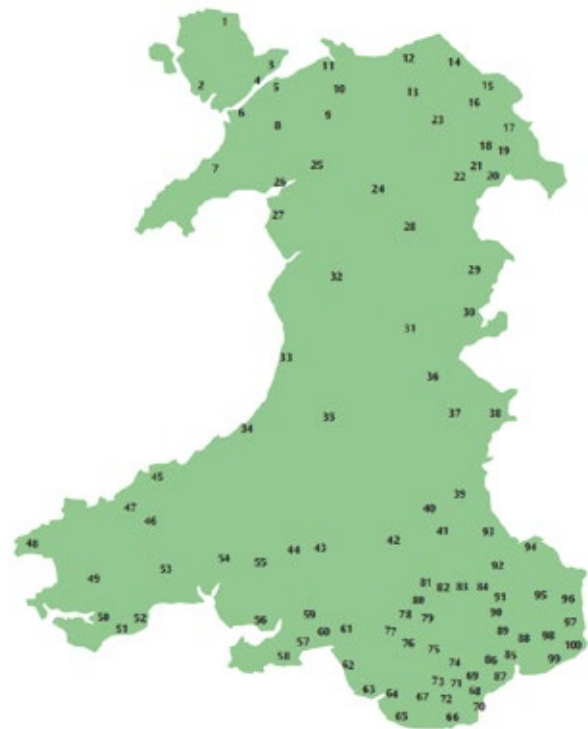
Siaradwch – Edrychwch ar restr y 100 lle sydd yn y llyfr.

- Dach chi erioed wedi bod yn rhai o'r llefydd hyn?
- Oes 'na lefydd pwysig ar goll o'r rhestr, yn eich barn chi?
- Pa fath o lefydd dach chi'n hoffi ymweld â nhw: llefydd o harddwch naturiol neu lefydd lle mae adeiladau neu **adfeilion** diddorol?

Y 100 lle i'w gweld cyn marw

1 Mynydd Parys ac Amlwch	35 Ystrad-fflur	69 Parc Cathays
2 Barclodiad y Gawres a Bryn-celli-ddu	36 Llananno	70 Bae Caerdydd
3 Biwmares	37 The Pales	71 Llandaf
4 Pontydd Menai	38 Llanandras	72 Sain Ffagan
5 Bangor	39 Talgarth	73 Y Castell Coch
6 Caernarfon	40 Llangors	74 Caerffili
7 Tre'r Ceiri	41 Tretŵr	75 Pontypridd
8 Llanberis	42 Aberhonddu	76 Parc Treftadaeth Cwm Rhondda
9 Gwydir	43 Y Garn Goch a Chastell Carreg Cennen	77 Treflun y Rhondda
10 Bodnant	44 Llandeilo a Dinefwr	78 Aberdâr
11 Conwy	45 Aberteifi	79 Aber-fan
12 Rhuddlan a Llanelwy	46 Foel Drygarn	80 Merthyr Tudful
13 Dinbych	47 Pentre Ifan	81 Dowlais
14 Treffynnon	48 Tyddewi	82 Y Drenewydd (Butetown)
15 Ewlo a Phenarlâg	49 Hwlfordd	83 Tredegar
16 Yr Wyddgrug	50 Penfro	84 Bryn-mawr
17 Gresffordd	51 Llandyfâi a Maenorbîr	85 Canol Casnewydd
18 Y Bers ac Erddig	52 Dinbych-y-pysgod	86 Cyrrion Casnewydd
19 Wrecsam	53 Hendy-gwyn	87 Gwastadeddau Gwent
20 Y Waun	54 Caerfyrddin	88 Caerllion
21 Pont Cysyllte	55 Yr Ardd Fotaneg Genedlaethol	89 Cwmbrân
22 Llangollen	56 Llanelli	90 Pont-y-pŵl
23 Rhuthun	57 Abermaie	91 Blaenafon
24 Penllyn a'r Bala	58 Y Mwmbwls	92 Y Fenni
25 Blaenau Ffestiniog	59 Treforys	93 Llanddewi Nant Hodni
26 Portmeirion	60 Drwgodion Cwm Maie	94 Y Teirtref
27 Harlech	61 Castell-nedd	95 Rhaglan
28 Pennant Melangell	62 Margam	96 Tryleg
29 Y Trallwng	63 Cynffig a'i chyffiniau	97 Tyndyrn
30 Trefaldwyn	64 Ewenni	98 Caer-went
31 Y Drenewydd	65 Llanilltud Fawr	99 Yr Ail Groesfan ar draws Aber Afon Hafren
32 Canolfan y Dechnoleg Amgen	66 Y Barri	100 Cas-gwent
33 Aberystwyth	67 Hen Fewpyr	
34 Aberaeron	68 Castell Caerdydd	

Gwyllo a gwrando 2

Codi Pac: Castell Aberteifi

Geirfa: porthladd yn gyffredinol adfer anialwch Sioraidd
Normanaidd

Ar ôl gwyllo'r fideo, llenwch y bylchau hyn efo'ch partner:

1. Aberteifi oedd mwya Prydain ar ôl Lerpwl a Llundain.
2. Castell Aberteifi ydy adeilad..... Aberteifi.
3. Yn 2003, mi Cyngor Sir Ceredigion safle Castell Aberteifi.
4. Mi y Castell wobr Prosiect **Adfer** y Flwyddyn Sianel Pedwar.
5. Y Normaniaid y castell cyntaf ar y safle yn 1093.
6. Mae Castell Aberteifi yn enwog achos dyma lle gaeth yr Eisteddfod gyntaf ei chynnal.
7. Mi yr Arglwydd Rhys i Aberteifi yn 1171.
8. Yr Arglwydd Rhys oedd y cyntaf i adeiladu castell o gerrig.
9. Mi orffennodd o adeiladu'r castell yn 1176 ac i hynny, mi gynhaliodd e eisteddfod.
10. Mi ddaeth o bobl i eisteddfod yr Arglwydd Rhys.

Siaradwch

Mae'r rhaglen yn dangos ymweliad Geraint Hardy â thref Aberteifi.

- Lle arall dach chi'n meddwl y dylai fo fynd? Meddyliwch am dref arall yng Nghymru.
- Be sy i'w wneud yno? Lle ddylai fo aros? Esboniwch eich dewis wrth weddill y dosbarth.

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

deall y gwahaniaeth rhwng <i>byth</i> ac <i>erioed</i> a'u defnyddio'n gywir.	
trafod gwahanol lefydd yng Nghymru.	

Uned 23 – Mynd allan am fwyd

Nod yr uned hon ydy...

- Adolygu cyffredinol
- Trefnu mynd allan am bryd o fwyd
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

chwedl ddinesig *urban myth(s)*
(chwedlau dinesig)

eirinen (eirin) *plum(s)*

gyrfa(oedd) *career(s)*

llugaeronen *cranberry*
(llugaeron) *(-berries)*

rhagfarn(au) *prejudice(s)*

adolygiad(au) *review(s)*

agoriad llygad *eye-opener*

awyrgylch *atmosphere*

carw (ceirw) *deer*

cymhwyster *qualification(s)*
(cymwysterau)

diferyn (diferion) *drop(s)*

diwedd glo *ending*

gwendid(au) *weakness(es)*

perlysieuyn *herb(s)*
(perlysiau)

riwbob *rhubarb*

rhiniog(au) *threshold(s)*

ciniawa *to dine*

goruchwyllo *to supervise*

hawlio'r *to claim the*
penawdau *headlines*

hyfforddi *to train*

bythgofiadwy *unforgettable*

trawsffurfiol *transformational*

dan glo *under lock and key*

nid ar chwarae bach... *it's no mean feat.. / is no easy task*

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Adolygu

Defnyddiwch yr ymadroddion hyn i aralleirio'r brawddegau isod. Ella bydd angen treiglo neu wneud newidiadau eraill.

gadael eu hôl	meddwl mawr	perchennog	wrth reswm
yn hytrach na	y math yna o beth	ochr yn ochr	ar fy liwt fy hun
llawn cystal	dyblu		

- Dw i ddim yn hoffi pethau fel yr *X Factor* ar y teledu.
Dw i ddim yn hoffi'r *X Factor* a'r ar y teledu.
- Wnaeth hi ddim dewis y cig oen, mi ddewisodd hi'r pryd llysieuol.
Mi ddewisodd hi'r pryd llysieuol 'r cig oen.
- Mae'r darten afal yn hyfryd iawn a'r pwdin taffi hefyd.
Mae'r darten afal yn hyfryd iawn ac mae'r pwdin taffi
- Mae prisiau tai yn yr ardal ddwywaith cymaint ag roedden nhw ddeng mlynedd yn ôl.
Mae prisiau tai yn yr ardal wedi dros y deng mlynedd diwethaf.
- Mae'r rheolwr yn meddwl bod Sam Pascales yn chwaraewr ifanc da iawn.
Mae gan y rheolwr o'r chwaraewr ifanc, Sam Pascales.
- Mae Siân yn hunangyflogedig.
Mae Siân yn gweithio
- Dach chi'n medru gweld bod beiciau modur wedi bod ar y llwybr.
Mae beiciau modur wedi ar y llwybr.
- Does dim rhaid deud bod yr ysgyfarnog yn medru rhedeg yn gyflymach na'r crwban.
....., mae'r ysgyfarnog yn medru rhedeg yn gyflymach na'r crwban.
- Wneith pwy bynnag sy biau'r Ford Fiesta coch sy wedi'i barcio o flaen y drws ei symud ar unwaith os gwelwch yn dda?
Wneith y Ford Fiesta coch sy wedi'i barcio o flaen y drws ei symud o ar unwaith os gwelwch yn dda?
- Mi safodd pob aelod o'r tîm wrth ochr ei gilydd i wynebu'r *Haka* cyn y gic gyntaf.
Mi safodd pob aelod o'r tîm i wynebu'r *Haka* cyn y gic gyntaf.

Darllenwch y parau yma o frawddegau efo'ch partner, ac wedyn addaswch y brawddegau trwy newid yr elfen sydd wedi'i thanlinellu yn y frawddeg ar y chwith. Mae un enghraifft wedi ei dangos i chi.

Dw i wedi bwcio bwrdd i ni yn y Llew Aur nos Wener.

Da iawn, Dw i'n siŵr y cawn ni fwyd hyfryd.

e.e. Dw i wedi bwcio bwrdd iddyn nhw yn y Llew Aur nos Wener.

Da iawn, dw i'n siŵr y cân nhw fwyd hyfryd.

Maen nhw'n mynd i Casa Gigio eto nos fory.

Mi ddudon nhw eu bod nhw'n hoff iawn o fwyd Eidalaidd.

Wnaeth o ddim mwynhau yn Nhŷ Bwyta'r Ardd?

Naddo, ddim o gwbl! Mi ddudodd o mai dyna'r pryd gwaetha iddo fo ei gael erioed!

Dw i ddim wedi bod yn y Crochan Aur ers i'r perchnogion newydd gymryd drosodd.

Naddo? Dw i'n meddwl y synnet ti faint sy wedi newid yno.

Doedd o ddim yn cofio fy mod i ddim yn bwyta cig.

Mi ddylai fo fod wedi cofio hynny.

Storom Eirfa – Mynd allan am fwyd

Ysgrifennwch o leiaf 10 gair yn y blwch:

Darllen

Mae'r ffrwythau hyn yn cael eu henwi yn y darn darllen isod:

llugaeron **mango** **riwbob** **eirin**

Pa ffrwythau dach chi'n eu bwyta? Pa un ydy eich hoff ffrwyth?

The Clink

**'Gadewch eich rhagfarnau ger y drws,
a phrofwch bŵer trawsffurfiol pryd o fwyd.'**

Do'n i erioed wedi bod yn y carchar o'r blaen, cyn cael cinio ym mwyty *The Clink* – **agoriad llygad** o brofiad. Roedd y bwyty wedi **hawlio'r penawdau** yn ddiweddar wedi iddo gyrraedd deg uchaf Trip Advisor ledled Prydain.

Nid ar chwarae bach mae rhywle fel hwn yn cadw cwmni i Michel Roux a Raymond Blanc, a bu'n rhaid i mi fynd i brofi'r bwyty yng Ngharchar Caerdydd. Agorodd *The Clink* yn 2012, ger mynedfa Carchar Caerdydd. Mae'r rhan fwyaf o'r gweithwyr – o'r cogyddion i'r gweinyddwyr – yn garcharorion Categori D. Yn eu **goruchwyllo** i gyd mae Chef Royston Somersall o ddociau Caerdydd. Er nad oes ganddo brofiad o gwbl o garchar, bu ei dad **dan glo** ers blynyddoedd.

O'r eiliad y croesais i **riniog** *The Clink*, ces fy synnu gan ansawdd y lle; o'r croeso a'r décor, i gerddoriaeth Ella Fitzgerald. Clywais **chwedl ddinesig** mai cyllyll a ffyrcc plastig a geir yno ond nonsens pur yw hynny; roedd pob bwrdd wedi'i osod i'r un safon â bwytai gorau'r ddinas. Yn wir, yr unig wahaniaeth mawr rhwng *The Clink* a bwytai eraill Caerdydd yw nad oes un **diferyn** o alcohol yn cael ei weini yno. Oherwydd hynny, archebais *mocktail* y dydd, oedd yn cynnwys mango, **llugaeron** a sinamon. Ar ôl y cyflwyniad blasus hwnnw, ces i bryd tri chwr ardderchog.

Tyfir y ffrwythau, y llysiau a'r **perlyisiau** a weinir yn y bwyty yng ngerddi carchardai Prescoed a Chaerdydd. Chewch chi ddim byd mwy lleol a blasus na'r Salad Hydref a archebais fel cwrs cyntaf mewn unrhyw fwyty yng Nghaerdydd. Roedd cig **carw** fy ail gwrs yn berffaith – yn binc yn y canol, wedi'i ffrio'n ysgafn, ac fe doddodd yn fy ngheg efo'r tatws a'r llysiau rhost. Yr unig **wendid** i mi oedd y tortelloni diflas oedd efo fo. Ond roedd y pwddin wedyn yn ardderchog hefyd; tarten **eirin** a **riwbob** gyda sorbet sinsir. **Diwedd glo** campus i bryd bwyd o safon uchel iawn.

Ond beth wnaeth y pryd yn 'brofiad arbennig' oedd proffesiynoldeb a chwmni diddorol y staff; roedd nifer yn siarad yn agored am eu bywydau **dan glo**, a pham roedden nhw yno. Y gobaith i'r rhan fwyaf yw gadael y carchar gyda **chymhwyster** a dilyn **gyrfa** yn y maes a dydyn nhw ddim yn debygol o ddychwelyd i'r carchar wedi cael cyfle o'r fath. Gadewch eich **rhagfarnau** ger y drws, a phrofwch bŵer **trawsffurfiol** pryd o fwyd; nid gimic mo'r *Clink*, ond profiad **bythgofiadwy**, i bawb.

(Addasiad o erthygl o wefan Lowri Haf Cooke – www.lowrihafcooke.wordpress.com)

Siaradwch

1. Llenwch y bylchau cyn y gair sy ar y dde efo'r gair mwyaf addas o'r rhestr ar y chwith:

- tarten reis
- tatws llawn
- wy riwbob
- brecwast oren
- brechdan gleision
- sudd wedi'i ferwi
- cregyn rhost
- pwdin gaws

Pa rai o'r bwydydd hyn dach chi'n eu bwyta'n aml?

2. Nid ar chwarae bach mae rhywle fel hwn yn **cadw cwmni i** Michel Roux a Raymond Blanc.

Sut mae deud:

- He is keeping me company.*
- I am keeping her company.*
- They are keeping us company.*

3. Dydyn nhw ddim **yn debygol o** ddychwelyd i'r carchar.

Yn debygol **o** = likely **to**

Sut mae deud:

- He is sure to have a dessert.*
- I'm glad to accept.*
- I tend to eat lots of fish.*
- I am determined to pass.*

- Pryd fwytoch chi allan ddiwetha?

Rhowch farciau rhwng 1 a 5 (1 = ofnadwy, 5 = ardderchog) am yr elfennau canlynol:

Lleoliad	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Gwasanaeth	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Bwydlen/Dewis	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Safon y bwyd	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Gwerth am arian	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

- Oes gynnoch chi hoff fwyty? Pam?
- Be sy'n bwysig i chi wrth ddewis bwyd mewn bwyty? Dach chi'n tueddu i ddewis yr un bwyd bob tro?
- Sut mae arferion bwyta allan pobl wedi newid?

Gwyllo a gwrando - *The Clink*

Dach chi wedi darllen darn Lowri Haf Cooke am fwyty *The Clink*. Rŵan, mi fyddwch chi'n gweld fideo sy'n dangos ymweliad Lowri a Llinos Lee o raglen *Heno â'r bwyty*.

1. Rhowch gylch o gwmpas y geiriau hyn pan fyddwch chi'n eu clywed nhw:
poblogaidd	hyfforddi	adolygiadau	ciniawa	cynhwysion
bwydlen	awyrgylch	adlewyrchu	uchelfannau	

2. Beth mae Lowri'n ei wneud i gylchgronau *Red Handed, Y Dinesydd a Barn?*

.....

3. Pam roedd Lowri'n arbennig o ddiolchgar i Llinos am y gwahoddiad?

.....

4. Efo'ch partner, esboniwch pam mae'r rhifau yma'n cael eu dweud yn y fideo:

6-18

500

.....

5. Pwy sy'n bwyta beth? Efo'ch partner, rhowch y bwydydd yma yn y lle iawn yn y tabl.

**caws brie
salad hydrefol**

**tarten eirin
cig carw**

tarten siocled

	Llinos	Lowri
cwrs cyntaf		
prif gwrs		
pwdin		

Dan ni ddim yn clywed beth gaeth Llinos yn ei phrif gwrs. Beth dach chi'n meddwl ydy o? (Edrychwch ar y fideo.)

.....

6. Beth ydy barn Lowri am brisiau'r bwyd yn *The Clink*?

.....

Deialog

Cymerwch un o rannau'r ddeialog a'i hymarfer efo'ch partner. Ar ôl ymarfer, ceisiwch ailadrodd cymaint ag sy'n bosib heb edrych ar y sgript!

Dai: O Siân, fan hyn rwyt ti! Dw i wedi bod yn chwilio amdanat ti.

Siân: Be sy'n bod, Dai?

Dai: Mae'r dosbarth wedi gofyn i mi drefnu i ni fynd allan am bryd o fwyd wythnos nesa.

Siân: Grêt. Lle dan ni'n mynd?

Dai: Dyna'r broblem. Dw i ddim yn gwybod lle ddylen ni fynd. Oes gen ti unrhyw awgrymiadau?

Siân: Be am Tandoori Glanyrafon? Dw i wedi clywed bod y bwyd yno'n hyfryd.

Dai: Ydy, dw i'n gwybod, ond dydy Mair ddim yn lico cyrri.

Siân: Wela i. Be am Dafarn y Felin? Maen nhw'n deud bod hwnnw'n lle neis.

Dai: Mae'r gerddoriaeth yn rhy uchel yno; mi fyddwn ni isio sgwrsio, on' byddwn?

Siân: O, byddwn, wrth gwrs. Be am Fwyty'r Hen Fanc, 'ta? Mae'n ddistaw ac mae'r bwyd yn dda.

Dai: Ydy, ond mae'n ddrud iawn. Dw i ddim yn meddwl y bydd pawb isio gwario cymaint.

Siân: Ocê. Be am y Bistro Bach? Dw i'n meddwl bod y prisiau'n ddigon rhesymol yno.

Dai: Ydyn, ond mae'n lle bach iawn. Dw i ddim yn meddwl y basai 'na ddigon o le i ni.

Siân: Dw i ddim yn gwybod lle arall medra i ei gynnig, 'ta.

Dai: Dw i'n gwybod. Mi awn ni i'r Pelican Glas.

Siân: Syniad gwych – mae 'na ddewis da o fwyd yno, mae'r prisiau'n rhesymol, mae'n lle hyfryd ac mi fydd 'na ddigon o le i bawb.

Dai: Diolch yn fawr am dy help, Siân. Dwi ddim yn gwybod be faswn i'n wneud hebddat ti!

Siaradwch

Mynd allan am bryd o fwyd

- Pa fath o fwyd mae pawb yn ei hoffi?
- I le dach chi isio mynd a phryd?
- Be ydy'r cynllun wrth gefn os nad ydy hynny'n bosib – newid lleoliad, neu newid amser/dyddiad?
- Pwy sy'n mynd i gysylltu â'r lleoliad?
- Pwy fydd yn cofnodi dewis pawb o'r fwydlen ac yn casglu pres (os oes angen rhoi blaendal)?

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

trafod prydau bwyd a phrofiadau wrth fwyta allan.	
trafod trefniadau mynd allan am fwyd efo grŵp.	
cofio a defnyddio mwy o eiriau ac idiomau.	

Uned 24 – Cyfathrebu

Nod yr uned hon ydy...

- Ymarfer defnyddio **hwn, hon a hyn**
- Siarad am wahanol ffyrdd o gyfathrebu
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

aelwyd(ydd)	<i>fireside(s), hearth(s); household(s)</i>
gweledigaeth(au)	<i>vision(s)</i>

gweledigaeth(au) *vision(s)*

brigyn (brigau) *twig(s),
branch(es)*

diffyg(ion)	<i>lack, shortcoming(s)</i>
--------------------	---------------------------------

mentergarwch *entrepreneurship*

unigrwydd *loneliness*

diweddaru *to update*

Ileihau	<i>to reduce, to minimise, to lessen</i>
----------------	--

cydweithredol *co-operative*

chwyldroadol *revolutionary*

marwaidd *dead*

mwyfwy *more and more, increasingly*

yn ei anterth *in his prime*

Geiriau pwysig i mi

×

X

×

x

Ymarfer – hwn, hon, hyn, y rhain

Mae'r bwrdd hwn yn grwn.

Mae hwn yn grwn.

Mae'r llyfr hwn yn dda.

Mae'r cyfrifiadur hwn yn newydd.

Mae'r bag hwn yn drwm.

Mae'r gadair hon yn galed.

Mae hon yn galed.

Mae'r gôt hon yn wlyb.

Mae'r ffeil hon yn ysgafn.

Mae'r ffenest hon yn fudr.

Mae'r dillad hyn yn ffasiynol.

Mae'r rhain yn ffasiynol.

Mae'r bisgedi hyn yn hyfryd.

Mae'r da-da/fferins hyn yn felys.

Mae'r pensiliau hyn yn anobeithiol.

Efo'ch partner, meddyliwch am enw yn lle'r rhain:

Mae'r rhain yn flasus.

Mae'r selsig hyn yn flasus.

Mae hwn yn fawr.

Mae hon yn lân.

Mae hon yn ifanc.

Mae'r rhain yn dda.

Mae hwn yn ofnadwy.

Mae'r rhain yn oer.

Mae hwn yn gryf.

this / these yn Gymraeg				
	gwrywaidd	benywaidd	lluosog	haniaethol
annibynnol (anffurfiol a ffurfiol)	hwn Mae hwn yn ddyn prysur.	hon Mae hon yn ddynes alluog.	y rhain Mae'r rhain yn anifeiliaid peryglus.	hyn Mae hyn yn amhosib. Mi fydd hyn yn broblem. Ar hyn o bryd.
disgrifio (anffurfiol)	y ... yma Mae'r bwyd yma'n hallt. Mae'r gath yma'n byw drws nesa. Mae'r sanau yma'n fudr.			
disgrifio (ffurfiol)	y ... hwn Mae'r bwyd hwn yn hallt. Mi fasai'r llun hwn yn berffaith yn y lolfa.	y ... hon Mae'r gath hon yn byw drws nesaf. Roedd y ffrog hon yn hanner pris.	y ... hyn Mae'r hosanau hyn yn fudr. Dydy'r lluniau hyn ddim yn glir.	

Mae hyn yn hawdd.

Mae hynny'n anodd.

Mae hyn yn bosib.

Mae hyn yn bwysig.

Mae hyn yn arferol.

Rhaid i mi bobî cacen. Mae hynny'n hawdd.

Mae fy chwaer newydd gael babi.

Dw i'n gorfod gweithio tan 11 o'r gloch heno.

Dw i isio trio nofio o Gymru i Batagonia.

Rhaid i mi orffen fy ngwaith i gyd heddiw.

Rhaid i mi dalu dwbl achos ro'n i'n hwyr yn talu.

Dw i wedi ennill gwyliau yn Sbaen.

that / those yn Gymraeg				
	gwrywaidd	benywaidd	lluosog	haniaethol
annibynnol (anffurfiol)	hwnna Mae hwnna'n lle braf.	honna Mae honna'n dre ddiflas.	y rheina Mae'r rheina'n blant da.	hynny Mae hynny'n anodd. Dw i heb glywed am hynny.
annibynnol (ffurfiol)	hwnnw Mae hwnnw'n lle braf. Beic fy mrawd ydy hwnnw.	honno Mae honno'n dref ddiflas. Cadair fy mrawd ydy honno.	y rheini Mae'r rheini'n blant da.	Hynny ydy...
disgrifio (anffurfiol)	y ... yna Mi gaeth o ei eni yn y pentre yna. Roedd y gân yna'n dda. Maen nhw'n hoff o'r syniadau yna.			

<i>that / those yn Gymraeg</i>				
	gwrywaidd	benywaidd	lluosog	haniaethol
disgrifio (ffurfiol)	y ... hwnnw Mi gaeth o ei eni yn y pentref hwnnw. Tryfan ydy enw'r mynydd hwnnw.	y ... honno Roedd y gân honno'n dda. Gaethoch chi ateb i'r broblem honno?	y ... hynny Maen nhw'n hoff o'r syniadau hynny. Pwy ydy'r bobl hynny?	

Efo'ch partner, ysgrifennwch y paragraff yn fwy ffurfiol:

Pan o'n i'n blentyn, ro'n i'n sgwennu llythyrau'n aml. Mae'r llythyrau 'ma yn dal i fod gen i mewn drôr yn rhywle. Ond y dyddiau 'ma, mae pawb yn cyfathrebu heb godi beiro – ffôn, tecst, trydar, Instagram. Be nesa? Dw i ddim yn gwybod. Lle fydd hyn yn gorffen? Fydd neb yn siarad efo'i gilydd yn y dyfodol! Rŵan, lle aeth y ffôn yna?

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins or other markings on the paper.

Gwyllo a gwrando

Mi fyddwch chi'n gwyllo Mali Thomas yn siarad am ap Yr Urdd ar gyfer Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd ar raglen *Heno*.

Geirfa:			
diweddarau	amserlen	gweithgareddau	rhagbrofion
cledr y llaw	canmol		

Cywir neu Anghywir? Rhowch ✓ neu X ar y llinell.

Mi fydd rhaglenni'n dangos holl gystadlaethau Eisteddfod yr Urdd ar BBC2.	
Mae'r ap yn un newydd sbon.	
Mae'n bosib gweld fideos o'r cystadlaethau ar yr ap.	
Mae hi'n bosib creu amserlen bersonol.	
Mae'r bobl ifainc yn medru gweld pwy fydd yn cystadlu yn eu herbyn.	
Mae'r ap yn ddefnyddiol i wybod pa mor gynnes fydd hi.	
Dydy pobl ddim yn hoffi'r ap.	

Siaradwch

- Dach chi'n defnyddio apiau?
- Dach chi wedi bod i Eisteddfod yr Urdd?

Darllen

Ar-lein, ar ei hôl hi?

Gan Iwan Williams, sy'n gweithio i Gomisiynydd Pobl Hŷn Cymru (Addasiad o erthygl o *BBC Cymru Fyw*, 22 Mehefin 2017)

Geirfa:	diffyg	diweddarau	aelwyd(ydd)	rhwystredig
	lleihau	unigrwydd	mwyfwy	

Y dyddiau hyn, dydyn ni ddim yn meddwl ddwywaith cyn bancio neu siopa ar-lein, neu ddefnyddio'r Rhyngrwyd i siarad â pherthynas ym mhen draw'r byd.

Ond, mae mwy na thraean y bobl sydd dros 50 oed yng Nghymru yn methu defnyddio gwasanaethau ar-lein. Dewis personol yw hynny i rai, ond tlodi neu **ddiffyg** cyfleoedd yw'r rheswm i lawer.

Dyma enghraifft dda o berson hŷn yn cael ei adael ar ôl.

Cysylltodd dynes â'n tîm ni i gael help. Roedd cwmni ariannol wedi rhoi cyfarwyddiadau iddi hi i **ddiweddarau** ei manylion ar-lein. Doedd hi ddim yn defnyddio cyfrifiaduron, felly dywedodd y cwmni ariannol hwnnw wrthi hi am ddefnyddio ffurflen bapur. Ond i gael y ffurflen, basai angen iddi gysylltu â'r cwmni... drwy anfon ebost!

Mae llawer o bobl hŷn yng Nghymru yn wynebu heriau fel y rhain. Yn ôl yr ymchwil ddiweddaraf, gall **aelwydydd** sydd ddim ar-lein golli arbedion o hyd at £560 y flwyddyn. Mae nifer o gwmnïau hefyd yn cael gwared ar lythyrau, rhifau ffôn a swyddfeydd, gan symud at wasanaethau digidol yn unig. Mae hyn yn gwneud i rai pobl hŷn deimlo'n **rhwystredig**.

Heb os, gall technoleg wneud gwahaniaeth cadarnhaol i fywydau pobl hŷn. Mae'r gallu i siarad â ffrindiau neu deulu mewn rhannau eraill o'r byd, neu i ddatblygu hobiau newydd, yn helpu i **leihau unigrwydd**. Hefyd, gall pobl hŷn ennill sgiliau newydd i'w helpu i aros yn y gwaith neu i **ddachwelyd** i weithio. Mae technoleg hefyd yn help i ddysgwyr hŷn sy'n dysgu Cymraeg.

Mae llawer o waith da yn cael ei wneud ledled Cymru i annog pobl hŷn i fynd ar-lein. Ond mae'n hanfodol na fydd effaith negyddol ar **fywydau** pobl hŷn wrth i ni symud fwyfwy at dechnoleg ddigidol.

Uned 25 – Yr Amgylchedd

Nod yr uned hon ydy...

- Ymarfer defnyddio **mewn** ac **yn**
- Siarad am yr amgylchedd
- Dysgu geirfa ac idiomau newydd

Geirfa

amlosgfa
(amlosgfeydd)

crematorium(s)

cludiant
cyhoeddus

public transport

cydbwysedd

balance,
equilibrium

cynrychiolydd
(-wyr)

representative(s)

newyn(au)

famine(s), hunger

sychder(au)

drought(s),
dryness

sylw (sylwadau)

comment(s)

ailblannu

to replant

amlosgi

to cremate

amsugno

to absorb

ynysu (rhag)

to insulate (from)

Y Parchedig
(Y Parch.)

The Reverend

cynhesu byd-eang

global warming

pwnc llosg

burning issue, hot topic

1. Efo'ch partner, dewch o hyd i'r ymadroddion hyn yn Gymraeg:

- i. *these days*
- ii. *the other side of the world*
- iii. *challenges like these*
- iv. *to get rid of*
- v. *positive difference*
- vi. *throughout Wales*
- vii. *digital technology*

2. Beth ydy manteision ac anfanteision gwasanaethau ar-lein?

Trafodwch efo'ch partner, yna rhestrwch dair o bob un:

Manteision	Anfanteision
1.	1.
2.	2.
3.	3.

Siaradwch: Dach chi'n defnyddio technoleg ddigidol yn eich bywyd bob dydd, neu dach chi'n teimlo eich bod chi'n cael eich gadael ar ôl?

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio <i>hwn, hon, hyn, rhain / hwnna, honna, hynny, rheina</i> .	
siarad am wahanol ddulliau cyfathrebu.	

Geiriau pwysig i mi

×

×

×

×

Ymarfer

Ydy hi'n gweithio'n galed?

Ydy hi'n gwneud ymarfer corff?

Ydy hi'n bwyta'n iach?

Ydy hi'n helpu pobl eraill?

Ydy hi'n ailgylchu sbwriel?

Dydy hi ddim yn credu mewn gweithio'n galed.

Oes gynno fo ddiddordeb mewn hanes?

Oes gynno fo ddiddordeb mewn nofelau?

Oes gynno fo ddiddordeb mewn barddoniaeth?

Oes gynno fo ddiddordeb mewn ffilmiau?

Oes, mae gynno fo ddiddordeb yn hanes Cymru.

Deialogau – Mewn / Yn

Deialog 1

A: Bore da, Swyddfa'r Cyngor. Lyn yn siarad.

B: Bore da. Dw i angen bagiau ailgylchu. Ydyn nhw ar gael **yn** eich swyddfa chi?

A: Nac ydyn. Maen nhw ar gael **mewn** unrhyw lyfrgell, neu **yn** eich Swyddfa Bost leol.

B: Fedra i gael bagiau bwyd **yn** fy llyfrgell hefyd?

A: Na fedrwch, mae'n ddrwg gen i. Mi fydd rhaid i chi brynu bagiau bwyd **mewn** archfarchnad.

B: Pa un?

A: Maen nhw ar gael **yn** y ddwy archfarchnad yn y dref.

B: Diolch am eich help.

A: Hwyl!

Deialog 2

A: Wyt ti'n poeni am newid hinsawdd?

B: Dw i ddim yn meddwl bod angen poeni **mewn** gwirionedd.

A: Nac wyt?

B: Dw i ddim yn meddwl ei fod o'n effeithio arnon ni **yn** Nghymru.

A: Ddim eto, ella. Ond be am bobl **mewn** gwledydd tlawd **ym** mhen draw'r byd?

B: Dim newid hinsawdd sy'n achosi'r problemau **yn** y gwledydd hynny.

A: Dw i'n anghytuno. Mae gwyddonwyr yn deud bod newid hinsawdd yn effeithio ar bobl **ym** mhobman.

B: Rwyt ti'n poeni gormod am storïau **mewn** papurau newydd.

A: Nac ydw. Mi fyddwn ni **mewn** trafferth cyn bo hir hefyd. Mi fydd y môr yn codi dros y tir **mewn** llawer o drefi **ym** Mhrydain.

B: Fel **yn** stori 'Cantre'r Gwaelod'?

A: Ia, dyna ti. Mi fyddi di'n fy nghredu i wedyn!

Help llaw – Mewn / Yn

Amherentant (<i>Indefinite</i>) mewn + enw	Pendant (<i>Definite</i>) yn + y/yr + enw	Pendant (<i>Definite</i>) yn + enw pendant
Dw i'n gweithio mewn siop. = <i>in a shop</i>	Dw i'n gweithio yn y siop. = <i>in the shop</i>	Dw i'n gweithio yn siop John. = <i>in John's shop</i>
Dw i'n byw mewn tref. = <i>in a town</i>	Dw i'n byw yn y dref. = <i>in the town/in town</i>	Dw i'n byw yn nhref Caernarfon. = <i>in the town of Caernarfon</i>
Dw i'n gweithio mewn swyddfa. = <i>in an office</i>	Dw i'n gweithio yn y swyddfa. = <i>in the office</i>	Dw i'n gweithio yn swyddfa'r Cyngor. = <i>in the Council's office</i>
Dw i'n gweithio mewn ysbyty. = <i>in a hospital</i>	Dw i'n gweithio yn yr ysbyty. = <i>in the hospital</i>	Dw i'n gweithio yn Ysbyty Bronglais. = <i>in Bronglais Hospital</i>
Mae gen i ddiddordeb mewn llyfrau gwyddoniaeth. = <i>in science books</i>	Mae gen i ddiddordeb yn y llyfrau gwyddoniaeth hyn. = <i>in these science books</i>	Mae gen i ddiddordeb yn llyfrau gwyddoniaeth Dr Davies. = <i>in Dr Davies's science books</i>
Mae gen i ddiddordeb mewn hanes. = <i>in history</i>	Mae gen i ddiddordeb yn yr hanes. = <i>in the history</i>	Mae gen i ddiddordeb yn hanes Gogledd America. = <i>in North American history</i>
Mae'r sbwriel mewn sgip. = <i>in a skip</i>	Mae'r sbwriel yn y sgip. = <i>in the skip</i>	Mae'r sbwriel yn sgip Anna. = <i>in Anna's skip</i>

Hefyd ...

Mewn

- cyn **berfenwau**: Does gen i ddim diddordeb **mewn gweithio** 'n llawn amser. Dydy o ddim yn credu **mewn arbed** ynni.
- cyn **rhifau**: Mae o'n gweithio **mewn tri** ysbyty.
Mi dorrodd hi ei braich **mewn dau** le.
- ond**: Mae o'n canu **yn y ddau** gôr.
(*in the two / in both*)
- efo'r geiriau **rhyw** a **rhai**: Maen nhw **mewn rhyw** gaffi newydd.
mewn rhai sefyllfaoedd
mewn rhai trefi
- o flaen **llawer, gormod, digon, ychydig**: Mae 'na gorau **mewn llawer** o drefi. Mi gyrhaeddtes i **mewn digon** o amser.
- cyn **rhagenwau (fy, dy, ei, ein, eich, eu)** **yn fy** marn i **yn eich** tŷ chi
yn ei gwaith hi
- cyn **pob** **ym mhob** gwlad **ym mhob** tref

Cofiwch: yn aml mae **y** yn Gymraeg lle does dim *the* yn Saesneg:

in town = yn y dref *in school* = yn yr ysgol *in bed* = yn y gwely
in class = yn y dosbarth *in / at work* = yn y gwaith *at university* = yn y brifysgol

Ymarfer

Rhowch **yn** neu **mewn** yn y bylchau. Ella bydd rhaid treiglo hefyd.

- Mae llygredd yn broblemdinasoedd mawr.
- Does 'na ddim problem sbwriel fy mhentref i.
- Rhowch eich eitemau plastig un o fagiau glas y cyngor.
- Mi fedrwn chi adael hen offer trydanol rhai safleoedd ailgylchu.
- Rhowch eich gwastraff bwyd y bin bwyd.
- Maen nhw'n casglu gwydr safle ailgylchu Nant-y-caws.
- Does 'na ddim lle pentref bach fel hwn i ailgylchu batris.
- Ella eich bod chi'n medru ailgylchu batris ychydig o ysgolion yn yr ardal.
- Gaf i roi fy hen feic eich sgip chi?
- Mi fedrwn chi roi gwastraff metel biniau.
- Mi ddylai fod safle ailgylchu pob ardal.
- Dwyt ti ddim i fod i roi gwastraff bwyd tri bin.

Efo'ch partner, trafodwch beth ydy'r brawddegau hyn yn Gymraeg:

I saw her in school yesterday.

He should be in bed because he has a cold.

"What are we doing in class tonight?"

I see them in town every lunchtime.

We do our best to recycle in work.

She has a daughter at university.

Siaradwch

Gofynnwch i bump o bobl beth maen nhw'n ei wneud i helpu'r amgylchedd.

Enw	Ailgylchu	Cawod/bath	Diffodd y golau	Prynu nwyddau masnach deg

Gwyllo a gwrando 1

Mi fyddwch chi'n gwyllo fideo o bobl yng Nghaerdydd ac yn Rhuthun yn siarad am eu harferion ailgylchu.
Gwnewch nodiadau. Yna, efo partner, paratowch grynodedb o **sylwadau** pobl yn y ddau le.

Caerdydd	Rhuthun

Siaradwch

Dach chi'n cytuno neu'n anghytuno'n gryf ag unrhyw beth mae rhywun yn ei ddeud yn y fideo?

Beth ydy'r pwysica er mwyn gwella'r amgylchedd? Trafodwch mewn grwpiau, a rhowch nhw yn nhrefn eu blaenoriaeth.

Geirfa: amlosgi cludiant cyhoeddus ynysu

- Paneli solar
- Cael eich **amlosgi** yn hytrach na'ch claddu
- Ailddefnyddio amlenni
- Defnyddio **cludiant cyhoeddus**
- Ailgylchu ffonau symudol
- Bancio ar y we
- Peidio â phrynu ffrwythau a llysiau mewn pecynnau
- Ynysu**r to
- Troi'r gwres i lawr
- Diffodd y teledu a chyfrifiaduron, yn lle eu rhoi i gysgu

Gwyllo a gwrando 2

Her yr Hinsawdd

Geirfa:
cynhesu byd-eang **sychder** **newyn** **ailblannu**
Y Parchedig **cynrychiolwyr** **cydbwysedd** **amsugno**

Mi fyddwch chi'n gwyllo rhan o'r rhaglen *Her yr Hinsawdd*, lle mae'r Athro Siwan Davies yn ymweld â Mbale yn Uganda i weld sut mae newid hinsawdd wedi effeithio ar fywydau pobl yno.

1.

Be mae Siwan Davies yn ei ddeud am...
y glaw?
y cnydau?
ailblannu coed?
2.

Gorffennwch y brawddegau hyn:

i.

Roedd y plant wedi paratoi i Siwan Davies.

ii.

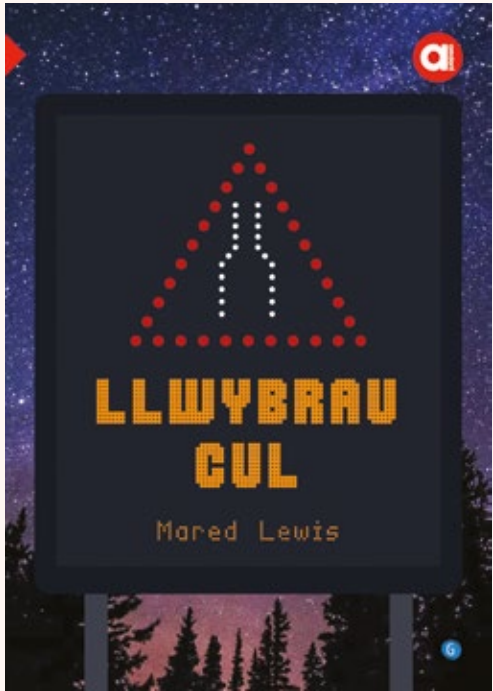
Mae Siwan Davies yn cael croeso mawr achos

iii.

Bob tro mae babi yn cael ei eni yng Nghymru mae yn Mbale.
3.

Mae Siwan Davies yn deud bod pobl Mbale yn 'gweld eisiau'r coed'. Be mae hynny'n ei olygu?

Dach chi rŵan yn medru darllen *Llwybrau Cul* gan Mared Lewis (Gomer). Dyma'r clawr:

Rhestr wirio

Dw i'n medru...

defnyddio yn a mewn yn gywir.	
siarad am yr amgylchedd a newid hinsawdd.	

Gwaith cartref Unedau 1 – 25

Gwaith cartref Uned 1 – Her

i. Dach chi'n cofio'r geiriau hyn?

**Fedrwch chi greu gair gwahanol gan ddefnyddio tri o'r geiriau isod?
Er enghraifft:**

ymdrech > ymdrechu

herio balchder corfforol pellter llongyfarch

1.

2.

3.

ii. Rhowch ffurf gywir y ferf yn y bylchau, gan dreiglo os oes angen.

1. Mi hi hanner marathon pan oedd hi'n 60 oed. [rhedeg]

2. ti i'r dosbarth? i ddim. [cerdded]

3. Mi o at y llinell derfyn a'i wynt yn ei ddwrn. [gwibio]

4. i ddim ar awyren, mi i ar long. [teithio, hwylio]

5. Mi nhw'r map ond mi nhw ar goll. [darllen, mynd]

iii. Ysgrifennwch ddarn am rywbeth heriol dach chi neu rywun dach chi'n ei nabod wedi ei wneud. Rhedeg ras? Pobi llawer o gacennau? Mynd ar wifren sip? Dysgu sgîl newydd? Ceisiwch ddefnyddio berfau cryno yn eich gwaith, e.e. mi redes i, mi gyrhaeddes i.

Gwaith cartref Uned 2 – Edrych i'r Dyfodol

iv. Darllenwch stori Guto Nyth Brân eto. Mae'r berfau sy'n dod o'r berfenwau hyn ar goll. Rhowch nhw yn y bylchau.

ennill	rhoi	gwibio
sylweddoli	trefnu	dod
cael	syrthio	rasio

Rhedwr cyflym iawn oedd Guto Nyth Brân. Mi ei eni yn 1700 yn y Rhondda, a'i enw go iawn oedd Griffith Morgan. Mi gaeth ei lysenw achos ei fod yn byw ar fferm o'r enw Nyth Brân.

Pan oedd Guto'n fachgen ifanc, mi ei dad fod dawn arbennig ganddo. Roedd o'n medru casglu defaid at ei gilydd yn gyflymach na'r cŵn, ac yn medru dal ysgyfarnogod a llwynogod ar ei ben ei hun.

Cariad Guto oedd Siân y Siop, a hi oedd yn trefnu ei rasys. Mi ras i Guto yn erbyn capten o Loegr ar Gomin Hirwaun, ger Aberdâr yn ne-ddwyrain Cymru. Doedd y capten erioed wedi colli ras. Ond Guto enillodd, ac mi gaeth £400 yn wobwr.

Ymhen amser, roedd Guto wedi trechu holl redwyr yr ardal. Ond, yn 1737, mi rhedwr newydd i'w herio, sef Prince o Fedwas.

Mi Guto yn erbyn Prince o Gasnewydd i Fedwas (tua 12 milltir). Roedd cefnogwyr Prince wedi taflu gwydr ar y llwybr er mwyn ceisio anafu Guto. Prince oedd ar y blaen am amser hir, ond wrth ddringo'r allt serth ar y ffordd i mewn i Fedwas, mi Guto heibio iddo a'i wynt yn ei ddwrn. Mi y ras mewn 53 munud, a'i wobwr oedd 1,000 Gini (£150,000 heddiw).

Roedd Siân yn aros am Guto wrth y llinell derfyn. Mi ei breichiau amdano, a churo'i gefn i'w longyfarch.

Roedd calon Guto'n curo'n drwm ar ôl ei waith caled. Yn drist iawn, mi Guto'n farw yn y fan a'r lle.

i. Darllenwch y darn darllen **Trychfilod: bwyd y dyfodol?** unwaith eto, ac atebwch y cwestiynau hyn:

1. Beth fydd yr her yn y flwyddyn 2050?
.....
2. Pa ddewisiadau sy'n cael eu trafod yn y darn i ddatrys y broblem?
.....
3. Beth ydy anfanteision y dewisiadau hynny?
.....
4. Esboniwch beth ydy The Grub Kitchen.
.....

ii. **Gan ddefnyddio'r dyfodol, ysgrifennwch beth fyddwch chi'n ei wneud wythnos nesaf.**

Dydd Llun	
Dydd Mawrth	
Dydd Mercher	
Dydd Iau	
Dydd Gwener	
Dydd Sadwrn	
Dydd Sul	

Gwaith cartref Uned 3 – Y Goedwig

iii. Meddyliwch am y gwaith grŵp ‘Siarad am y dyfodol’ wnaethoch chi yn y dosbarth. Ysgrifennwch ddau beth fydd yn digwydd yn y flwyddyn 2150, a dau beth fydd ddim yn digwydd, yn eich barn chi. Defnyddiwch mi fydd / mi fyddwn ni neu fydd ddim / fyddwn ni ddim i wneud brawddegau. Ysgrifennwch eich gwaith ar ddarn o bapur.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

i. Trowch y brawddegau hyn o amser y **gorffennol** i amser y **dyfodol**.

- 1. Mi aeth hi i'r dref.>.....*Mi eith hi i'r dref*.....
- 2. Mi glywodd o sŵn.
- 3. Mi fwytes i frechdan jam.
- 4. Mi helpodd dy frawd yr heddlu.
- 5. Mi ddaethon ni ar y trê.
- 6. Mi gerddon nhw yma.
- 7. Mi atebes i'r cwestiwn.
- 8. Mi ofynnodd o am help.

ii. Edrychwch eto ar y darn darllen 'Coedwigoedd yn Y Ffindir'. Dewch o hyd i **bum berfenw** ac ysgrifennwch frawddeg efo nhw yn amser y dyfodol, e.e. treulio > Mi dreulia i'r gwyliau haf yn Sbaen eleni.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Gwaith cartref Uned 4 – Teimlo’n Chwithig

iii. **Ysgrifennu:** Lle dach chi’n hoffi mynd am dro? **neu** Lle dach chi’n hoffi mynd i ymlacio?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- i. Ysgrifennwch gwestiynau i gyd-fynd â’r atebion hyn.
e.e. Lle hoffech chi fynd ar eich gwyliau? Mi faswn i’n hoffi mynd i Awstralia.
..... Mi fasai hi’n hoffi cael brechdan gaws.
..... Mi fasen nhw’n hoffi chwarae pêl-droed.
..... Mi fasen ni’n hoffi mwy o goffi.
..... Mi fasai fo’n hoffi diffodd y radio.
- ii. Edrychwch eto ar ddarn **Darllen 2** ac atebwch y cwestiynau hyn:
1. Pam mae rhai pobl yn poeni am golli’r ‘chi’?
.....
2. Mewn rhai ardaloedd, sut mae ‘ti’ a ‘chi’ yn cael eu defnyddio’n wahanol efo hogiau a genod?
.....
3. Pam mae rhai pobl yn poeni am ddefnyddio ‘ti’?
.....
4. Pa wlad arall sy â phenbleth fel hyn?
.....
5. Beth ydy mantais ‘ti’ wrth ysgrifennu ar y we?
.....
- iii. Meddyliwch am y gair **trawsnewid**. Ysgrifennwch **ddau air** neu ymadrodd (*phrase*) yn defnyddio **traws**.
.....

Gwaith cartref Uned 5 – Celf

iv. Ysgrifennu: Ysgrifennwch ddarn byr am ddigwyddiad wnaeth i chi deimlo'n chwithig, neu rywbeth sy'n gwneud i chi deimlo'n chwithig yn aml. Defnyddiwch o leiaf un ferf amodol yn eich gwaith, e.e. **ddylwn i ddim bod wedi**.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- i.** Cysylltwch y ddau gymal i greu brawddeg gyda **bod**:
- 1.** Mi ddudodd Amanda Mae hi'n gweithio yn yr Adran Gyllid.
-
- 2.** Doedd gen i ddim syniad Roedden nhw wedi mynd ar eu gwyliau.
-
- 3.** Mae hi'n poeni Rwyf ti'n bwyta gormod o bethau melys.
-
- 4.** Maen nhw'n meddwl Dw i'n greadigol iawn.
-
- 5.** Ella Mae o'n dod yn ôl wythnos nesa.
-

Gwaith cartref Uned 6 – Y Môr

ii. Rhowch eich barn am bedwar darn celf gan ddefnyddio **bod**. Mi fedrwch chi ddewis darnau celf o fideo'r uned neu unrhyw rai eraill o'ch dewis chi.

e.e. Dw i'n hoff iawn o'r caban gwyrdd ym Mangor. Dw i'n meddwl fod o'n ein helpu ni i gofio hanes y chwareli.

1.
2.
3.
4.

i. Yn y tabl cyntaf, ysgrifennwch gwestiynau i gyd-fynd â'r atebion. Yn yr ail dabl, rhowch eiriau i gytuno neu i anghytuno â gosodiadau. Mae'r rhai cyntaf wedi'u gwneud i chi.

Cwestiwn	Ateb
Ydy hi'n bwrw glaw tu allan?	Ydy.
	Oes.
	Nac ydyn.
	Ia.
	Do.
	Ydw.
	Ella.

Gosodiad	Cytuno / Anghytuno
Mi fydd hi'n braf fory.	Bydd.
Mae teithio ar long yn hwyl.	
Mae 'na ormod o raglenni realaeth ar y teledu.	
Cymru ydy'r wlad hardda yn y byd.	
Mi ddaeth y tiwtor i'r dosbarth mewn car.	
Roedd arholiadau'n anoddach yn y gorffennol.	
Nofio ydy'r ymarfer corff gorau i gadw'n iach.	

ii. Yn eich geiriau eich hun, ysgrifennwch bum ffaith am longddrylliad y *Royal Charter*.

1.
2.

Gwaith cartref Uned 7 – Arferion

3.

4.

5.

iii. Ysgrifennwch am fordaith dach chi wedi bod arni, neu unrhyw wyliau neu drip i lan y môr.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

i. Atebwch y cwestiynau isod ar ôl darllen y darn 'Arferion drwg':

1. Lle mae'r plant yn gadael eu llestri budr?

a.

b.

c.

ch.

2. Beth sy'n achosi perygl yn y gegin?

.....

3. Beth sy'n digwydd i'r menyn?

.....

4. Beth mae'r awdur yn ei ddweud am ei arferion drwg ei hun?

.....

<i>She was born in 1978.</i>	Mi gaeth hi ei geni yn 1978.
<i>The house will be built soon.</i>	
<i>The man was arrested yesterday.</i>	
<i>Two girls were injured in the accident.</i>	
<i>He was brought up in Cardiff.</i>	
<i>A meeting will be held next week.</i>	
<i>The problem was resolved.</i>	

.....

.....

.....

.....

Gwaith cartref Uned 9 – Trefnu Digwyddiad

iii. Ysgrifennwch ddarn am eich arwr / arwres chi.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

i. Lluniwch eitem i roi cyhoeddusrwydd i'r digwyddiad dach chi'n ei drefnu, e.e. poster, taflen, hysbyseb, cyhoeddiad ar gyfer y radio neu'r teledu.

ii. Dach chi'n medru creu ansoddair efo'r terfyniad –ol o'r enwau canlynol. Ysgrifennwch yr ansoddair:

e.e. arfer	>	<i>arferol</i>
corff	>	
cymdeithas	>	
bwriad	>	
allwedd	>	
cystadleuaeth	>	
ffaith	>	

iii. Isod, mae diffiniadau o enwau sydd wedi bod yng ngeirfa'r cwrs hyd yn hyn. Ysgrifennwch yr enw:

e.e. Rhywun sy'n bennaeth ar bobl eraill:	<i>rheolwr</i>
Lle mae'r tir a'r môr yn cyfarfod:	
Y blaned dan ni'n byw arni:	
Help i goginio rhywbeth:	
Beth fydd dyfarnwr yn ei chwythu ar ddechrau ac ar ddiwedd gêm:	
Cyfres o bethau sy'n cael eu gwneud er mwyn cael newid:	
Pethau drwg sy'n cael eu gollwng i'r amgylchedd:	
Beth gawn ni yn yr ysgol neu'r coleg (ac yn y dosbarth Cymraeg, gobeithio!):	

Gwaith cartref Uned 10 – Cymuned

iv. Ewch drwy'r rhestr isod o eiriau o eirfa'r cwrs. Ysgrifennwch y gair yn y golofn gywir yn y tabl.

cyfeillgar	gwledd
gwibio	prawf
llongyfarch	creadigol
cysurus	gelyn
pellter	ton
diog	addo
ymosod	pencampwriaeth
poblogaeth	poblogaidd
poblog	cyfaddef
treulio	gwrthod
campfa	cyffredin

Ansoddair	Berfenw	Enw gwrywaidd	Enw benywaidd

i. Llenwch y bylchau yn y brawddegau isod gan ddefnyddio geiriau addas.

1. Mae llygredd yn fan hyn ers iddyn nhw stopio casglu sbwriel ar ddydd Llun.
2. Does dim o bobl wedi dod i'r sioe eleni.
3. Mae'r busnes yn llwyddiannus ers cael grant i helpu efo'r costau.
4. Mi hoffwn i ddod am dro efo ti, ond dydy fy iechyd ddim ers i mi syrthio.
5. Mae hi'n heddiw na ddoe. Dw i angen eli haul!

ii. Edrychwch eto ar y darn darllen ac atebwch y cwestiynau hyn:

- 1.** Pa waith oedd ar gael i Affricanwyr yng Nghaerdydd yn y bedwaredd ganrif ar bymtheg?

- 2.** Lle yng Nghaerdydd roedd y rhan fwyaf o'r Somaliaid yn byw?

- 3.** Beth ddiqwyddodd ym mis Mehefin 1919?

- #### 4. Pwy oedd Mahmood Hussein Mattan?

- 5.** Beth ydy arwyddocâd (*significance*) yr enw 'Hamadryad'?

Gwaith cartref Uned 11 – Teulu a Ffrindiau

iii. Ysgrifennwch am y gymuned dach chi’n byw ynddi rŵan, neu’r gymuned roeddech chi’n byw ynddi pan oeddech chi’n blentyn.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- i. Llenwch y bylchau yn y brawddegau isod gan ddefnyddio’r ansoddeiriau cywir.
- 1. Rhys ydy aelod y teulu. Mae o’n dair blwydd oed.
 - 2. Aconcagua yw mynydd America i gyd.
 - 3. Y llynedd gaethon ni’r gaeaf ers blynyddoedd. Mi gaethon ni lawer o law.
 - 4. Roedd pawb yn cytuno mai nhw oedd y band yn y gystadleuaeth. Roedden nhw’n wych!
 - 5. Caernarfon ydy’r dref, Mae hi tua 4 milltir i ffwrdd.
 - 6. Y llewpart ydy un o’r anifeiliaid yn y byd.
 - 7. Haf 1976 oedd un o’r rhai erioed.
 - 8. Y ffordd hon ydy’r..... yn yr ardal. Mae hi’n llawn tyllau.
- ii. Edrychwch eto ar y darn darllen ac atebwch y cwestiynau hyn:
- 1. Pam mae hi’n anodd ymchwilio i hanes y teulu yng Nghymru?
.....
 - 2. Sut roedd cyfenwau yng Nghymru yn wahanol i Loegr yn y gorffennol?
.....
 - 3. Sut roedd merched yn cael eu cyfenwau?
.....
 - 4. Rhowch enghraifft o gyfenw sy’n dod o air Cymraeg i ddisgrifio person.
.....
 - 5. Fedrwch chi feddwl am **ddau** berson sy’n defnyddio cyfenw ‘ap’ neu gyfenw sy’n defnyddio enw lle?
.....

Gwaith cartref Uned 12 – Bwyd

iii. Ysgrifennwch bortread o ffrind neu aelod o’ch teulu.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

i. Beth ydy ffurfiau lluosog y geiriau hyn?

stordy	cegin	popty
.....		
cyllell	fforc	llwy
.....		
sosban	powlen	cwpan
.....		

ii. Edrychwch eto ar y darn darllen ac atebwch y cwestiynau hyn:

1. Lle mae’r Wladfa?
-
-
2. Pa fath o fwydydd mae llysieuwyr yn medru eu bwyta yn y Wladfa?
-
-
3. Pa fath o ddiod ydy *mate*?
-
-
4. Beth fasech chi’n ei fwyta mewn *asado*?
-
-
5. Pam mae’r *quincho* fel arfer ar wahân i’r tŷ?
-
-

Gwaith cartref Uned 13 – Byw heb...

iii. Ysgrifennwch am y prydau bwyd mwya cofiadwy dach chi wedi’u cael. Ella eich bod chi wedi cael prydau bwyd diddorol mewn gwledydd tramor, neu ella bod y cwmni’n bwysicach na’r bwyd i chi...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

i. Edrychwch eto ar y darn darllen o wefan *BBC Cymru Fyw* ac atebwch y cwestiynau isod:

- 1. Am faint mae i) cyfnod Ramadan, a ii) y Grawys yn para?
a.
b.
- 2. Pa effaith y mae coffi’n ei chael ar Rhodri Owen?
.....
- 3. Beth mae’r deunydd trin gwallt yn ei wneud, yn ôl Eleri Siôn?
.....
- 4. Beth sydd i) yn gadarnhaol (da) , a ii) yn negyddol (drwg), ynglŷn â *Twitter*, yn ôl Tudur Owen?
a.
b.

ii. Llenwch y bylchau ag arddodiaid:

- 1. Dw i’n gofalu y cathod tra bydd Mr a Mrs Hughes ar eu gwyliau.
- 2. Gofynnwch Alun ddod bara, i mi gael gwneud brechdanau at fory.
- 3. Roedd pawb yn edrych fo wrth iddo fo gerdded ar hyd y llwybr.
- 4. Roedd Siôn a Dafydd yn hwyr yn dod yn ôl ac roedd y bws bron â mynd nhw.
- 5. Wyt ti’n mynd i weld Marged? Cofia fi hil

Gwaith cartref Uned 14 – Ffasiwn

iii. Ysgrifennwch frawddegau sy'n cynnwys y parau yma o ferfau ac arddodiaid. Mi fedrwch ddefnyddio unrhyw amser y ferf:

1. chwilio am

2. dweud wrth

3. gwrando ar

4. gofyn i

5. sylwi ar

iv. Ysgrifennwch baragraff am y profiad o geisio byw heb rywbeth am gyfnod, neu am rywbeth na fasech chi byth yn medru byw hebddo.

i. Llenwch y bylchau yn y brawddegau hyn efo arddodiaid cyfansawdd addas.

1. (wrth ochr) Mae o isio i ti eistedd o.

2. (o flaen) Do'n i ddim yn disgwyl i ti gyrraedd i.
Rwy't ti fel arfer yn hwyr!

3. (o blaid) Mae pawb yn anhapus am y newidiadau yn y gwaith. Doedd neb

4. (ar draws) Mae Megan yn deud rhywbeth pwysig. Peidiwch â thorri hi.

5. (ar gyfer) Mi fydd Taid wrth ei fodd efo'i barti syrpreis! Mae popeth yn barod o.

6. Doedd neb yn cystadlu o am y swydd.

7. Edrycha i fyny! Mae 'na we pry copyn anferth di.

8. Dw i wedi colli fy mhwrs. Ella ei fod o y 'r sofffa.

9. Rwy't ti'n cyfarfod pobl bwysig heddiw. Mae angen i ti wisgo'n daclus nhw.

10. Be dach chi wedi bod yn ei wneud? Edrychwch ar y blerwch o'ch chil!

ii. Edrychwch ar y geiriau wnaethoch chi eu nodi yn y blwch Geirfa Dillad. Dewiswch bump o'r geiriau hyn, ac ysgrifennwch bum brawddeg yn eu defnyddio nhw.

1.

2.

3.

4.

5.

Gwaith cartref Uned 15 – Amser

iii. Ysgrifennwch am eich hoff ddilledyn. Pam dach chi'n ei hoffi? **neu**, Oes gynnoch chi ddiddordeb mewn dillad? Dach chi'n sylwi ar ddillad pobl fel arfer?

i. **Cywirwch y camgymeriadau yn y brawddegau hyn.** Mae un frawddeg yn gywir. Pa un?

1. Mae hi'n chwech ar ddeg blwydd oed.
2. Maen nhw'n briod ers dau flynedd ar bymtheg.
3. Ydy'r rhaglen yn dechrau am bump ar hugain munud wedi wyth?
4. Tri blwydd oed ydy o.
5. Yr unfed ar ddegfed ar hugain o Hydref ydy diwrnod Calan Gaeaf.
6. Fyddi di'n ymddeol cyn cael dy ben-blwydd yn drigain?
7. Roedd pedair plentyn ar ddeg yn canu calennig yn y pentref.
8. Roedden ni yn yr ysbyty am ddau awr ar hugain.

ii. **Edrychwch eto ar y darn darllen ac atebwch y cwestiynau hyn.**

1. Sut mae athrawon yn dysgu rhifau i blant yn ôl yr erthygl?
2. Pam roedd John Ifans isio defnyddio rhifau traddodiadol?
3. Pam mae'n syndod bod Aled Glynne Davies yn deall y bwletin Saesneg yn well na'r bwletin Cymraeg?
4. Pam roedd Aled Glynne Davies isio bod yn newyddiadurwr?

Gwaith cartref Uned 16 – Y tro cynta!

iii. **Ysgrifennwch am:** Be dach chi’n hoffi ei wneud yn eich amser hamdden?
neu Be fasech chi’n hoffi ei wneud tasai gynnoch chi fwy o amser? Pam?

i. **Ysgrifennwch y ganrif yn hytrach na’r flwyddyn:**

- 1. Mi ddigwyddodd Brwydr Passchendaele yn 1917.
.....
- 2. Bu farw Owain Glyndŵr tua 1416.
.....
- 3. Mi enillodd Einstein Wobr Nobel yn 1921.
.....
- 4. Ganwyd Harri Tudur yng Nghastell Penfro yn 1457.
.....
- 5. Mi ddaeth y Llychlynwyr (*Vikings*) i Gymru yn 852.
.....
- 6. Cyhoeddwyd y nofel *Rhys Lewis* gan Daniel Owen yn 1885.
.....
- 7. Mi gyrhaeddodd Cymru rownd gyn-derfynol yr Euros yn 2016.
.....
- 8. Ganwyd Joseph Parry, cyfansoddwr ‘Myfanwy’ ym Merthyr yn 1841.
.....

ii. **Cyfieithwch:**

during the third break
after the fourth workshop
the second priority in the strategic plan
the fifth note in the bar

iii. **Edrychwch eto ar y darn darllen ac atebwch y cwestiynau hyn.**

- 1. Sut mae teimladau Elin a Sharon yn wahanol am y plentyn cynta yn gadael y nyth?
.....

Gwaith cartref Uned 17 – Trefnu Taith

2. Sut roedd Elin yn cysylltu â'i rhieni pan oedd hi yn y coleg?

3. Yn ôl Sharon, pa bethau ymarferol sy'n wahanol yn y tŷ ar ôl i'r plant fynd?

4. Pa eiriau mae Elin a Sharon yn eu defnyddio yn lle'r rhai isod?

isio crio
cyflym ceisio

iv. Geirfa Uned 16

Be ydy'r gair?

dim ond un sydd	
mynd yn ôl	
sefyll o flaen cerddorfa	
torri tir newydd	
gwynt mawr	
dydd Gwener adeg y Pasg	
tri diwrnod	
cyn y ffeinal	
mewn gwaith	
sgiliau darllen ac ysgrifennu	

v. Edrychwch yn ôl ar y geiriau yn y blwch 'tro cynta' ar ddechrau'r uned. Dewiswch **dri** ohonyn nhw ac ysgrifennwch baragraff (tua 100 gair) yr un amdanyn nhw o'ch profiad personol chi.

- i. Ysgrifennwch lythyr neu ebost at aelodau eraill y dosbarth yn rhoi manylion eich taith.
- ii. Llenwch y bylchau yn y tabl i ddeud pa eiriau sy'n cael eu defnyddio wrth sôn am bobl o'r gwledydd hyn, eu hiaith a phethau sy'n perthyn i'r wlad:

Gwlad/Cenedl	Pobl	Iaith	Pethau
Rwsia	Rwsiaid		
Yr Eidal			Eidalaidd
Iwerddon	Gwyddelod		
Lloegr			
Cymru			

iii. **-gar, -aidd, -us** neu **-ol** – Dewiswch y terfyniad cywir er mwyn creu **ansoddair** o'r **enwau** canlynol. Mi fydd rhaid newid rhannau eraill o'r gair hefyd efo rhai ohonyn nhw:

e.e. cartref	>	cartrefol.....
hyder	>	
democratiaeth	>	
cyfaill	>	
rheol	>	
gwaith	>	
awydd	>	

iv. Isod, mae diffiniadau o **enwau** sydd wedi bod yng ngeirfa Unedau 9–16 y cwrs. Ysgrifennwch yr **enw**:

e.e. Y peth y dylech chi ei wneud yn gyntaf: blaenoriaeth

1. Y pethau dan ni'n eu gwisgo'n gyntaf:

2. Yr hyn dach chi'n ei synhwyro â'ch trwyn:

3. Ffordd o roi gwybod i lawer o bobl am ddigwyddiad neu atyniad neu nwyddau:

4. Pres dach chi'n ei dalu ymlaen llaw am rywbeth – rhan o'r gost:

5. Y gallu i ddarllen ac ysgrifennu:

6. Y ffordd i mewn i adeilad neu safle:

7. Pan mae'r haul yn mynd i lawr:

8. Sefyllfa anodd a pheryglus lle mae rhaid gweithredu'n sydyn:

v. Ewch drwy'r rhestr isod o eiriau sy'n dŵad o eirfa'r cwrs. Ysgrifennwch y gair yn y golofn gywir yn y tabl.

llyfn	gweithgar
berwi	elusen
chwerw	cyfanswm
canolbwynt	cyfrannu
lledu	cronfa
cenhedlaeth	gwau
cymhleth	llac
gofal	mantais
crogi	ffynnu

Ansoddair	Berfenw	Enw gwrywaidd	Enw benywaidd

Gwaith cartref Uned 18 – Does ‘na nunlle’n debyg i adre...

vi. Dewiswch **bump** o'r geiriau uchod ac ysgrifennwch frawddegau'n cynnwys y geiriau hynny.

i. Cyfieithwch y brawddegau hyn. Cofiwch ddefnyddio **y**.

1. *I think that you should go on the train.*

2. *She hopes that you will clean the kitchen.*

3. *They think that they will get a lot of money for the house.*

4. *Maybe we should work in the garden tomorrow.*

5. *Do you think that she will like this wallpaper?*

ii. Unwch ddau hanner y brawddegau:

Maen nhw'n meddwl mi fydd y perchennog yn cau'r ffatri cyn bo hir.

Dw i mor falch maen nhw wedi derbyn y cynnig.

Mi ddudodd yr heddlu roedd o'n cael ei gysuro gan y cymdogion.

Ro'n i'n gwybod baset ti'n bwylllog.

Maen nhw'n gobeithio mi fyddan nhw'n teithio am flwyddyn gron.

Mi glywes i mae o'n aros mewn bwthyn anghysbell.

Gwaith cartref Uned 19 – Cerddoriaeth

iii. Darllen a Deall

Edrychwch eto ar y darn darllen ac atebwch y cwestiynau hyn.

1. Faint oedd oed Anna pan welodd hi Nant yr Aur y tro cyntaf?

.....

2. Pam dach chi'n meddwl ei bod hi'n mynd i Nant yr Aur pan oedd hi'n ifanc?

.....

3. Pa eiriau yn y darn sy'n disgrifio Anna?

.....

4. Pam roedd hi'n hawdd i Anna feddwl mai hi oedd perchennog Nant yr Aur?

.....

iv. Ysgrifennwch ddisgrifiad o'ch cartref chi, **neu** ystafell yn eich cartref chi.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ar gyfer y wers nesaf: Mi fyddwn ni'n siarad am gerddoriaeth. Dewch â'ch hoff record/**CD** neu lun o'ch hoff fand / artist unigol i'r wers.

i. Llenwch y bylchau yn y brawddegau hyn. Does dim pwyslais ym mhob un o'r brawddegau.

1. Maen nhw'n meddwl cantores opera fydd hi ar ôl gadael y coleg.

2. Dw i'n meddwl angen i ni ddiffodd y gerddoriaeth. Mae'n rhy swnllyd!

3. Y gred ydy The Beatles ydy'r band mwyaf llwyddiannus erioed.

4. Wyt ti'n meddwl mai pianydd o?

5. Mae hi'n deud band da yn y neuadd heno.

6. Ella gitâr yn yr atig yng nghanol y blerwch.

7. Mae hi'n meddwl ymarfer ychydig bach bob dydd ydy'r gyfrinach.

8. Mae o'n meddwl ei o'n medru canu'n dda iawn.

9. Ella telyn ydy'r offeryn yn y darn yma.

ii. Darllenwch y darn darllen eto ac atebwch y cwestiynau hyn, heb edrych yn ôl ar y darn os medrwch chi beidio.

1. Faint o aelodau oedd yn Y Blew?

.....

2. Lle chwaraeon nhw eu gigs cyntaf?

.....

3. Sut roedd Y Blew yn wahanol i fandiau Cymraeg eraill y cyfnod? Rhowch **ddau** reswm.

.....

.....

4 Pam wnaeth y band ddim perfformio yn y gogledd?

.....

5. Lle roedd yr Eisteddfod yn 1997?

.....

6. Be sy wedi cael ei enwi ar ôl sengl Y Blew?

.....

Gwaith cartref Uned 20 – Fi ydy'r person gorau ar gyfer y swydd!

iii. **Ysgrifennwch ddarn am gân arbennig.** Pam mae hi'n bwysig i chi? **Neu,** ysgrifennwch am fath o gerddoriaeth dach chi ddim yn ei hoffi o gwbl.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

i. Newidiwch y brawddegau isod fel bod y pwyslais ar y **goddrych**:

1. Mae Jac yn gweithio yn y caffi dros yr haf.

.....

2. Mae Alys yn mynd i ddosbarth nos.

.....

3. Maen nhw'n mwynhau darllen nofelau ditectif.

.....

4. Mae Dafydd yn gweithio yng nghanen Porthmadog.

.....

Newidiwch y brawddegau isod gan bwysleisio'r geiriau sy wedi'u tanlinellu:

1. Mae Elis yn astudio mewn dosbarth nos.

.....

2. Mae parti ymddeoliad Tom nos Wener.

.....

3. Roedd o'n gweithio yn ffatri Jenkins a Jenkins.

.....

4. Mae'r ymgeisydd yn ystafell aros 2.

.....

Gwaith cartref Uned 21 – Anifeiliaid anwes

ii. Darllen a deall

Edrychwch eto ar y darn darllen am Eirlys Lewis, ac atebwch y cwestiynau hyn.

1. Pam gadawodd Eirlys yr ysgol pan oedd hi'n bymtheg oed?

.....

2. Efo be roedd rhaid iddi hi gyfarwyddo yn ei swydd gyntaf?

.....

3. Be sy'n cael ei ddeud am gyflog Eirlys?

.....

4. Oedd iechyd a diogelwch yn bwysig yn ffatri Pullman?

.....

5. Pam roedd Eirlys yn mwynhau ei gwaith?

.....

6. Dach chi'n meddwl bod cyfle cyfartal i fechgyn a merched y dyddiau hyn?

.....

iii. Ysgrifennwch ddarn am y swydd waethaf neu'r swydd orau dach chi wedi'i gwneud. **Neu**, ysgrifennwch am gyfweliad gaethoch chi am swydd.

i. Llenwch y bylchau yn y brawddegau isod.

1. Tasai llwybr beiciau yn y dref, mi (seiclo) i i'r gwaith bob dydd.

2. Mi (dyl-) ti fynd â'r ci am dro ddwywaith y dydd.

3. Taswn i ddim yn gweithio bob dydd, mi (prynu) i gi.

4. Mi fedren nhw wedi dy helpu di i symud y bocsys trwm.

5. Mi (dyl-) chi gofio cloi'r drws bob amser.

6. Mi (hoffi) hi fynd i deithio'r byd ond mae'n rhaid iddi hi dalu'r morgais.

7. Tasen nhw'n dod i'r gwaith yn gynnar, mi (medru) nhw gael brecwast yn y ffreutur.

8. Taswn i'n medru dal bws i'r dref, mi (gwerthu) i fy nghar.

9. Tasai hynny'n bosib, mi (tal) fo am y car mewn pres parod.

10. Tasai waliau'r tŷ yn dewach, (clywed) chi mo sŵn y cymdogion.

ii. Darllen a deall

Edrychwch eto ar y darn darllen ac atebwch y cwestiynau hyn.

1. Be sy ym Meddgelert i gofio am Gelert?

.....

2. Yn fersiwn gynharaf chwedl Gelert, sut mae Gelert yn marw?

.....

3. Sut mae Gelert yn marw yn ail fersiwn y chwedl?

.....

4. Pam mae rhai pobl yn meddwl nad ydy'r stori yn perthyn i Feddgelert?

.....

Gwaith cartref Uned 22 – Teithio Cymru

iii. Ysgrifennwch restr o bwyntiau’n esbonio pam mae cathod yn well na chŵn fel anifeiliaid anwes (neu fel arall!) er mwyn perswadio rhywun arall yn eich cartref pa un fasai orau.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

i. Cyfieithwch y brawddegau hyn, gan ddefnyddio **byth** ac **erioed** yn gywir.

1. *I never drink coffee.*

2. *She's never been abroad.*

3. *I had never eaten sushi before going to Japan.*

4. *He was shouting "Wales forever!"*

5. *We never ate chips when we were children.*

6. *I'd never go out by myself.*

7. *Have you ever been on a skiing holiday?*

8. *They will never go to that garage again.*

9. *I never think about work when I'm at home.*

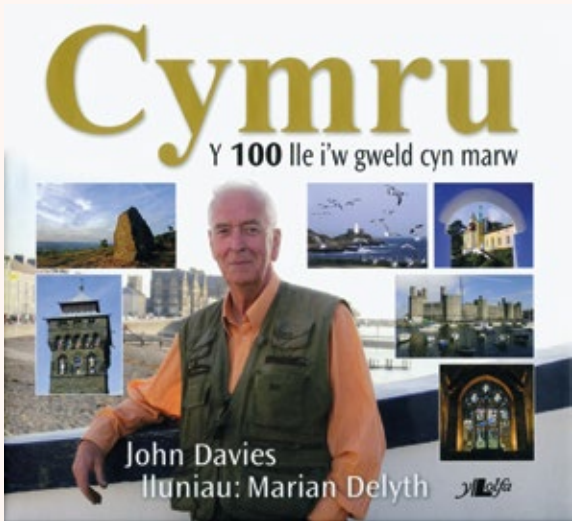
10. *I never heard him talking about his family.*

.....

ii. Darllen a deall

'008: Llanberis' o Cymru: y 100 lle i'w gweld cyn marw gan John Davies a Marian Delyth (Y Lolfa, 2009).

Geirfa:
arwyddocaol **amlycaf** **diwydiannol** **chwarel**
cangen (canghennau) **nodedig** **generadur(on)** **ambell**

Mae Llanberis yn agos at fod ar ben y rhestr o'r llefydd 'rhaid eu gweld' yng Nghymru. Yn wir, mae'n anodd meddwl am unrhyw le arall o faint Llanberis (2,018 o drigolion) sy'n cynnig cynifer o atyniadau **arwyddocaol** i ymwelwyr. Daeth rhai o'r atyniadau **amlycaf** o hanes **diwydiannol** y lle – **Chwarel** Dinorwig, Amgueddfa Lechi Cymru a Gorsaf Bŵer Dinorwig.

Caeodd **Chwarel** Dinorwig yn 1969, a sefydlwyd Amgueddfa Chwarelyddol Gogledd Cymru yn yr hen weithdai. Daeth y sefydliad yna'n Amgueddfa Lechi Cymru, un o **ganhennau**r Amgueddfa Genedlaethol. Heblaw am Sain Ffagan, dyma'r hyfrytaf o saith **cangen** y sefydliad hwnnw.

O holl ryfeddodau ardal Llanberis, y mwyaf **nodedig** yw Gorsaf Bŵer Dinorwig a agorwyd yn 1984. Mae'r orsaf yn pwmpio dŵr o Lyn Peris (100 metr uwchben lefel y môr) i Lyn Marchlyn Mawr (580 metr uwchben lefel y môr), ac wedyn yn gollwng y dŵr i lawr 480 metr i weithio'r **generaduron** yn y siambr enfawr y tu ôl i'r hen **chwarel**.

Atynfa fwyaf poblogaidd Llanberis yw trên bach yr Wyddfa. Mae'n rhedeg ar y rheilffordd 7.524 cilomedr sy'n **caniatáu** i ymwelwyr gyrraedd y copa mewn awr – sef mwy neu lai'r amser y mae cystadleuwyr cyflymaf Ras yr Wyddfa yn ei gymryd i redeg o Lanberis i'r copa ac yn ôl. Agorwyd y rheilffordd yn 1896, ac roedd yn dibynnu'n llwyr ar stêm tan 1986, pan ddechreuodd ambell injan disel redeg ar y lein. Pan oedd glo'n brin ar ôl yr Ail Ryfel Byd, roedd y rheilffordd yn dibynnu ar losgi hen esgidiau milwyr.

© y testun hwn: John Davies a'r Lolfa Cyf.

1. Be sy'n cysylltu'r tri atyniad y mae John Davies yn sôn amdanyn nhw?

2. Mae'r darn yn sôn am yr Amgueddfa Lechi. Pa gangen arall o'r Amgueddfa Genedlaethol sy'n cael ei henwi?

3. Faint o amser mae trên bach yr Wyddfa yn ei gymryd i gyrraedd y copa?

4. Beth oedd y rheilffordd yn ei wneud efo hen esgidiau milwyr?

5. Beth ddigwyddodd yn y blynyddoedd hyn?

1969
1984
1896
1986

Gwaith cartref Uned 23 – Mynd allan am fwyd

- iii. Dach chi isio perswadio ffrind i fynd ar wyliau i'ch hoff le yng Nghymru. Dydy o/hi erioed wedi bod yno. Mewn 150–200 o eiriau, esboniwch beth sy i'w wneud yno, pam mae'r lle mor arbennig i chi a pham dylai fo/hi ymweld â'r lle.

[illegible]

- iv.** Dewch â llun o rywle yng Nghymru i siarad amdano yn y wers nesaf.

- i. Ysgrifennwch lythyr neu ebost at aelodau eraill y dosbarth yn rhoi manylion y trefniadau i fynd allan am bryd o fwyd.
- ii. Mae llawer o **ferfenwau**’n cael eu ffurfio trwy ychwanegu terfyniad sy’n **un llafariad yn unig** at enw neu ansoddair (**-o**, **-u**, **-i** neu **-a**) – Dewiswch y terfyniad cywir er mwyn creu **berfau** o’r **enwau/ansoddeiriau** canlynol. Mi fydd rhaid newid rhannau eraill o’r gair hefyd efo rhai ohonyn nhw:

e.e.	cysur	>	cysuro
	cartref	>	
	dosbarth	>	
	diogel	>	
	croes	>	
	dwbl	>	
	cyfarwydd	>	
	hysbyseb	>	
	pwyll	>	
	rhew	>	

- iii. Isod, mae diffiniadau o **enwau** sydd wedi bod yng ngeirfa'r cwrs. Ysgrifennwch yr **enw**:

e.e.	Rhywun sy'n siarad ar ran rhywun arall:	llefarydd
	Rhywun sy'n sefyll etholiad neu arholiad:	
	Pan mae'r tir yn ysgwyd:	
	Rhywle lle nad oes unrhyw beth yn tyfu:	
	Aelod o grŵp roc sy'n canu'r rhan fwyaf o'r geiriau:	
	Benthyciad er mwyn prynu tŷ:	
	Be' sy'n effeithio ar faint dach chi'n ei dalu'n ôl am y benthyciad:	

Gwaith cartref Uned 24 – Cyfathrebu

Lle mae cerrig yn cael eu torri o'r graig:

Gwybodaeth sy'n profi bod rhywbeth yn wir:

Llinyn ar gitâr neu delyn:

iv. Ewch trwy'r rhestr isod o eiriau sy'n dŵad o eirfa'r cwrs. Ysgrifennwch y gair yn y golofn gywir yn y tabl.

canrif	amddiffyn	tystiolaeth
perchennog	pwylllog	bodoli
ffyddlon	arwyddocaol	cynefin
cangen	rhyddhau	ymddwyn
nodyn	curiad	gwarchod
trydanol	porthladd	

Ansoddair	Berfenw	Enw gwrywaidd	Enw benywaidd

v. Dewiswch **bump** o'r geiriau uchod ac ysgrifennwch frawddegau'n cynnwys y geiriau hynny:

.....

.....

.....

.....

.....

i. Edrychwch eto ar y darn darllen 'Ar-lein, ar ei hôl hi?' ac atebwch y cwestiynau hyn:

1. Pam doedd y ddynes ddim yn medru diweddarau ei manylion?

2. Beth mae rhai pobl yn ei golli achos eu bod nhw ddim yn defnyddio gwasanaethau digidol?

3. Beth sy'n gwneud i rai pobl hŷn deimlo'n rhwystredig?

ii. Sut mae technoleg yn medru helpu pobl hŷn? Nodwch bedwar peth.

1.
2.
3.
4.

iii. Ysgrifennwch dair brawddeg yn defnyddio *hwn*, gan ddilyn y patrwm. Mae hwn yn gi drwg.

1.
2.
3.

Ysgrifennwch dair brawddeg yn defnyddio *hon*, gan ddilyn y patrwm. Mae hon yn gadair gyfforddus.

1.
2.
3.

Ysgrifennwch dri ymadrodd yn defnyddio **hyn/hynny**, e.e. erbyn hyn.

1.
2.
3.

Gwaith cartref Uned 25 - Yr Amgylchedd

iv. Ysgrifennwch lythyr at unrhyw berson o'ch dewis chi, yn sôn am rywbeth dach chi wedi'i wneud yn ddiweddar (tua 200 o eiriau).

[illegible]

i. Cyfieithwch y darn yma.

I live in a small village in west Wales called Llanaber. In 2010, Llanaber won an award: the tidiest village in Wales. It's a tidy village these days too. We put plastic and metal waste in blue bags. We put food waste in the food bin. I have no interest in gardening but there are bags for garden waste. Usually, people put their rubbish in the correct bags.

[illegible]

ii. **Darllen a deall:** *Her yr Hinsawdd*

Geirfa: Athro sychder	eiddo talaith	ffyrnig cynyddu	lledaenu sobri	erwau
--------------------------	------------------	--------------------	-------------------	-------

Wrth ffilmio cyfres *Her yr Hinsawdd* yng Nghaliffornia, mi wnaeth yr **Athro** Siwan Davies gyfarfod Donna Fink, a gollodd ei gŵr a'i holl **eiddo** mewn tân **ffyrnig** ym mis Gorffennaf 2016. Bu bron i 3,000 o ymladdwyr tân yn ceisio diffodd y tân enfawr. Symudwyd deg mil o bobl o'u cartrefi a **lledaenodd** y tân dros 37,000 o **erwau**.

Mae gan Donna Fink farn bendant iawn am y **sycheder** yn y **dalaith** a'r newidiadau yn yr hinsawdd.

“Baswn i’n dweud, yn ystod y pum mlynedd diwethaf, fod newid hinsawdd wedi effeithio arnon ni’n fawr iawn. Mae hi wedi bod yn sych iawn, iawn a dw i’n meddwl bod nifer y tanau wedi **cynyddu**,” meddai Donna. “Collais i bopeth yn y tân, y cwbl oedd gen i oedd y dillad amdana i.”

Mae Siwan yn cyfaddef ei bod hi wedi cael ei sobri gan **stori** Donna, ac mae’n anodd iddi hi ddeall rhai pobl sy’n gwrthod derbyn bod newid hinsawdd yn digwydd a’i bod hi’n broblem go iawn.

“Mae pobl Califfornia yn byw mewn ofn. Dim gwledydd tlawd fel Affrica a Costa Rica yn unig sy’n wynebu heriau’r hinsawdd; mae gwledydd cyfoethog y byd yn teimlo’r effeithiau hefyd.”

1. Ym mha dalaith yn Unol Daleithiau America roedd yr Athro Siwan Davies yn ffilmio?

.....

2. Beth ddigwyddodd i Donna Fink ym mis Gorffennaf 2016?

.....

3. Beth ydy arwyddocâd y rhifau hyn yn y darn?

3,000

37,000

4. Sut mae newid hinsawdd wedi effeithio ar y dalaith, yn ôl Donna Fink?

.....

iii. Ysgrifennwch ddau baragraff i fynegi eich barn am un o’r pethau hyn:
ynni adnewyddadwy, ailgylchu, newid hinsawdd neu sbwriel.

